flacăra

almanah 1984

IANUARIE

L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

FEBRUARIE

L		6	13	20	27
M		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
J	2	9	16	23	
V	3	10	17	24	
S	4	11	18	25	
D	5	12	19	26	

MARTIE

L		5	12	19	26
M		6	13	20	27
M		7	14	21	28
J	1	8	15	22	29
V	2	9	16	23	30
S	3	10	17	24	31
D	4	11	18	25	

APRILIE

L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

MAI

L		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
M	2	9	16	23	30
J	3	10	17	24	31
V	4	11	18	25	
S	5	12	19	26	
D	6	13	20	27	

IUNIE

L		4	11	18	25
M		5	12	19	26
M		6	13	20	27
J		7	14	21	28
V	1	8	15	22	29
S	2	9	16	23	30
D	3	10	17	24	

IULIE

L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

AUGUST

L		6	13	20	27
M		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
J	2	9	16	23	30
V	3	10	17	24	31
S	4	11	18	25	
D	5	12	19	26	

SEPTEMBRIE

L		3	10	17	24
M		4	11	18	25
M		5	12	19	26
J		6	13	20	27
V		7	14	21	28
S	1	8	15	22	29
D	2	9	16	23	30

OCTOMBRIE

L	1	8	15	22	29
M	2	9	16	23	30
M	3	10	17	24	31
J	4	11	18	25	
V	5	12	19	26	
S	6	13	20	27	
D	7	14	21	28	

NOIEMBRIE

L		5	12	19	26
M		6	13	20	27
M		7	14	21	28
J	1	8	15	22	29
V	2	9	16	23	30
S	3	10	17	24	
D	4	11	18	25	

DECEMBRIE

L		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
J		6	13	20	27	
V		7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29	
D	2	9	16	23	30	

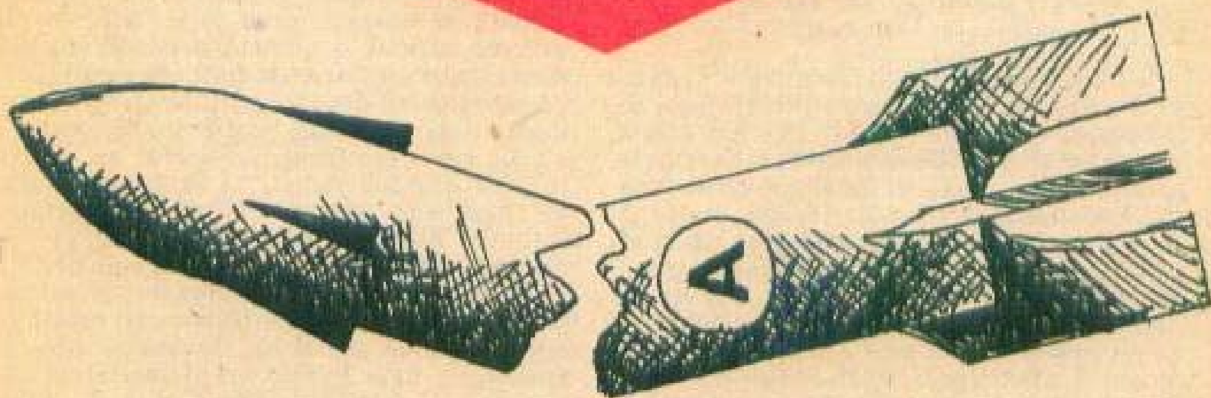

'84

„Vine un nou an. Să facem celor apropiaţi, copiilor, popoarelor, cel mai de preţ cadou: pacea, asigurarea liniştii şi vieţii, a bucuriei de a trăi într-o lume mai dreaptă şi mai bună, o lume a dreptăţii, o lume fără arme şi fără nici un fel de război“

NICOLAE CEAUŞESCU

Anul 40 al Libertății

La fiecare prag de An nou, spunea cineva, avem impresia că o luăm de la capăt, deși, în fond, continuăm. Și că ne situăm într-un alt punct al vieții noastre sau al istoriei. Și că avem de fiecare dată o altă reprezentare a Timpului, dacă nu sîntem (și n-avem cum fi!) indiferenți față de Timp. De fapt este pragul în care Omul și Timpul stau față în față, într-un cosmic armistițiu, echivalent al faustianului „o, clipă, rămîi!" — răgaz în care copilul-colindător de la Dunăre și Carpați prinde glas ca să fixeze tocmai această clipă, ca pe o bornă de hotar nu despărțind, ci unind două file de calendar:

Aho, aho, copii și frați,
„Stați puțin și nu mînați
Și cuvîntu-mi ascultați!"

E clipa socotelilor, a socotelilor pentru anul ce se încheie și pentru reverberația sa, întemeiată pe aceste socoteli, în clipa, ceasul, ziua, anul ce vin. Fiindcă omul care trudește, care are ceva de făcut (și omul acestui pămînt al nostru are multe, foarte multe de făcut!), nu pune punct socotelilor odată cu ultima filă din cele 365 ale calendarului. Fiindcă pentru oamenii acestui pămînt al nostru, cuprins într-o febrilă și amplă mișcare de revoluție, Timpul nu e o simplă adiționare de ani și zile, el neașezîndu-se într-o curgere lentă și liniară din ieri în azi și din azi în mîine, ce poate fi oprită și urmată după poftă, ci într-un perpetuu, grăbit și eroic urcuș, într-o continuă escaladare de trepte, în care înapoi nu există, nici pasul pe loc nu există, în care zi de zi, ceas de ceas, clipă de clipă trebuie să batem mai sus niște borne, să punem mai sus niște cărămizi ale edificiului nostru social, să impunem cît mai sus niște idei.

Anul pe care l-am încheiat a fost, din acest punct de vedere, un an de referință, un veritabil an-treaptă către piscurile spre care tindem. Dens în evenimente, adevărat concentrat de istorie, el va rămîne ca o culme de muncă și viață în cronica devenirii noastre, ca un moment dintre cele mai memorabile prin succesele dobîndite, prin multiplele solicitări la care am răspuns, prin angajarea bărbătească și temerară a noi perspective asupra Timpului, cucerit și trăit într-un fel ce ne este propriu, cu o conștiință a lui ce ne definește în chip major. A fost un an de eforturi aspre, adesea excepționale, un an în care în planul creației noastre s-au interferat și surprize ținînd de legile oarbe ale naturii (seceta, ale cărei efecte încă le resimțim!) și de marile tulburări economice mondiale, care nu ne-au cruțat, n-aveau cum să ne cruțe, ca trăitori pe această planetă. Dar un an la capătul căruia, în sărbătoreasca zi a Republicii noastre, ne-am înfățișat, printre puținii în lume, cu cîștiguri sigure în domenii vitale ale înaintării, cu o producție industrială de peste 50 de ori mai mare ca în 1938, cu o producție agricolă care, în ciuda secetei, este de 3,5 ori mai înaltă, cu o creștere a venitului național care ne face țara de 15 ori mai bogată ca în „anul de vîrf" al cronicii antebelice. A fost un an în care ne-am confruntat (și încă ne confruntăm!) cu probleme acute, cu problemele energiei și combustibililor, cu realitatea presantă a necesității unor eforturi sporite pe toate planurile, fără de care socotelile noastre cu viitorul ar rămîne simple iluzii. Dar toți ținem un creion în mînă și toți știm să facem socoteli. Le face toată țara. Fiindcă acela care trudește trebuie să știe pe ce se bizuie, trebuie să știe cu limpezime în ce chip îi va onora viitorul truda, iar noi, aici, la Dunăre și Carpați, știm bine asta, la noi viitorul nefiind o planetă necunoscută, ascunsă în norii incertitudinii, ci însuși solul pe care călcăm din azi în mîine, clar și robust desenat de planurile partidului. A fost un an în care veniturile poporului au sporit, în care acordul global, ca formă superioară de fructificare a muncii, a dus la scurtarea distanței dintre efort și răsplata lui. A fost un an în care *noua calitate* a muncii și vieții — pe care cîrmaciul destinului nostru, secretarul general al partidului și președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-a fixat-o drept platformă națională de existență, drept cotă de ideal și de faptă în acest ceas istoric al devenirii noastre — a ajuns mai aproape de orizonturile rîvnite. A fost un an de mari încleștări

ale muncii, de sacrificii, dar și de mari bucurii, de mari sărbători ale sufletului, dătătoare de forță și de mîndrie, de suverană încredere în steaua acestui neam. A fost anul în care, celebrînd 65 de ani de la Marea Unire, am celebrat unitatea deplină de ideal, de interese și de simțire a tuturor fiilor acestui pămînt, indiferent de naționalitate, constituiți în familia națiunii noastre socialiste, națiune puternică, liberă și independentă, intrată prin istoria ei glorioasă și prin munca și creația ei de astăzi în rîndul forțelor mari, al umanității mari, pe care te poți bizui. A fost un an în care locul nostru, al României și al românilor, s-a desenat cu o nouă vigoare pe harta lumii, grație acțiunilor noastre de pace și de concordie, de colaborare și bună conviețuire între popoare, grație aportului nostru de rațiune și echilibru în confruntarea desori detonantă de interese între state și grupuri de state, grație strălucitelor inițiative pe care președintele Nicolae Ceaușescu, personalitate de aură planetară, ascultată și admirată pe toate meridianele, le-a înscris în prim-planul eforturilor de stăvilire a primejdiei unui nou război, pentru salvgardarea vieții și civilizației Terrei. Apelurile de rezonanță universală ale României, ale președintelui Nicolae Ceaușescu, către conducătorii Uniunii Sovietice și Statelor Unite, către toate statele lumii, Declarația din 25 noiembrie a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii noastre au vădit, o dată în plus, implicarea noastră majoră și responsabilă într-o lume al cărei ritm trece și prin noi, a cărei respirație o propulsăm adesea. Au vădit, o dată în plus, că ideile noastre — ideile păcii și dezarmării, ale înțelegerii și securității, ale progresului și independenței, ale drepății și demnității, ale omeniei active, ale democrației reale, ale relațiilor ctitorite pe respect reciproc, pe o nouă ordine politică și economică — își croiesc drum spre cea mai largă audiență. Își croiesc acest drum fiindcă sînt raționale și drepte. Își croiesc acest drum fiindcă sînt curajos răspicate și urmate, în primul rînd, de noi înșine.

Pășim acum într-un An nou, an care aici, la noi, are o lumină aparte, o tulburătoare semnificație, o vastă deschidere spre orizonturile visate, vestind roade noi, tot mai statornice, răsărite simbolic din boabele de grîu aruncate pe nea după fierul împodobit al Plugușorului care ară în gheață. „Iarna-i grea, omătul mare, / Semne bune anul are" ...Pășim în cel de-al 40-lea an al Revoluției și al Libertății, al noii și marii noastre Civilizații Socialiste, avînd drept sursă de zămislire acel August de foc al anului '44, avînd drept corolar de împliniri supreme cele aproape două decenii care s-au scurs de la Congresul al IX-lea al partidului. Sînt deceniile de cînd la cîrma demersului creator românesc se află omul care, cu dragostea lui pentru țară, cu fermitatea sa revoluționară, cu energia sa, cu extraordinara sa clarviziune, a întărit acest nou drum al patriei, girîndu-l cu numele său: Nicolae Ceaușescu. Pășim, sub luminata sa conducere, în anul celui de-al XIII-lea Congres al partidului, moment de pisc al înaintării noastre, care va pune acestei înaintări jaloane de nouă cadență, de nouă și teafără eficiență istorică. Pășim într-un an de apoteoză istorică, dar și de mari, de inedite cerințe ale istoriei. Cerințe care, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara C.C. al P.C.R. din 14—15 noiembrie, care a dezbătut și aprobat proiectul Planului național unic de dezvoltare economico-socială a României pe anul 1984 cum și alte proiecte de acută însemnătate pentru anul și anii ce vin, impun o nouă concentrare de forțe — materiale, tehnice, științifice, financiare, umane — astfel ca nici o picătură din efortul național să nu se piardă, ci fiecare strop al acestuia să rodească din plin. Este nevoie, pentru aceasta, să ne articulăm mai mult ca oricînd eforturile, să le sincronizăm, să le unificăm, într-o solidaritate a gesturilor, a respirației, a ideilor prin care omul și colectivitatea să fie una, întregul și partea să fie una, poporul să fie una cu munca și cu creația sa. Este nevoie de hărnicie și de competență, de gîndire lucidă, liberă, îndrăzneață, pusă în slujba noului, este nevoie, așa cum releva secretarul general al partidului la Consfătuirea de la Mangalia, din vara anului pe care l-am încheiat, de spirit revoluționar, de conștiință politică și patriotică, este nevoie de înțelegerea necesității, a stringentelor comandamente și somații ale zilei, sub semnul cărora să se așeze toată energia, toată munca, toată dăruirea oamenilor acestui pămînt.

Este nevoie — așa cum vibrant și emoționant arăta cîrmaciul partidului și al țării la adunarea festivă consacrată sărbătoririi a 65 de ani de la făurirea statului național unitar român — *„să facem legămînt că vom acționa întotdeauna și în toate împrejurările pentru întărirea continuă a unității întregului popor, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, sub conducerea Partidului Comunist Român, forța politică conducătoare a întregii națiuni, că vom munci și vom lupta cu toate forțele pentru a asigura României un loc demn în rîndul tuturor națiunilor lumii!"*

Răspunsul la înalta chemare a celui mai iubit fiu al neamului este — și va fi întotdeauna — pe măsura acestui popor eroic.

ILIE PURCARU

Vizita în R. P. Bulgaria (martie 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu împreună cu tovarăşul Todor Jivkov

Activitate dinamică, constructivă, în slujba păcii și progresului umanității

Încheiem un an în care situaţia internaţională a continuat să fie deosebit de complexă şi contradictorie, menţinîndu-se o încordare gravă a raporturilor dintre state. Conflictele mai vechi nu numai că nu au fost soluţionate, dar au apărut, în diferite regiuni ale lumii, noi stări de încordare şi chiar de război. Nici în una din nopţile sale, acest an nu a cunoscut o pace autentică. În fiecare zi, din păcate, a curs sînge omenesc pe diferite fronturi declarate sau nedeclarate, vizibile sau invizibile. Cursa înarmărilor, îndeosebi a înarmărilor nucleare, a cunoscut o intensificare fără precedent, cheltuielile militare atingînd fabuloasa sumă de circa 750 miliarde de dolari, ceea ce apasă greu pe umerii tuturor popoarelor, accentuează instabilitatea mondială şi reprezintă principala ameninţare la adresa păcii şi securităţii popoarelor, nivelul înarmărilor,uriaşele arsenale nucleare punînd grav în pericol însăşi civilizaţia, viaţa întregii omeniri. A luat proporţii şi mai mari criza economică mondială care afectează, într-o formă

Vizita în Turcia (mai 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu împreună cu preşedintele Kenan Evren

sau alta, toate ţările lumii, lovind cel mai puternic ţările în curs de dezvoltare, a căror datorie externă se ridică, după aprecierile specialiştilor, la 750—800 miliarde dolari. Este o mare tragedie faptul că, în timp ce sînt irosite pe minut circa 1,4 milioane de dolari pentru înarmări, fiecare al patrulea copil din Africa, Asia şi America Latină suferă de malnutriţie cronică şi fiecare al doilea nu poate urma cursurile unei instituţii de învăţămînt. În aceste ţări, din cauza condiţiilor de sărăcie în care trăiesc, a hranei insuficiente, a apei infectate, a lipsei de îngrijire medicală, zilnic încetează din viaţă circa 40 000 de copii care nu au împlinit încă vîrsta de un an. Imobilismul negocierilor în domeniul lichidării subdezvoltării şi edificării unei noi ordini economice internaţionale, inclusiv în cadrul celei de-a VI-a sesiuni U.N.C.T.A.D., adîncirea decalajelor dintre săraci şi bogaţi la scară mondială au dus la dezvoltarea puternică a contradicţiei dintre ţările în curs de dezvoltare şi ţările dezvoltate, la creşterea neîncrederii dintre ele, la agravarea şi mai periculoasă a situaţiei internaţionale.

Dar analiza ştiinţifică, materialist-dialectică, a situaţiei mondiale actuale impune, totodată, constatarea realistă că zecile de state noi independente, apărute pe ruinele imperiilor coloniale, împreună cu ţările socialiste, cu alte ţări mici şi mijlocii, reprezintă o importantă forţă pozitivă a vieţii internaţionale, că noi state şi grupe de state reclamă un rol mai important în politica mondială şi vor să se afirme independent, că, în general, se manifestă tot mai puternic voinţa spre o tendinţă nouă, care să pună capăt vechii politici imperialiste de forţă şi dictat, de asuprire şi dominaţie, de împărţire şi reîmpărţire a zonelor de influenţă, de folosire a forţei şi de ameninţare cu forţa, spre o politică care să asigure dezvoltarea liberă şi independentă a tuturor popoarelor.

Într-o asemenea situaţie mondială deosebit de complexă şi contradictorie, plină de pericole dintre cele mai grave pentru pacea şi securitatea internaţională, pentru inde-

pendența popoarelor, România socialistă, președintele ei, au acționat cu hotărîre pentru oprirea agravării încordării, pentru reluarea și continuarea politicii de destindere, pentru soluționarea tuturor problemelor numai pe cale pașnică.

TRĂSĂTURI DEFINITORII

Izvorîtă din esența orînduirii noi, socialiste, pe care o edificăm, politica externă a României, al cărei arhitect și promotor este secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a distins și în anul 1983 *prin caracterul său revoluționar, profund patriotic și internaționalist*, situînd în centrul preocupărilor slujirea intereselor poporului român, prietenia și colaborarea cu toate țările socialiste, conlucrarea și solidaritatea cu țările în curs de dezvoltare, cu statele nealiniate, cu toate forțele progresiste, democratice, antiimperialiste și iubitoare de pace de pretutindeni, instaurarea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră; prin *caracterul său științific și realist*, întemeiat pe analiza materialist-dialectică și istorică, pe cunoașterea profundă și pe înțelegerea legilor obiective care acționează în societate, a modului în care acestea înrîuresc cursul evenimentelor internaționale, a mutațiilor ce se produc în lume; prin *consecvența și principialitatea* cu care își promovează pozițiile și principiile, care derivă din necesitatea imperioasă de a se asigura tuturor statelor dreptul la existență, la suveranitate și independență și se identifică cu năzuințele de pace, libertate și progres ale tuturor popoarelor; prin *caracterul său democratic*, care se reflectă atît în metodele folosite cît și în insistența cu care se subliniază, de fiecare dată, necesitatea participării, pe bază de egalitate, a tuturor statelor, indiferent de mărime, de potențial economic, uman și militar, de orînduirea social-economică, la examinarea și soluționarea marilor probleme cu care este confruntată omenirea; prin *optimismul său sănătos*, care izvorăște din încrederea deplină în popoare, în masele populare, în forțele progresiste, antiimperialiste de pretutindeni, care, acționînd unite, pot să oprească accentuarea încordării, să împiedice revenirea la războiul rece, să asigure reluarea politicii de destindere, de dezarmare, de respect al independenței și suveranității statelor, de colaborare și pace; prin *osmoza dintre gîndire și acțiune*, care se reflectă și este evidentă în tot ce întreprinde țara noastră pe planul relațiilor internaționale, atît în sfera raporturilor bilaterale cu alte state cît și în dezbaterea și soluționarea marilor probleme ce stau în fața omenirii, pe terenul cooperării dintre națiuni la conferințele și în organismele internaționale; prin *umanismul ei revoluționar*, situînd omul și aspirațiile sale în centrul preocupărilor, militînd neabătut pentru apărarea dreptului fundamental al popoarelor la pace, la viață, într-o lume liberă de asuprire și exploatare, fără arme și războaie; prin *dinamismul său*, care se manifestă atît în eforturile pentru dezvoltarea unor ample raporturi cu toate statele lumii, indiferent de orînduirea lor socială, în participarea tot mai activă la diviziunea internațională a muncii, la schimbul mondial de valori materiale și spirituale, cît și în numeroasele inițiative, propuneri și acțiuni menite să promoveze cauza păcii, securității, destinderii, dezarmării, independenței, suveranității și progresului tuturor popoarelor lumii.

OBIECTIV FUNDAMENTAL

Aceste trăsături caracterizează întreaga activitate a României socialiste, a președintelui său în viața internațională. În mod conștient țara noastră a refuzat izolarea și a respins așteptarea și speranțele deșarte; dimpotrivă, s-a angajat energic, a întreprins acțiuni bazate pe previziuni științifice; nu s-a limitat de a reacționa pur și simplu la evenimente, ci a acționat pentru determinarea lor conștientă. A pornit și pornește de la necesitatea și posibilitatea, mai mult, de la obligativitatea, politică și morală, ca toate națiunile lumii, indiferent de mărime, de potențial economic, militar și uman, de orînduire socială, să participe, pe bază de egalitate, la viața internațională. Ne-am asumat conștient o anumită răspundere în fața propriului popor, dar și a celorlalte popoare ale lumii, pornind de la convingerea că într-o lume indivizibilă prin însăși indivizibilitatea păcii, soarta omenirii nu este și nu trebuie să fie datul natural al unora, ci al tuturor națiunilor.

Obiectivul fundamental proclamat de partidul nostru este dezvoltarea țării, a poporului român pe coordonatele civilizației socialiste și comuniste; dar aceasta, nu într-o viziune limitată numai la destinele României, ci în cadrul marii comunități a națiunilor de pe întregul cuprins al globului pămîntesc, înțelegînd lucid faptul că nimeni nu-și poate propune o dezvoltare în afara realităților internaționale și că progresul fiecărei națiuni este riguros condiționat de starea și climatul internațional. Tocmai de aceea țara noastră nu înregistrează pasiv diferitele evenimente internaționale, procesele în curs de desfășurare, ci a înțeles și înțelege să fie element implicat, factor activ al vieții politice mondiale, pe toate șantierele păcii, securității, soluționării stărilor de război, reglementării, în interesele păcii și ale tuturor popoarelor, a problemelor cardinale ale contemporaneității.

DIRECȚII MAJORE

Ne aflăm la capătul unui an bogat în prezențe românești pe plan mondial, indisociabile de numele tovarășului Nicolae Ceaușescu, personalitate politică eminentă a vieții internaționale contemporane, cu un remarcabil prestigiu și înaltă prețuire în inimile și conștiința popoarelor. Secretarul general al

Vizita în Republica Zambia (iulie 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu împreună cu preşedintele Zambiei, Kenneth David Kaunda

partidului, preşedintele republicii, a desfăşurat în 1983 o vastă şi prestigioasă activitate al cărei ecou la scară planetară este imens; pentru că acţiunile pe care le-a iniţiat, propunerile sale răspund comandamentelor supreme ale epocii, sînt în consens cu aspiraţiile vitale ale popoarelor de pretutindeni. Istoricele itinerare peste hotare ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu, multiplele întîlniri avute pe pămîntul României cu şefi de state şi de guverne, cu conducători de partide politice, parlamentari, reprezentanţi ai vieţii publice şi cercurilor economice, ştiinţifice şi culturale, conceptele formulate în problemele majore ale lumii de azi — fie că este vorba de securitatea europeană şi de transformarea Europei într-un continent lipsit de arme nucleare de orice fel, de dezarmare, de lichidarea focarelor de încordare şi război, indiferent unde acestea ar avea loc, de democratizarea relaţiilor internaţionale, sau de edificarea noii ordini economice şi politice mondiale — acţiunea şi demersurile întreprinse de România, cu contribuţia hotărîtoare a preşedintelui ei, sublinierea permanentă a necesităţii unirii tuturor forţelor democratice, progresiste ale contemporaneităţii pentru salvgardarea păcii, pentru dezvoltarea liberă a tuturor popoarelor pe calea progresului economic şi social s-au impus atenţiei generale ca importante contribuţii la făurirea unei lumi mai drepte şi mai bune, a înţelegerii şi conlucrării rodnice între toate popoarele. Cei ce vor scrie istoria epocii pe care o parcurgem vor consemna fără îndoială ideile României socialiste, ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu în domeniul politicii mondiale, pentru că acestea nu sînt numai idei româneşti; încă de pe acum ele aparţin civilizaţiei mondiale. Se va consemna, de asemenea, faptul că nu există problemă majoră, dezbatere internaţională arzătoare în care ţara noastră să nu-şi fi adus o contribuţie pozitivă, de substanţă, în vederea găsirii unor soluţii în concordanţă cu interesele popoarelor, ale păcii, că nu există cauză dreaptă care să nu se bucure de sprijinul şi solidaritatea ţării noastre. Cu deplin temei, România

Vizita în Republica Democratică Somalia (iulie 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu întîmpinaţi cu căldură pe pămîntul somalez

este considerată un prieten de încredere, un partener căutat atît în relaţiile economice cît şi în conlucrarea politică pentru promovarea ţelurilor păcii şi progresului.

Faptul că astăzi România întreţine relaţii diplomatice şi consulare cu 139 de ţări, relaţii economice cu 150 de state şi raporturi culturale cu peste 140 de ţări, că face parte din 18 organizaţii specializate ale O.N.U. şi din 470 de organizaţii internaţionale guvernamentale şi neguvernamentale, că Partidul Comunist Român dezvoltă raporturi de colaborare şi solidaritate cu 89 de partide comuniste şi muncitoreşti, cu 53 partide socialiste şi social-democrate, cu 66 alte partide şi formaţiuni politice, precum şi cu diverse alte organizaţii şi mişcări de eliberare naţională, vorbeşte de la sine despre politica de largă deschidere spre lume, de colaborare cu toate forţele înaintate ale contemporaneităţii, promovată de partidul şi statul nostru, în numele cauzei colaborării, progresului şi păcii pe pămînt.

În perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a avut 248 întîlniri la nivel înalt în străinătate (vizite oficiale de prietenie, vizite de prietenie sau de lucru, participări la conferinţe internaţionale, la congresele diferitelor partide comuniste şi muncitoreşti etc.) şi 179 de întîlniri, la acelaşi nivel, pe pămîntul patriei noastre. Cu prilejul întîlnirilor la nivel înalt au fost semnate tratate de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală cu 6 ţări socialiste europene, 16 tratate de prietenie şi colaborare (cooperare), 38 declaraţii solemne comune, 68 declaraţii comune, 252 comunicate comune şi numeroase alte documente de conlucrare în cele mai diverse domenii de activitate — politic, economic, tehnic, ştiinţific, cultural ş.a. — cu state din Europa, Asia, Africa, America Latină şi America de Nord*.

Pe primul plan al acestei vaste activităţi s-a situat, şi în anul 1983, dezvoltarea priete-

*. Pînă la 25 decembrie 1983.

Vizita în Republica Democratică Sudan (octombrie 1983). Înalţii soli ai poporului român împreună cu preşedintele ţării gazdă, Gaafar Mohamed Nimeiri

niei, colaborării şi solidarităţii cu toate statele socialiste, în primul rînd cu ţările socialiste vecine. Schimburile economice cu aceste ţări au crescut în 1983 faţă de anul 1965 de aproape 6 ori, statele socialiste deţinînd primul loc în ansamblul relaţiilor economice externe ale României cu o pondere de aproape 50%. Cu aceste ţări se înfăptuiesc sute de acţiuni de cooperare şi specializare în producţie, în cercetare şi în tehnologie, îndeosebi în domenii de vîrf ale industriei şi ştiinţei moderne. Totodată, România participă activ la colaborarea economică şi tehnico-ştiinţifică multilaterală în cadrul CAER, la îmbunătăţirea activităţii acestei organizaţii, astfel încît colaborarea şi conlucrarea reciproc avantajoasă să poată permite ţărilor membre să-şi rezolve în comun — în conformitate cu prevederile statutului şi altor documente — o serie de probleme ale dezvoltării economico-sociale, ale construcţiei cu succes a socialismului şi comunismului. În vederea examinării măsurilor corespunzătoare de dezvoltare tot mai puternică a colaborării economice, ţara noastră, partidul nostru acţionează pentru pregătirea temeinică şi organizarea într-un viitor cît mai apropiat a întîlnirii la nivel înalt în cadrul CAER. Am pornit şi pornim de la necesitatea dezvoltării colaborării în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, astfel încît să se asigure soluţionarea, într-o măsură mai mare, cu forţe proprii, a problemelor economice, a necesarului de materii prime, energie şi altele, a asigurării înfăptuirii în fiecare ţară a programelor de dezvoltare economico-socială şi întărirea — desigur pe ansamblu — a capacităţii şi forţei economice şi sociale a ţărilor CAER.

Comunitatea de interese fundamentale în opera de construire a socialismului, în lupta pentru pace, destindere, securitate şi cooperare internaţională îşi găseşte reflectarea şi în conlucrarea activă a României cu ţările participante la Tratatul de la Varşovia şi cu celelalte ţări socialiste pe arena mondială. După cum este cunoscut, la începutul anului, la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante

Vizita în Etiopia Socialistă (iulie 1983). Înaintea dineului oficial oferit în onoarea tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu de tovarășul Mengistu Haile Mariam

la Tratatul de la Varșovia, care a avut loc la Praga, s-a ajuns la concluzii comune, oglindite în Declarația dată publicității, cu privire la intensificarea luptei pentru pace, pentru dezarmare, pentru o nouă ordine economică internațională, pentru respectul independenței popoarelor. De asemenea, prin declarația întîlnirii la nivel înalt de la Moscova a unor țări socialiste europene, la care țara noastră a fost reprezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, acestea au declarat solemn că vor face totul pentru înlăturarea pericolului de război, pentru dezarmare, și în primul rînd pentru dezarmare nucleară, pentru asigurarea dreptului suprem al popoarelor la pace, la viață, la dezvoltare liberă și independentă.

S-au consolidat, de asemenea, relațiile de colaborare și solidaritate cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate, aceste țări, reprezentînd un factor important al economiei și politicii mondiale, au și vor avea un rol tot mai mare în întreaga viață internațională în lupta împotriva imperialismului, colonialismului, pentru pace, securitate și destindere. Se cunoaște că, prin transpunerea în viață a importantelor hotărîri stabilite cu prilejul întîlnirilor la nivel înalt, s-a produs un adevărat salt în dezvoltarea relațiilor economice cu țările în curs de dezvoltare, ponderea acestora, în ansamblul schimburilor economice externe ale României, crescînd de la 4,9 la sută în 1965 la aproape 30 la sută în prezent. România participă la realizarea a peste 130 de obiective economice în țările în curs de dezvoltare; în aceste țări muncesc circa 15 000 de ingineri, tehnicieni și alți specialiști români, iar în școlile și institutele de învățămînt superior din România învață aproximativ 16 000 de tineri din Asia, Africa și America Latină.

Pornind de la realitățile lumii contemporane, de la existența țărilor cu sisteme sociale diferite, țara noastră a acționat ferm, în spiritul principiilor coexistenței pașnice, pentru promovarea relațiilor cu țările capitaliste dezvoltate. Volumul schimburilor economice cu aceste țări a crescut în ultimii 18 ani de peste 10 ori; cu aceste state sînt în curs de

Vizita în Republica Cipru (octombrie 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu împreună cu preşedintele Ciprului, Spyros Kyprianou

derulare circa 100 acţiuni de cooperare în producţie şi funcţionează aproximativ 40 de societăţi mixte de producţie şi comercializare.

Evenimentele anului 1983 au confirmat cu prisosinţă justeţea poziţiei României, care situează cu consecvenţă la baza raporturilor sale cu toate ţările lumii principiile deplinei egalităţi în drepturi, respectului suveranităţii şi independenţei naţionale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, renunţării la forţă şi la ameninţarea cu forţa, a căror respectare cu stricteţe, de către toate statele lumii, poate asigura dezvoltarea unor relaţii de colaborare paşnică, securitatea şi independenţa popoarelor.

CONTRIBUŢII DE PREŢ LA SOLUŢIONAREA MARILOR PROBLEME INTERNAŢIONALE

În concepţia partidului nostru, problema fundamentală a zilelor noastre este aceea a războiului sau păcii. Aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, *„Nimic, nici o raţiune nu poate justifica cursa înarmărilor, adoptarea de noi programe de dezvoltare a armelor şi rachetelor nucleare.. În locul programelor de amplasare de noi rachete, de folosire a Cosmosului în scopuri militare, ar fi necesare programe de amplasare de baze pentru protecţia mediului înconjurător, de folosire a spaţiului, a Cosmosului numai în scopuri paşnice, de programe speciale privind dezvoltarea economico-socială a ţărilor în curs de dezvoltare"*.

În acest spirit, România socialistă militează neabătut pentru apărarea dreptului fundamental al popoarelor la pace, la viaţă, se opune în mod ferm continuării cursei aberante a înarmărilor, acţionează cu toată hotărîrea pentru dezarmare generală şi, în primul rînd, nucleară. Expresie grăitoare a acestei politici sînt propunerile prezentate de România la O.N.U. şi în alte forumuri internaţionale, care se constituie într-un amplu, cuprinzător şi unitar program de acţiune în scopul soluţionării radicale a problemelor cursei înarmărilor. Sinteză a propunerilor susţinute de mult de România şi, în acelaşi

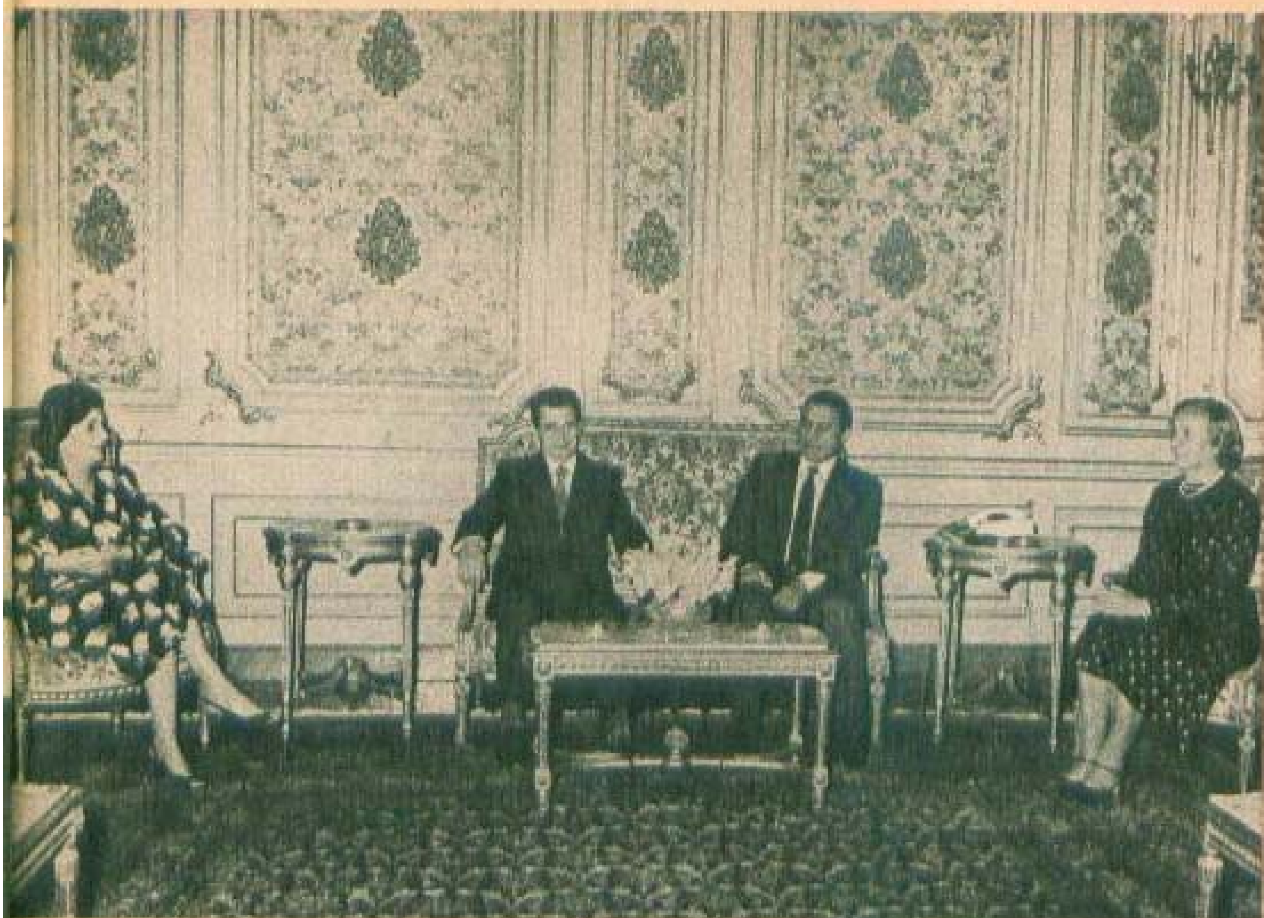

Vizita în Republica Malta (octombrie 1983). Tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu președintele Maltei, Agatha Barbara

timp, dezvoltare a acestora corespunzător realităților și cerințelor actuale, programul românesc vizează toate laturile dezarmării și concepe înfăptuirea acesteia ca un proces continuu, de perspectivă, realizabil succesiv, treaptă cu treaptă, de la simplu la complex, ținînd în mod realist seamă de condițiile și posibilitățile existente în fiecare etapă. Caracteristic acestui program este faptul că fiecare din măsurile preconizate promovează destinderea și înțelegerea internațională, tinde efectiv la reducerea armamentelor și bugetelor militare, urmărește ca fiecare pas în direcția dezarmării să nu se realizeze în detrimentul vreunui stat, să nu micșoreze securitatea statelor și cea mondială, ci să asigure echilibrul necesar, dar mereu în jos, prin diminuarea continuă a armamentelor și cheltuielilor militare, să netezească drumul spre noi măsuri îndreptate spre țelul final al dezarmării generale.

Prin glasul președintelui său, România a salutat angajamentul U.R.S.S. de a nu folosi prima arma atomică, considerînd că ar trebui ca și S.U.A., precum și celelalte țări posesoare de armament nuclear să-și asume asemenea angajamente. Țara noastră consideră, de asemenea, necesare negocierile sovieto-americane privind limitarea și reducerea armamentului nuclear strategic, apreciind că aceste negocieri au o importanță deosebită. „*Dar, repet*, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, *problemele preîntîmpinării războiului preocupă toate popoarele și fiecare popor trebuie să-și intensifice eforturile pentru a contribui la realizarea acestui obiectiv fundamental — asigurarea păcii, a existenței lumii, a independenței popoarelor, pentru trecerea la dezarmare*".

Constantă neabătută a politicii externe a României, politică umanistă, ce situează omul și aspirațiile sale în centrul preocupărilor, și-a găsit expresii concrete și cuprinzătoare în numeroasele propuneri și acțiuni urmărind întărirea cooperării și securității în Europa. În anul 1983, care coincide cu desfășurarea lucrărilor finale ale reuniunii de la Madrid pentru securitate și cooperare

Vizita în Republica Arabă Egipt (octombrie 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu împreună cu preşedintele Hosni Mubarak şi cu doamna Suzanne Mubarak

pe continentul nostru, s-a reliefat, o dată mai mult, rolul activ şi constructiv al României, al preşedintelui Nicolae Ceauşescu, al apelurilor şi iniţiativelor sale în favoarea încheierii cu succes a forumului general-european. În momentele grele, critice, intervenite în desfăşurarea lucrărilor reuniunii — şi acestea nu au fost puţine —, România socialistă a contribuit şi în acest an la încurajarea unor noi iniţiative care au acţionat în direcţia apropierii punctelor de vedere, pentru crearea unui climat propice reluării dialogului şi negocierilor, pentru găsirea unor soluţii care să permită încheierea grabnică şi cu rezultate pozitive a forumului general-european. După cum aprecia şeful delegaţiei ţării gazdă a reuniunii, „România a manifestat, încă o dată, acel spirit generos şi constructiv pe care s-a situat întotdeauna, străduindu-se să aducă soluţii problemelor pe care le dezbatem şi să contribuie la depăşirea obstacolelor". Încheierea cu succes a reuniunii de la Madrid, realizarea unui consens privind organizarea, la începutul anului viitor, a conferinţei pentru încredere, securitate şi dezarmare în Europa demonstrează că este posibil, prin negocieri, să se depăşească orice problemă complicată şi să se găsească calea colaborării şi înţelegerii.

În mod deosebit s-a impus atenţiei, prin amplul său ecou internaţional, poziţia ţării noastre, exprimată cu strălucire de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, privind oprirea amplasării de noi rachete nucleare cu rază medie de acţiune în Europa, retragerea şi distrugerea celor existente, pentru înlăturarea completă a armelor nucleare de pe continent. Respingînd orice atitudine de pasivitate, preşedintele ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a adresat, în luna august 1983, cunoscutele mesaje conducătorilor Uniunii Sovietice şi S.U.A. cu propuneri de cea mai mare importanţă în vederea opririi amplasării în Europa a noilor rachete cu rază medie de acţiune, retragerii şi distrugerii celor existente. România a avertizat, totodată, că statele, guvernele care acceptă instalarea pe teritoriul lor a rachetelor nucleare îşi

Vizita în Republica Zimbabwe (iulie 1983). Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu împreună cu președintele Canaan Banana și cu primul ministru Robert Mugabe

asumă o mare răspundere în fața popoarelor lor, a întregii omeniri.

Sînt, de asemenea, binecunoscute preocuparea constantă, inițiativele și propunerile prezentate de țara noastră privind dezvoltarea colaborării multilaterale în Balcani, transformarea acestei regiuni într-o zonă a bunei vecinătăți, lipsită de arme nucleare și baze militare străine, convocarea, în acest scop, a unei conferințe a șefilor de state și guverne din țările balcanice. În mod consecvent s-a subliniat necesitatea colaborării mai active pe plan bilateral și multilateral între țările balcanice, în forme acceptabile, reciproc avantajoase, care să contribuie la dezvoltarea economico-socială, la ridicarea bunăstării lor.

În condițiile prelungirii atmosferei de tensiune, țara noastră a acționat în continuare pentru reglementarea pe cale politică a tuturor stărilor de conflict și război existente în diferite regiuni ale lumii, pentru eliminarea forței din relațiile internaționale. Aceasta cu atît mai mult cu cît în anul 1983, la vechile conflicte militare, s-au adăugat altele noi, viața demonstrînd că este ușor să se înceapă asemenea conflicte, dar infinit mai greu să se ajungă la încetarea lor. Pornim de la convingerea, confirmată de viață, că nu există problemă în litigiu între state, oricît de complexă și complicată ar fi, care să nu poată fi soluționată pe cale pașnică, prin negocieri. Este însă necesar să se manifeste, din partea tuturor, voință politică, înțelegere și respect reciproc, răspundere față de soarta păcii și securității internaționale, față de cerințele popoarelor de a trăi în liniște, bună vecinătate și colaborare, pe baza independenței tuturor popoarelor.

Aflîndu-ne în vecinătatea Orientului Mijlociu, avînd în vedere relațiile tradiționale de prietenie cu statele din această zonă, se cunoaște că țara noastră, fără a-și propune un rol mediator, folosind relațiile cu ambele părți, a acționat cu o consecvență rar întîlnită, pentru a contribui la înțelegerea necesității unei soluții politice, a începerii negocierilor, a unei păci trainice și juste în O-

Vizita în Republica Populară Mozambic (iulie 1983). Președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Samora Moises Machel răspund ovațiilor oamenilor muncii de la Intreprinderea Maquinag.

rientul Mijlociu. Am considerat și considerăm că în Orientul Mijlociu trebuie să existe și să trăiască în pace și bună vecinătate atît un stat palestinian cît și statul Israel, că numai pe această bază se poate realiza o pace trainică în zonă. Am acționat totdeauna pentru retragerea Israelului din teritoriile ocupate în urma războiului din 1967, pentru soluționarea problemei palestiniene pe baza dreptului la autodeterminare.

În noua situație creată în 1982 și continuată în acest an, România a condamnat acțiunile militare israeliene, inclusiv cele din Liban, a cerut retragerea trupelor Israelului din această țară, respectarea independenței, integrității teritoriale și suveranității acestui stat, a reafirmat poziția sa cunoscută privind crearea unui cadru nou în vederea desfășurării negocierilor, prin convocarea unei conferințe internaționale, sub egida sau cu participarea Organizației Națiunilor Unite. Am conceput această conferință cu participarea tuturor părților interesate, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei, precum și a altor state, desigur, în primul rînd, a Uniunii Sovietice și Statelor Unite ale Americii, care să ducă la retragerea Israelului din teritoriile arabe ocupate, la crearea unui stat palestinian independent, la asigurarea independenței și suveranității tuturor popoarelor din zonă, la conviețuirea lor pașnică, în condiții de bună vecinătate.

Evoluția evenimentelor în anul pe care-l încheiem a confirmat, încă o dată, justețea poziției țării noastre, a președintelui republicii, potrivit căreia, în lumea de azi sînt imposibil de conceput stabilitatea economică internațională, pacea pe pămînt, în condițiile în care două treimi din omenire trăiesc în subdezvoltare, în mizerie, că problema subdezvoltării, a edificării unei noi ordini economice internaționale constituie factorul primordial — împreună cu dezarmarea — pentru existența omenirii. Iată de ce, România acționează, în strînsă colaborare cu celelalte țări în curs de dezvoltare, pentru realizarea unei noi ordini economice inter-

CEAUSESCU-PACE!
PACE
MUNCITORII!
ROMANIA-CEAUSESCU-PACE!
CEAUSESCU

CEAUSESCU ȘI POPORUL!
PACE
SĂ TRIUMFE LIBERTATEA
NU
NU RĂZBOIULUI
PACE
DEZARM
NU
CEAUSESCU PACE

CEAUSESCU-PACE!
PACE
CEAUSESCU SI POPORUL
MUNCITORII!
ROMANIA-CEAUSESCU-PACE!
CEAUSESCU PACE

naționale. În acest sens sînt cunoscute propunerile concrete formulate de țara noastră la sesiunea a VI-a U.N.C.T.A.D. din vara acestui an de la Belgrad privind reglementarea situației în comerțul mondial, soluționarea problemelor datoriilor externe ale țărilor în curs de dezvoltare, convenirea de modalități practice pentru reducerea și stabilizarea dobînzilor la nivele rezonabile, sporirea substanțială a fondurilor alocate pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare prin reconversiunea în scopuri pașnice a sumelor ce s-ar obține din reducerea cheltuielilor militare, sprijinirea dezvoltării cooperării între țările în curs de dezvoltare.

În același timp, țara noastră se pronunță pentru întărirea colaborării și solidarității pe plan politic între țările în curs de dezvoltare, a unității lor de acțiune, ca o necesitate de prim ordin pentru a putea obține rezultate pozitive în negocierile cu țările dezvoltate. Reafirmînd acest imperativ primordial, tovarășul Nicolae Ceaușescu a evidențiat însemnătatea deosebită pe care ar avea-o elaborarea unei Carte internaționale, care să definească principiile relațiilor dintre state, locul țărilor în curs de dezvoltare și condițiile de progres economic și social în lume. Șeful statului român a reiterat, totodată, oportunitatea unei conferințe la nivel înalt a țărilor în curs de dezvoltare, tocmai pentru a dezbate problemele esențiale ale lichidării subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale.

Apreciind că O.N.U. și alte organisme internaționale oferă, în zilele noastre, cadrul democratic cel mai corespunzător pentru dezbaterea și soluționarea, cu participarea tuturor statelor, a problemelor majore care confruntă omenirea, România s-a pronunțat consecvent și în acest an pentru creșterea rolului O.N.U.și al celorlalte organisme internaționale în viața internațională pentru a determina acțiuni concrete, care să ducă la rezolvarea problemelor umanității în concordanță cu interesele tuturor popoarelor, ale păcii, securității și colaborării în lume.

OPTIMISM ȘI ÎNCREDERE ÎN VIITORUL OMENIRII

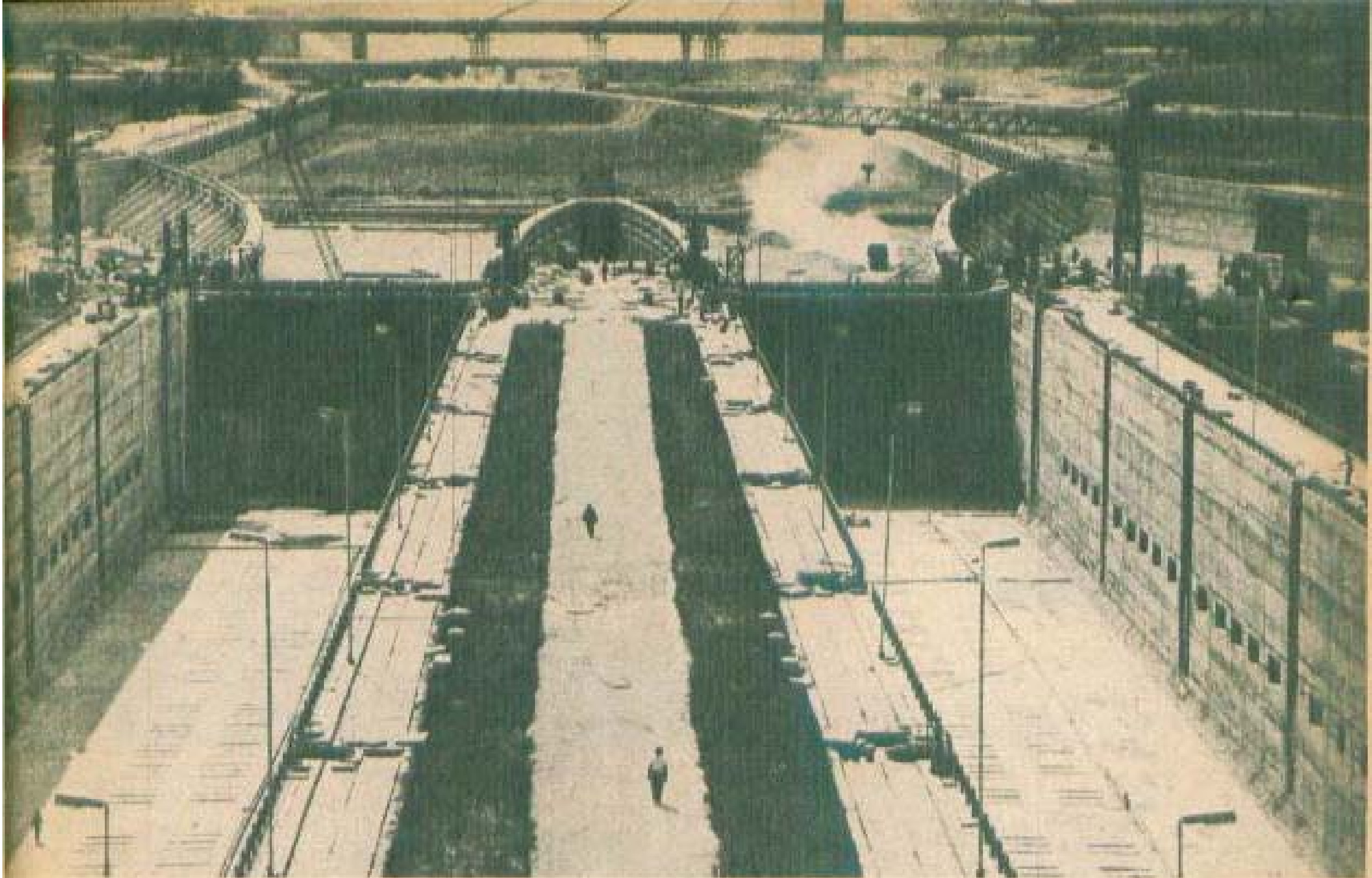
Deși viața internațională este încărcată cu numeroase probleme complicate, poporul romîn pășește în noul an — 1984 — cu optimism și încredere, sub semnul orientărilor și sarcinilor trasate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de Conferința Națională a partidului din 1982, care cheamă la intensificarea — și nu diminuarea — eforturilor tuturor țărilor pentru reducerea tensiunii și neîncrederii între state, reluarea și întărirea destinderii și securității în Europa și în întreaga lume, pentru dezarmare, și în primul rînd dezarmare nucleară, pentru stingerea pe cale politică a stărilor de conflict și război, promovarea idealurilor colaborării, securității și înțelegerii între popoare.

Deși anul pe care îl încheiem n-a rezolvat nici una din problemele capitale ale omenirii, a adus, totuși, la lumină cîteva realități, de care viitorul nu va putea să nu țină seama. Dintre aceste realități, lucrul cel mai evident pentru toată lumea este generalizarea, pe toate continentele globului, a conștiinței pericolului acut pe care continuarea cursei înarmărilor, îndeosebi nucleare, nivelul atins în acumularea mijloacelor de distrugere și perspectiva producerii și amplasării de noi și tot mai perfecționate arme nucleare, îl reprezintă pentru civilizația umană. Convingerea privind gravele pericole pe care le-ar aduce un nou război mondial stă și la baza faptului că în aceste acțiuni se angajează cercuri politice tot mai largi și de diferite concepții — oameni de știință, de cultură, cercuri de afaceri și, totodată, oameni de aproape toate religiile, care au o anumită privire realistă asupra problemelor. Mișcările populare antirăzboinice fără precedent înregistrate în anii 1981 și 1982 și continuate, cu o amploare și mai mare în 1983 infirmă susținerile partizanilor înarmărilor, potrivit cărora lumea s-ar simți mai în siguranță la adăpostul armelor ultraperfecționate, solicitînd, fără echivoc, trecerea neîntîrziată la negocieri efective, la dezarmare și, în primul rînd, la dezarmare nucleară.

Și este pentru poporul nostru un motiv de legitimă mîndrie patriotică faptul că opinia publică internațională a înregistrat rolul activ jucat de țara noastră, de partidul său comunist, a evidențiat, în numeroase ocazii, ca o trăsătură definitorie a contemporaneității, importanța contribuției președintelui României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la îndreptarea destinelor omenirii pe calea înfăptuirii securității, păcii și colaborării, pentru o lume mai bună și mai dreaptă, fără arme și războaie.

Ne părăsește un an dificil, complicat, care a fost prelungirea altor ani întrucîtva la fel de dificili și complicați. Întîmpinăm un an nou cu speranță, dar și cu întrebări adresate viitorului. Dar la răspîntia dintre cei doi ani inspiră un puternic optimism convingerea, afirmată atît de insistent de secretarul general al partidului nostru, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu: *„Avem ferma convingere că popoarele dispun de forța necesară, că stă în puterea lor să impună o politică nouă, democratică, să oprească cursa înarmărilor, să asigure trecerea la dezarmare, pacea și colaborarea internațională! În puterea popoarelor, a maselor populare stau cauza păcii, civilizației, însăși existența vieții în Europa și pe întreaga planetă!"*

Dr. ION CIUBOTARU

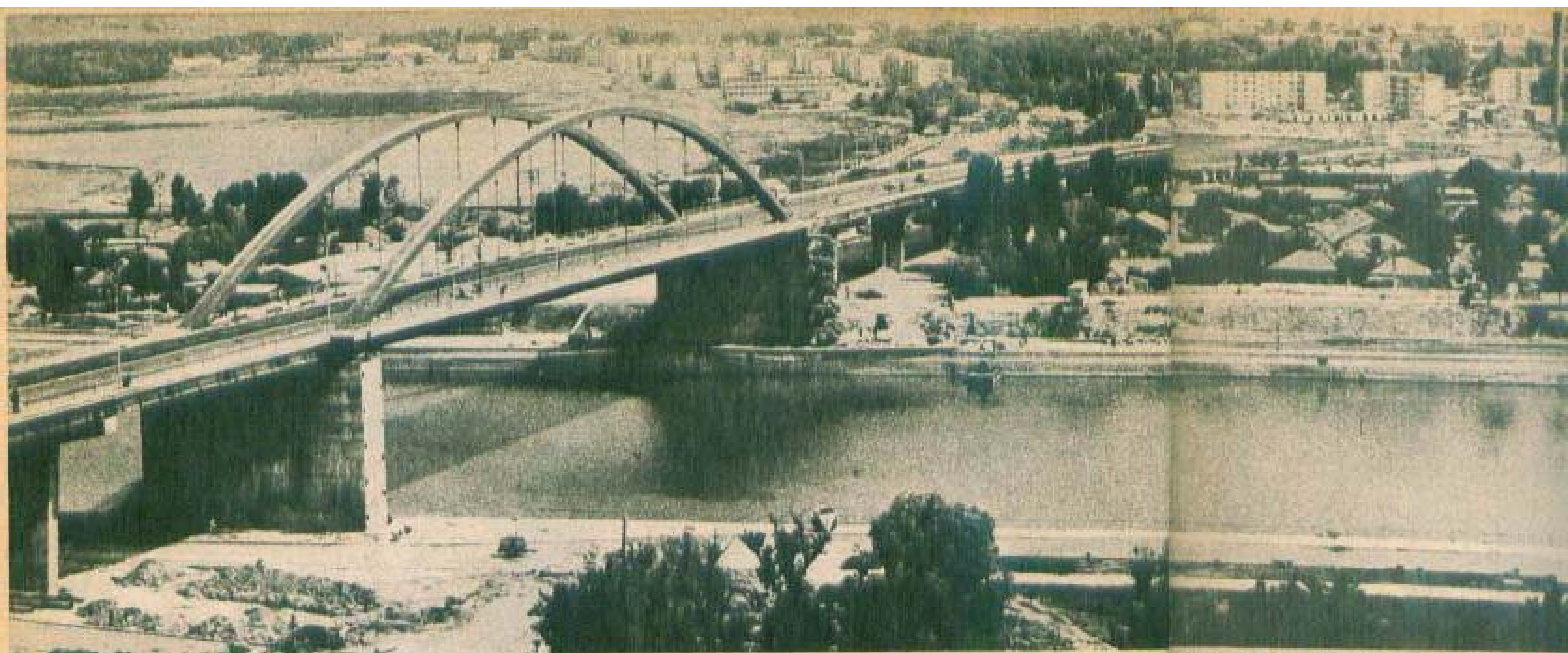

Marile ctitorii ale epocii ÇEAUȘESCU

Școală de eroi: Canalul Dunăre—Marea Neagră

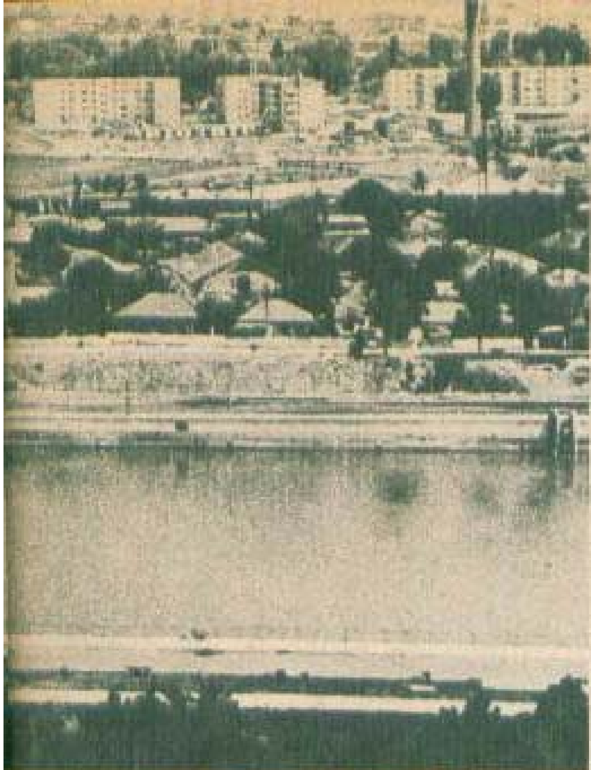
Canalul Dunăre—Marea Neagră e ca și gata. Nu va mai trece mult timp și cele dintîi corăbii, cu un tonaj mergînd pînă la 5 000 tdw, se vor angaja pe apele acestui fluviu zămislit, sută la sută, de mîna omului, scurtînd cu aproape 400 de kilometri drumul de la Cernavodă la Constanța. Despre beneficiile acestei construcții pentru economia națională (numai prin navigație investiția se va amortiza în 27 de ani, fără a mai aminti despre irigarea unei suprafețe uriașe, despre alimentarea cu apă a obiectivelor industriale din zonă etc.) s-a mai scris, dar puțină geografie, chiar dacă și ea repetată, nu strică. Cei 64 de kilometri ai canalului, prevăzuți cu 3 porturi noi (Cernavodă, Medgidia și Basarabi) și 7 viaducte (cel de la Medgidia cu o deschidere de 700 de metri), vor lega Cernavodă de Constanța trecînd, pînă la Basarabi, prin Valea Carasu și străbătînd, pe o lățime a albiei variind între 70 și 90 de metri, platoul de cretă al Dobrogei, permițînd un transport, în ambele sensuri, de circa 100 de milioane de tone mărfuri anual. Ideea tăierii canalului e mai veche, dar ea s-a pus în mod serios abia în anii României democrate și independente. Un prim proiect însă, anunțat în 1949, a trebuit să fie abandonat, căci o astfel de construcție depășea la timpul respectiv, cu mult, posibilitățile tehnice și financiare ale unei țări care, pe lîngă lichidarea unei grele moșteniri, avea de șters, cu mînecile suflecate și mistria, și rănile adînci provocate de război.

„Dosarul" s-a redeschis în 1973. La 19 mai, din inițiativa ctitorului României moderne, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a hotărît realizarea Complexului hidroenergetic și de transport Dunăre-Marea Neagră, obiectiv temerar și măreț, devenit, în condițiile unor acumulări economice fără precedent și ale unui ritm de dezvoltare foarte înalt, o necesitate reflectînd potențialul material și uman al țării, putînd totodată să depună mărturie despre capacitatea creatoare a națiunii noastre, despre vocația ei de a dura pentru eternitate. Decizia aceea a fost luată pe baza unei analize lucide, temeinice, a posibilităților și ea a fost, ulterior, pe deplin confirmată de fapte. După 1975, cînd bătălia s-a declanșat frontal, Transdobrogeanul a devenit un șantier imens, antrenat într-o întîmplare de proporții cosmice: la ecluza de la Cernavodă, de pildă, volumul lucrărilor de excavații și betonare l-a întrecut pe cel înregistrat la ridicarea hidrocentralei de la Vidraru! Dacă pămîntul dislocat la Agigea, poarta dinspre mare a canalului, s-ar fi încărcat într-un

Fotografii de ALEXANDRA RADU

Marile ctitorii ale epocii CEAUȘESCU

Fotografii de ALEXANDRA RADU

Marile ctitorii ale epocii CEAUȘESCU

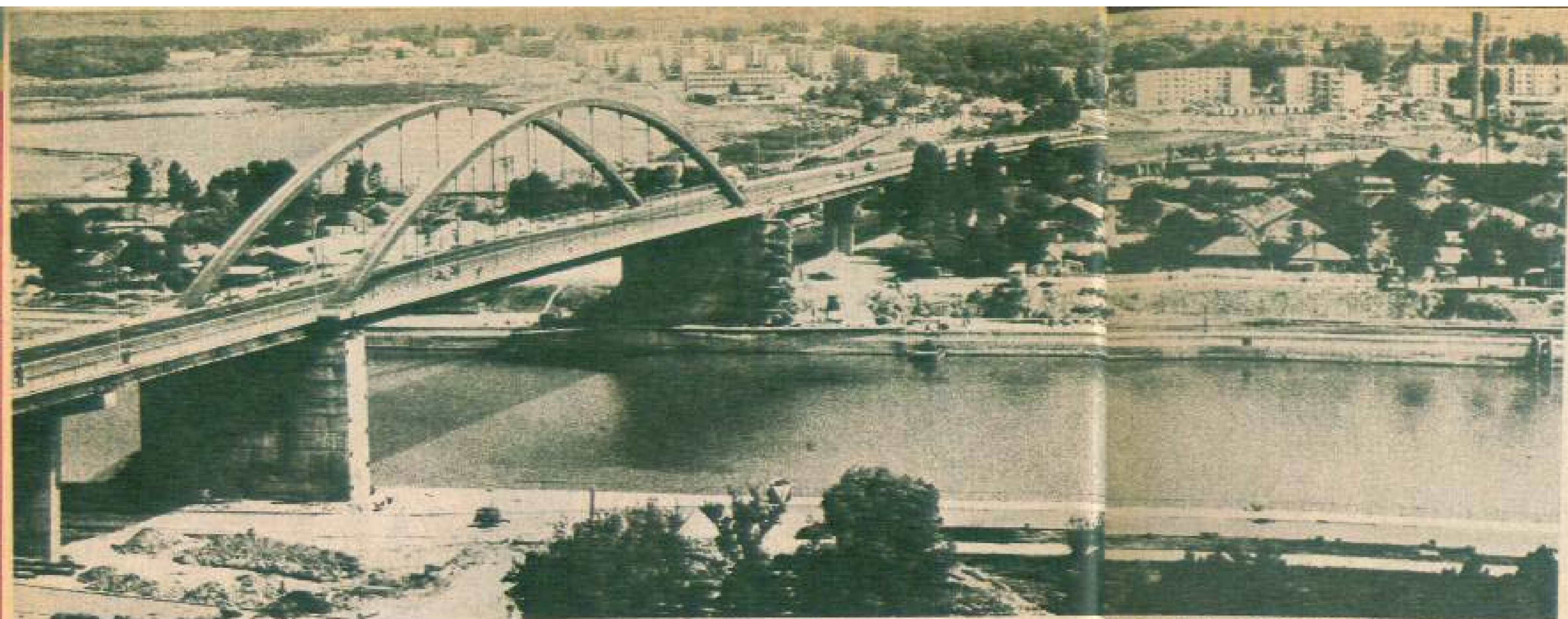
singur șir de camioane, acestea s-ar fi întins pe o distanță de două ori cît Ecuatorul! S-a impus cu fiecare zi, cu fiecare ceas, după pilda comuniștilor, o școală robustă și demnă a bărbăției revoluționare. Sute și mii de oameni, 30 000 la un moment dat, civili și militari, vîrstnici și tineri (Șantierul național al tineretului, căruia i s-a încredințat un tronson de 10 kilometri, s-a deschis la 1 martie 1977), s-au angajat cu toate energiile într-o muncă fără pauze și fără jumătăți de măsură, dornici și, încă mai mult, capabili să ducă la bun sfîrșit ceea ce un ziarist englez, Colin Mc. Intyre de la „Reuter Agency", numea cu surprindere și admirație „unul dintre cele mai mari proiecte de construcții civile din lume".

Găsind mereu, adesea din mers, cele mai nimerite soluții, nu o dată originale (sistemul de transport prin intermediul dumperului, instalația pentru turnarea mortarului bituminos etc., etc.), șantierul a însemnat o puternică platformă a îndrăznelii tehnice, o serie întreagă de mașini și agregate produse, în premieră, în țară fiind încercate acolo și dînd, fără excepție, rezultate bune.

Într-un răstimp foarte scurt, între Cernavodă și Agigea s-au cîștigat, cu repeziciune, galoane ale muncii. Prin rîvnă și abnegație, șantierul celor 64 de kilometri a devenit o întinsă vatră de eroi, cu palme bătătorite și chipuri brăzdate de nesomn, și chiar dacă cei mai mulți vor rămîne anonimi, ei își vor fi dobîndit, toți, dreptul de a povesti, peste ani, despre neasemuita frumusețe a celei mai mîndre dintre ctitoriile acestei epoci, pe care ne-am obișnuit s-o numim, cinstind contribuțiile fără egal ale bărbatului din fruntea țării, „era Ceaușescu". Și și-au mai cîștigat ei, bravii constructori ai canalului Dunăre—Marea Neagră, un drept stima și mîndria contemporanilor și ale generațiilor ce vor veni.

OVIDIU IOANIȚOAIA

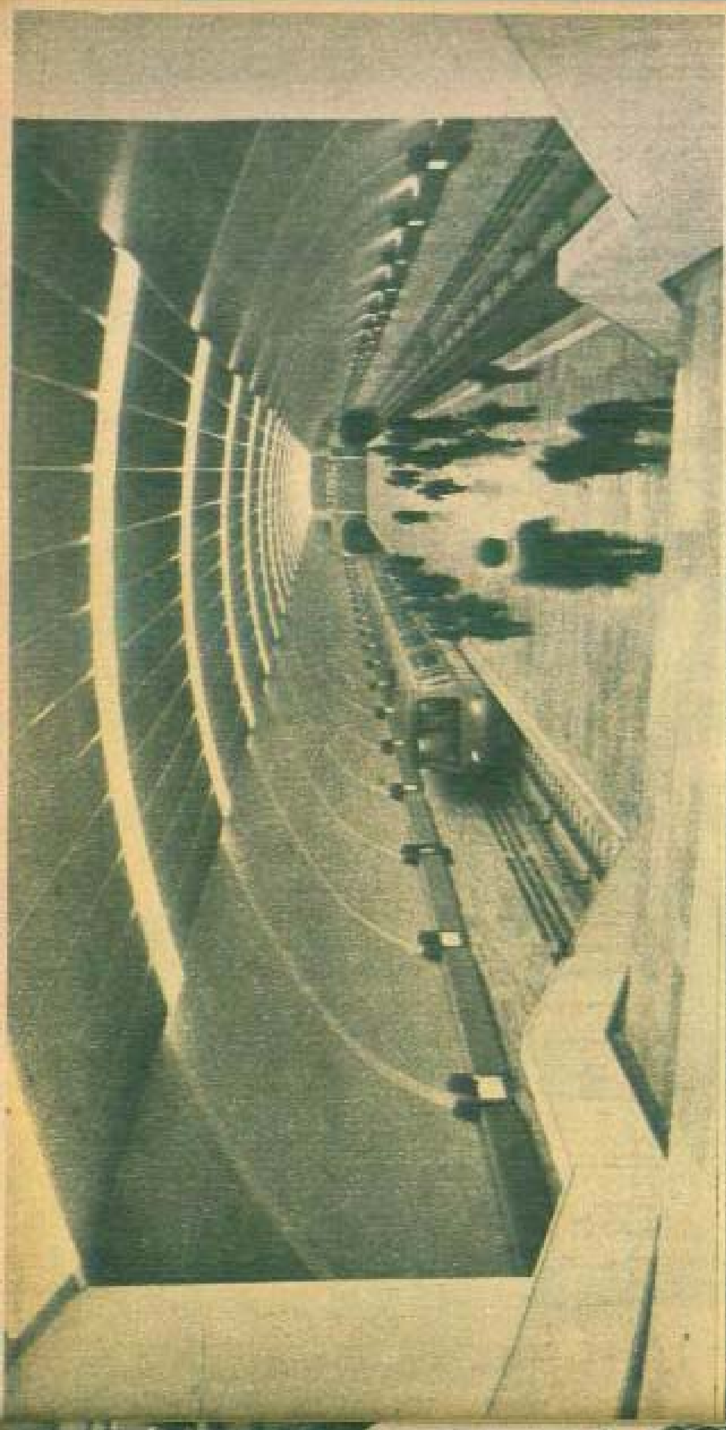
Fotografii de ALEXANDRA RADU

Marile ctitorii ale epocii CEAUŞESCU

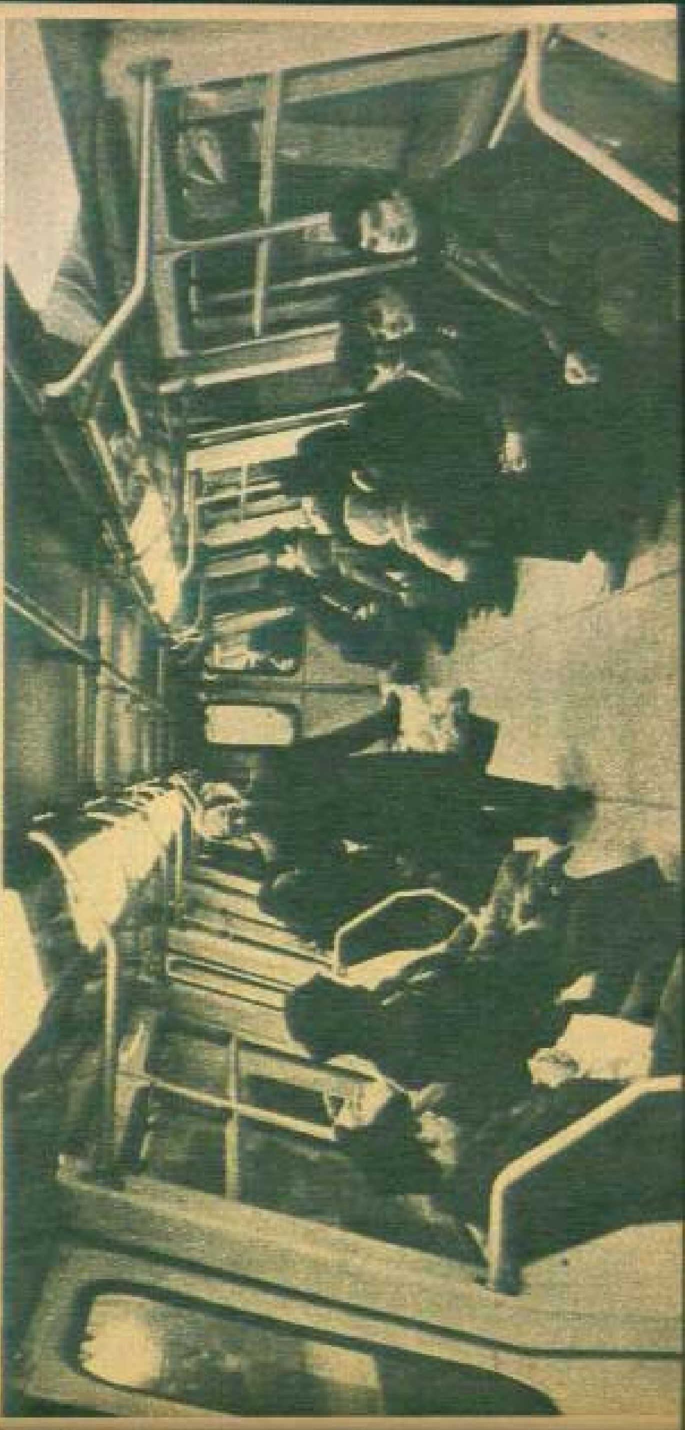
Bătălia pentru metrou s-a încheiat, bătălia pentru metrou continuă

Nu ştim exact, şi la ce ne-ar folosi să ştim?, al cîtelea metrou din lume este cel construit la Bucureşti, măsurînd pe prima sa magistrală (o alta e în lucru, o a treia se află, definitivată, pe planşete) 25 de kilometri. Ştim însă, şi sîntem mîndri de asta, că el e singurul realizat integral fără asistenţă tehnică străină, totul, de la proiect şi pînă la ultimul şurub, făcîndu-se în ţară, prin priceperea şi strădania specialiştilor noştri. Să recunoaştem că, pînă la a inaugura un asemenea obiectiv, măreţ prin dimensiunile (volumul total al excavaţiilor la tronsonul 1, Semănătoarea—Timpuri Noi, ar echivala cu un munte conic avînd înălţimea de 150 de metri şi baza de 3 000!) şi sensurile lui, n-am avut o şcoală în materie de construcţii subterane de anvergură. Alţii s-ar fi temut de dificultăţile şi riscurile unei astfel de întreprinderi temerare şi ar fi apelat la ajutor străin, invitînd tehnicieni din afară să-şi dea cu părerea, să pună umărul. Noi n-am procedat aşa şi, chiar dacă au fost multe piedici de învins, şi au fost, s-a impus subtraversarea Dîmboviţei, pînzele freatice subterane au trebuit izolate etc., am înaintat, şi încă în ritm rapid, acumulînd experienţă şi găsind soluţii din

mers. Tronsonul 2, de pildă, Timpuri Noi—Republica, dat în folosință la 28 decembrie 1981, s-a realizat cu o forță de muncă redusă la o treime față de cea cheltuită la tronsonul 1 și cu consumuri de oțel-beton și ciment mult diminuate. N-am avut o școală în acest domeniu dar, în temeiul unei economii înfloritoare, înțelept dirijată și gospodărită, ne-am făurit-o și încă mai mult: în cel mai scurt timp am absolvit-o cu succes, făcînd încă o dată dovada vocației noastre de constructori, gata oricînd să transformăm, prin sudoare și entuziasm, orice vis în realitate. Astăzi, cînd vagoane ultraelegante, produse la Arad, sînt capabile să transporte sub geografia Capitalei 250 000 de călători pe oră și sens, pe o magistrală de peste 25 de kilometri, cu 17 stații și două depouri, avem o imagine clară a faptului că pentru noi, surprinși în cel mai fertil timp al istoriei, cînd am construit și construim într-un deceniu cît altădată într-un secol, metroul bucureștean nu reprezintă doar o dimensiune urbană, ci și una a vocației despre care aminteam.

A fost ușor, a fost greu? Am răspunde mai degrabă că n-a fost simplu, dar a fost, și e, frumos, căci o astfel de ctitorie, legată indestructibil de acțiunea și neodihna celui dintîi bărbat al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a însemnat, alături de canalul Dunăre—Marea Neagră, cel mai înalt examen de competență, pe care noi, românii, l-am trecut cu brio. Construcție gigantică, angajînd nu doar Întreprinderea „Metroul" (înființată în ianuarie 1975), ci forțe mult mai numeroase, 14 ministere, 18 unități de construcții-montaj, 48 de institute de cercetare, proiectare și învățămînt superior etc., realizarea acestei ramificate căi ferate subterane e încă un obiectiv, dintre cele mai cutezătoare și semețe, ale „erei Ceaușescu". Secretarul general al partidului s-a interesat permanent și îndeaproape de mersul lucrărilor, de condițiile de muncă și viață ale celor cuprinși, cu toate energiile, în acest uriaș efort creator, a intervenit cînd a fost nevoie de cuvîntul, îndrumarea și ajutorul său. Urmînd o astfel de pildă, constructorii primului tronson, de exemplu, și-au încheiat treaba în numai 4 ani, cu mult înainte de termenele prevăzute. Și greutățile, mai zicem o dată, n-au lipsit. Dar ele au fost, de fiecare dată, învinse, șantierul metroului înscriindu-se drept un adevărat avanpost al îndrăznelii tehnice. Bunăoară, s-a aplicat la metrou, în premieră absolută, metoda de impermeabilizare a betoanelor cu rășini acrilamidice, execuția tunelului devenind astfel mai rapidă și mai ieftină. Schema generală de alimentare electrică, echipamentul special pentru tracțiune, instalațiile pentru siguranța și automatizarea traficului etc., au fost tot atîtea soluții originale, lista acestora fiind infinit mai lungă. Fiecare stație, o știți bine, a fost gîndită și făcută altfel, totul s-a prevăzut și urmărit pînă în cel din urmă amănunt. S-a lucrat temeinic și la timp. S-a deschis, în vara acestui an, în cinstea marii sărbători a Eliberării, tronsonul 3 (Eroilor—Industriilor, 7,8 km), dar bătălia pentru metrou continuă. O bătălie aspră și, prin sensurile ei, tulburătoare, gata să depună mărturie, prin timp, despre capacitatea morală și, deopotrivă, tehnică a României acestui ev de a construi, de a lăsa semne pentru eternitate.

OVIDIU IOANIȚOAIA

PALATUL VĂCĂREȘTI

așa cum a fost, așa cum va fi

Monumentele, ca și oamenii, au, nu o dată, vieți și destine tulburătoare. Trăiesc glorii și decăderi, biruințe și înfrîngeri, sînt martorii sau implicații unor întîmplări extraordinare, eroice și nu de puține ori tragice. Istoria este plină de exemple iar unul dintre acestea îl avem în traiectoria prin veacuri a unuia dintre cele mai frumoase monumente de artă tradițională românească — **Complexul arhitectural Văcărești.** Dar, înainte de a vă prezenta istoria sa, ne-am îngădui, stimați cititori, să vă propunem un test. Fiți sinceri cu dumneavoastră, nu vă cerem și răspunsul. Știți cui a aparținut, cine a ctitorit și cînd veritabila cetate înconjurată de ziduri medievale aflată în sudul Capitalei, pe acel deal care, odinioară, domina căile de acces ale orașului și care, în mod ciudat și paradoxal, timp de peste un secol și un deceniu, a avut destinația de penitenciar? Am adresat aceeași întrebare, inopinat și incognito, unui număr de vizitatori ai Muzeului de istorie a municipiului București. Nouă din zece au răspuns: „firește, boierilor Văcărești", „poeților Văcărești", „revoluționarilor de la 1821 Văcărești" și așa mai departe; fiecare în funcție de cunoștințele pe care le avea despre cine au fost boierii cărturari ai Munteniei, cu numele cu care monumentul a intrat în istorie. Acum, să vă spunem răspunsul. N-are nici o legătură cu boierii respectivi, decît dacă — precum există niște date istorice — satul Văcărești, a cărui existență este sigură în acea parte a Bucureștilor, prima sa atestare documentară o avem din 1576, deci din secolul al XVI-lea, a aparținut respectivilor boieri munteni de viță veche. Este, în mod sigur...

...CTITORIA MAVROCORDAȚILOR.

Care a strălucit în secolul al XVIII-lea românesc și a avut faimă nu numai în Europa ci și în Orient, pînă la Ierusalim. Faimă pentru frumusețea și originalitatea sa arhitectonică, faimă ca centru de cultură al Țării Românești și faimă chiar pentru personalitățile vremii care au trecut, poposit și lăsat mărturii, pe la mănăstirea și Casa Domnească de la Văcărești a domnitorilor Nicolae și apoi Constantin Mavrocordat, fiul.

Răsfățata dar și cultivata și rafinata prințesă, lady Craven, în voiajul său de la Paris la Constantinopole prin Crimeea, în 1786, este găzduită la Văcărești, despre care va vorbi cu mare respect „... d'un couvent grec, dont la cour interieure, belle et spacieuse est entourée d'une cloitre avec des arcades gothiques." Cu mult mai înainte, la 1740, un alt oaspete francez, Jean Claude Flachat va spune despre casele domnești a fi „la maison de Plaisance du prince", iar în 1793, Von Reimer, membru al unei ambasade ruse ce mergea către Istanbul, la Poartă, amintește de „frumoasa mănăstire Văcărești".

Cu mănăstirea, cu biserica mănăstirii încep, așa cum era tradiția domnilor țării, construcția ansamblului. „Cine se apleacă, spre cercetare, asupra complexului de construcții de la Văcărești — Casele Domnești, biserica, chiliile, curțile interioare, cuhniile, stăreția... — va trebui să studieze mai întîi și să reconsidere o parte din istoria Țării Românești, ține ca la un prețios Cuvînt înainte, a ne preciza cea care și-a dedicat mult timp, talent, profesionalism și mult suflet pentru alcătuirea unui complex și complet proiect de restaurare și valorificare culturală a monumentului, arhitecta **Liana Bilciurescu.**

De aici trebuie să începem și să și militâm pentru restaurarea cît mai grabnică a acestui valoros și important monument de istorie și arhitectură. Arhitectul G. M. Cantacuzino a definit splendid valoarea sa, spunînd „Văcărești este testamentul artei tradiționale". Acest vestigiu de arhitectură, istorie și artă este un simbol al tradițiilor noastre culturale peste veacuri. Este o perlă, este ultimul monument creat de meșterii din școala brâncovenească, pot să spun chiar apogeul acesteia".

Cum a ctitorit un Mavrocordat în cel mai autentic stil național?

Așa cum ne precizează arhitecta, cercetările mai noi ale istoricilor noștri ne scot la lumină, ne redimensionează veacul al XVIII-lea, care a dat naștere monumentului Mavrocordaților, veac într-o anumită epocă greșit înțeles ca „perioadă neagră" a istoriei noastre naționale, care nu ar fi adus nimic în cultura și zestrea țării, fiind epoca domniilor fanariote. Dar au fost între acestea domni care au vrut și chiar s-au împămîntenit, care și-au adus ca dovadă a dorinței lor de a se lega de țara și poporul la conducerea cărora s-au ridicat, într-o anumită conjunctură politică, prinosul lor la continuarea evoluției sociale, politice și culturale, începute în perioada pre și brâncovenească, în plină epocă de renaștere în Țările Românești. Așa a fost Nicolae Mavrocordat și apoi fiul său, Constantin Mavrocordat. Cum restabilește adevărul, conform documentelor de epocă, marele nostru istoric Iorga, Nicolae Mavrocordat urcîndu-se pe tronul Munteniei (în prima sa domnie, la 25 decembrie 1715), om de mare cultură, nu a fost indiferent la istoria și civilizația țării la tronul căreia fusese numit de Poartă. Atît de mult s-a simțit dator să-și justifice prezența în scaunul cel mai înalt încît dă poruncă cronicarului curții sale, Radu Popescu, a-l prezenta descendent al lui Alexandru cel Bun. Astfel, inițiativa și acțiunea de a ridica o mănăstire domnească era, notează Nicolae Iorga, „după cele mai bune datini ale țării, cu tendința ambițioasă de a întrece tot ce s-a făcut în arhitectura ei". Astfel, își explică și istoricii și cercetătorii monumentului, faptul că se păstrează stilul arhitectonic cel mai tradițional și autentic al vremii, așa se explică de ce Nicolae Mavrocordat, deși amplifică formele, păstrează planul tradițional de mănăstire domnească, ce-și are sorgintea în Biserica episcopală de la Argeș. Ca toate con-

strucțiile și ctitoriile vremii — căci și domniile erau de cele mai multe ori efemere în țările afișiate de războaie, năvăliri, molime, cutremure, incendii — și ansamblul de la Văcărești s-a construit în mai multe etape, neputîndu-se încheia pe parcursul unei singure domnii și a unui singur domn. Construcția mănăstirii începe chiar în primele luni ale primei domnii a lui Nicolae Mavrocordat și continuă în 1719, cînd își reia tronul (de la care fusese înlăturat la 14 noiembrie 1716, luat ca prizonier de către trupele habsburgice care ocupaseră vremelnic Bucureștiul). La 1724, precum o atestă diferite documente scrise și mărturii de epocă, se pare că erau gata biserica, primul zid de incintă, casa domnească și, probabil, stăreția. La 1730, ctitorul moare și este înmormîntat în naosul bisericii. Urmîndu-i la tron fiul său, Constantin, într-o domnie întreruptă și ea în mai multe rînduri, atît cît a rămas în tron a fost fidel dorinței tatălui, dînd o importanță deosebită mănăstirii, desăvîrșindu-i construcțiile, adăugînd o a doua incintă, ridicînd paraclisul de pe latura de răsărit, „o remarcabilă realizare artistică din punct de vedere arhitectonic". Se amplifică, în schimb, influențele orientale.

CENTRU DE CULTURĂ

Se pare că, la 1739, în a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat, (1735—1741), cînd este pusă pisania paraclisului, complexul de la Văcărești era încheiat, desăvîrșit, cum spun istoricii care s-au aplecat în ultimul deceniu asupra cercetării documentelor cu privire la el. „Ceea ce vedem ridicat între 1716 și 1739, este «monumentul pur». Modificările ulterioare constituie istoria monumentului". Modificări care au avut loc iarăși în cîteva etape, în secolele XIX și XX. Din fericire nu sînt fundamentale și nu au alterat structura și chiar forma monumentului, putînd fi ușor reconstituit, restaurat și adus la valențele epocii lui de glorie. Căci mănăstirea domnească Văcărești a jucat un rol foarte important în cultura veacului din Țara Românească. Pe vremea ctitorilor și chiar după aceea a fost considerată cel mai important lăcaș monastic din țară, pe aici treceau și se opreau oaspeții de seamă ai domnului ; de obicei, Văcăreștii, aflați „cale de o oră de oraș" erau ultimul popas înainte de a ajunge în București și un popas a numeroase personalități politice în drumul lor către capitala Imperiului otoman. Încă de la 1723 funcționa la Văcărești o școală, unde era dascăl un oarecare Antonius Stratigos, ce fusese trimis de către domnitorul Constantin Brâncoveanu cu o bursă în Apus. De asemenea, tot la Văcărești, în Casa Domnească, Nicolae Mavrocordat a organizat o mare bibliotecă în care se aflau numeroase rarități bibliofile, care, se spune, i-ar fi atras invidia capetelor încoronate din Apus, în special a Curții franceze. Conform Catalogului bibliotecii mănăstirii Văcărești aflat în Colecțiile de documente Hurmuzaki, aceasta reunea un număr impresionant de cărți și manuscrise, dintre care unele fuseseră achiziționate de către tatăl domnitorului, Alexandru Exaporitul, altele de către domnul însuși, iar o parte provenea din vestita bibliotecă a stolnicului Constantin Cantacuzino de la Mărgineni, ce fusese confiscată de domnie imediat după uciderea acestuia. Astfel, susține pe baza unor documente ușor de pus în evidență, istoricul Liviu Rotman (în Revista muzeelor și monumentelor, nr. 2/1974) „biblioteca de la Văcărești poate fi reconstituită parțial, în primul rînd pe baza reunirii fondului de cărți care s-a aflat în posesia stolnicului". Am ținut să reproducem această precizare, cu gîndul la cîte destinații culturale ar putea lua ansamblul restaurat ! Izvoarele mai menționează existența și activitatea unei tipografii în anii 1741—1742, întărite de scrisoarea egumenului mănăstirii, Gherman, care, la 1776, trimitea patriarhului de la Ierusalim, Hrisant Nottara, prin intermediul negustorului Bașa Dimitrie „...cărțile de iertare ce le-am tipărit aice". Un astfel de complex cultural, aflat la Văcărești la mijlocul veacului al XVIII-lea nu putea să nu aibă influențe, consecințe pentru viața spirituală românească. În vremea domnitorului Alexandru Ipsilanti continuă să se bucure de aceeași faimă și aceeași importanță în fața domnului și între celelalte mănăstiri ale Țării Românești.

Casele Domnești, dacă în vremea ctitorului lor au fost folosite ca reședință domnească, la începutul celei de a doua sale domnii și Alexandru Ipsilanti le va da aceeași destinație. Ca dovadă a eleganței și fastului ei, a grandorii ei princiare.

În epocile și secolele următoare începe să se scrie și să se acumuleze romanul ctitoriei Mavrocordaților de la Văcărești. Unii adaugă și îmbogățesc, îi sporesc fastul cu noi materiale, marmuri și picturi, alții o falsifică, sporind dezastrele pe care i le-au pricinuit războaiele, incendiile, cutremurele, o degradează. După înăbușirea revoluției de la 1848, începe declinul, marele ei declin. Și dintr-un centru monastic, politic și cultural, dintr-un punct nodal de civilizație ajunge un punct nodal de suspiciuni, de tristeți, de ură și neagră faimă. În toamna lui 1848, are loc pentru prima oară transformarea mănăstirii în temniță politică. Aici trebuiau aduși participanții la revoluție. Inițiativa este a generalului Lüders, comandantul armatei țariste de ocupație. Aici au fost întemnițați numeroși fruntași pașoptiști, printre care Popa Șapcă, membru al primului guvern provizoriu format la 9 iunie, pe Cîmpia de la Islaz. Funcția de închisoare a fost intermitentă cu cea de mănăstire, pînă la 1868, cînd Văcăreștii devin închisoare permanentă. Și a durat, cum spuneam, peste un secol și un deceniu. Pînă în 1973, cînd s-a luat măsura ca această admirabilă carte de istorie a țării să fie repusă în drepturile sale, cînd Ansamblul istoric Văcărești a fost dezafectat de folosința lui neadecvată și redat, deocamdată, circuitului științific. Un act de dreptate ce se face culturii românești.

CÎT NU VA FI PREA TÎRZIU

Și astfel, cu o grabă ce se impunea, cu o grabă pe care monumentul și destinul său o impuneau, complexul a fost asaltat de cercetători în domeniul istoriei secolului în care a fost înălțat, în domeniul arheologiei, în domeniul istoriei artei, în domeniul arhitecturii. S-au adunat numeroși specialiști pentru a se consulta și pronunța cum, care ar fi cea mai bună soluție de restaurare și valorificare. Cu „fața" din vremea ctitorilor Mavrocordați sau cu „fața" adăugirilor fericite din veacul următor ?! Au existat și mai există controverse ! S-au făcut și greșeli, spărgîndu-se și înlăturîndu-se dale din marmură pentru a „reînvia" placaje modeste de cărămidă... (Nu este deocamdată rostul reportajului de față).

importantă pentru viața viitoare și, sperăm, destinul din nou fericit al acestui colț de istorie și de suflet al Bucureștilor este existența unui proiect de restaurare întocmit de un profesionist neînduplecat și foarte stăpîn pe meserie, care este arh. Liana Bilciurescu. Specialistă în restaurări și conservări de monumente istorice încă de pe băncile școlii de arhitectură (teza sa de diplomă s-a constituit într-un proiect valoros, practic și aplicabil, de restaurare și redare ca centru cultural sătesc a Castelului de la Lăzarea, din Transilvania, un alt monument drag sufletului său de ardeleancă), desăvîrșită în străinătate, cu o diplomă UNESCO, își dovedește competența și capacitatea în cele mai „fierbinți", mai grele și mai prețioase șantiere de restaurări din țară — Ansamblul rupestru de la Basarabi (jud. Constanța), mănăstirea Comana, Complexul brâncovenesc de la Mogoșoaia, Ansamblul medieval de la Tîrgșor (jud. Prahova). Nu îngăduie nici o eroare nici cînd e vorba despre Ansamblul Văcărești. L-a studiat, l-a cercetat, a muncit aici, în afara orelor sale de muncă din institutul unde lucrează, ca activitate obștească, cîțiva ani buni, întocmind un proiect apreciat de toate comisiile de avizare ca fiind fără fisuri. A relevat fiecare piatră, fiecare capitel, fiecare detaliu fără a pierde viziunea ansamblului. Proiectul este publicat și există în dosarele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, numai că punerea lui în aplicare întîrzie, iar monumentul se degradează cu fiecare zi. Totul tergiversează, deoarece încă nu s-a hotărît ce destinație să aibă. Deci, a fost mai simplu, și a durat mai puțin, să desăvîrșești o cercetare și un proiect decît să afli o funcție unui fost lăcaș istoric ale cărui izvoare atestă că a fost, mai întîi de toate, un lăcaș de cultură.

CICI IORDACHE-ADAM ■

Vis de arheolog la Porolissum

Aici veneau dacii liberi, așadar. Veneau de dincolo de Poarta Mezeșului, din ținuturile rămase în stăpînirea lor, treceau pe sub privirile soldaților din avanposturile romane și la poarta orașului își lăsau armele. Peste pragul acestei porți trebuie să se fi făcut negoț în toată legea, altfel nu s-ar găsi la tot pasul obiecte de proveniență dacică în pămîntul pe care călcau romanii, ca stăpîni, și obiecte de proveniență romană în lumea de dincolo de granița imperiului, a dacilor nesupuși. Aceștia intrau apoi pe drumul roman lat de 3 metri și mărginit de rigole de cîte 50 de centimetri, în ale cărui blocuri de piatră s-au întipărit urmele roților de care, la 1 metru și 10 centimetri una de alta. În stînga drumului se ridica templul zeului italic Liber Pater, pînă către sfîrșitul secolului 2. Pe la începutul secolului următor, templul, într-o construcție nouă, își schimbase destinația, fiind închinat zeului unei trupe de arcași din castrul aflat în vecinătate, pe dealul Citera. Refăcut, în urma alunecării peretelui unui deal, acesta a durat pînă către sfîrșitul veacului al 3-lea și de-atunci populația daco-romană rămasă la Porolissum după retragerea trupelor și a funcționarilor imperiali a reamenajat templul, transformîndu-l în bazilică paleocreștină, a cărei durată s-a întins la rîndu-i pînă în secolul al 5-lea.

În dreapta drumului ce străbătea orașul se deschide poarta Praetoria a castrului de pe dealul Pomet, construit imediat după încheierea cuceririi romane și refăcut în piatră la anul 213, odată cu venirea prin aceste ținuturi a împăratului Caracalla. Orașul de alături, în plină înflorire, primise cu 20 de ani înainte titlul de Municipium Septimium Porolissense, pe vremea împăratului Septimiu Sever, păstrînd precum se vede numele dacic, Porolissum, al cetății ce se aflase aproape, pe măgura ce s-a chemat mai tîrziu a Moigradului, pe un platou situat la 502 metri. Mai înalt cu un metru, dealul numit de localnici Bisericuța a fost folosit ca poziție naturală de apărare în unghiul drept al zidurilor deschise de Porta Praetoria și Porta principalis dextra. De aici, orizontul capătă adîncime și ghidul care ne însoțește prin Porolissum, Alexandru V. Matei, directorul Muzeului de istorie și artă al județului Sălaj, îmi arată locul unde a fost forumul, unde se aflau atelierele, în clinul unei văi care coboară spre satul Jac, și necropola. Drumul care trecea pe lîngă zidurile castrului de pe Pomet ducea către castrul Romita, numit pe-atunci Certiae, și pe aceeași linie se afla castrul de la Românași, numit Largiana. Mai în spate, în interiorul Daciei romane, se afla castrul de la Sutor (Optatiana), străjuind drumul imperial ce se îndepărta către Napoca. Alte două castre, unul la Bucium iar celălalt spre stînga, către cotul Someșului, la Tihău, întregeau o rețea de fortificații și apărare cum nu mai erau decît alte trei în lumea romană: la Palmira, valul lui Hadrian, în Britannia, și fortificațiile de pe Rin.

Și reîntorcîndu-ne privirile mai aproape de locul în care ne aflăm, trecem pe terasa palestrelor și dincolo de zidurile castrului de pe Pomet, unde locul se înclină către Poarta Mezeșului, pătrundem în amfiteatrul în care puteau să-i vadă pe gladiatori încrucișîndu-și săbiile aproximativ 2 000 de spectatori, orășeni sau soldați din cohortele I Ulpia, a III-a (probabil Dacorum) și a V-a Lingonum. Izvoarele scrise atestă că au mai trecut pe-aici și detașamente din legiunile XIII Gemina, III Galica și VII Gemina Felix.

Săpăturile arheologice au început la Porolissum în 1977, ne spune Alexandru V. Matei, și de bună seamă că inițierea lor s-a întemeiat pe sondaje și secțiuni întreprinse mai demult de către istoricii noștri. Din '77, însă, fiecare an a însemnat o campanie de lucru în plin, aducînd dovezi categorice cu privire la permanența pe aceste locuri a populației civile după retragerea aureliană.

La Porolissum, unde ar mai fi de săpat vreo 20 de ani, se poate spune însă că, pînă acum, și după toate speranțele și de-acum încolo, se redescoperă, filă după filă, o carte de istorie și, cum recunoaște Alexandru V. Matei, se împlinește aievea visul oricărui arheolog: nu doar a găsi o urmă, dar și a lăsa o urmă.

DUMITRU ELIADE ■

65 de ani de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918

Unitate, Continuitate, Independență

Ideea și principiul Unirii s-a izvodit odată cu structura perfect armonică a geografiei spațiului carpato-danubian și odată cu etnogeneza poporului nostru din strămoși care, și ei au viețuit în această vatră armonios construită, cum rar se mai află pe glob. Deci, în vijelia veacurilor, chiar dintru începuturile lui milenare, poporul nostru a stat pe un stabil trepied numit: *Unitate, Continuitate, Independență.* Au fost, sînt și vor fi cele trei coordonate, cei trei stîlpi ai existenței, ai înțelepciunii și ai istoriei române. Dacă principiul Continuității a rezultat, în chipul cel mai firesc, din momentul și din elementele participante la formarea poporului român, în acest spațiu oferit de destinul însuși, principiul Unității și al Independenței statale, cheile de boltă ale existenței românești, s-au realizat ca un îndelung și anevoios proces istoric, pe parcursul a unui mileniu și jumătate. Am străbătut acest lung șir de secole despărțiți, sfîrtecați teritorial, loviți de pojarul multor neamuri migratoare de pradă. Apoi, am căzut sub călcîiul a trei imperii plurinaționale, care, prin cuceriri și acaparări teritoriale, au ajuns, veac de veac, pînă la Dunăre și Carpați. Expansiunea, cucerirea, sfîșierea teritoriului național românesc și înrobirea poporului au fost tendințe cu care s-au confruntat românii aproape în toată existența lor de pînă în veacul al XX-lea. Așa că secole după secole ne-am bătut pentru unitate și independență, adică pentru propria noastră existență. Am început cu strămoșii noștri geto-daci, am continuat cu Posada (1330) și am sfîrșit cu Mărășești (1917) ca mai apoi să urmeze eroicul 23 August 1944. Pentru că, între unitate și independență viața și istoria au creat o legătură logică: raportul dintre cauză și efect, un dram de independență dobîndită prin luptă trezea nevoia de unitate și pasul făcut spre unificare sporea posibilitățile de a ne cuceri independența. Bălcescu a spus-o, demult: „Unirea fu visarea voievozilor noștri cei mari, dar numai poporul o putea înfăptui și-i putea da tărie și caracter de veșnicie". Poporul, prin limba, cultura și aspirațiile lui, pefect unitare și totdeauna comune. Poporul, prin munca, strădania și jertfa lui în lupta pentru dreptate, libertate, unitate și independență, lupta aprigă dusă secole și secole, fără răgaz. Prologul împlinirii procesului de Unire se numește anul 1600, cînd Mihai Viteazul a de-

vedit ca posibil ceea ce, pînă la el, se credea imposibil. Viteazul a fost, în epocă, un „restitutor Daciae". Şi cum spune N. Iorga: „De la 1600, nici un român n-a mai putut gîndi Unirea fără uriaşa lui personalitate, fără paloşul sau securea lui ridicată spre cerul dreptăţii, fără chipul lui de curată şi desăvîrşită poezie tragică". Şi aceasta pentru că Mihai Voievod a devenit un simbol şi un model. Unirea de la 1600 a trezit şi înaripat conştiinţa naţională. Fiorul şi vibraţia ei au pătruns în adîncul conştiinţei maselor populare şi au transformat ideea de unire într-o idee forţă, într-o necesitate vitală. Iar cultura, prin cronicari, prin iluminiştii transilvăneni, prin scriitorii patrioţi de la începutul veacului XIX, i-a dat raţiune, glas şi elan. Aşa că, în revoluţia de la 1848 ne-am putut înfăţişa la Blaj ca şi în marea arenă a istoriei naţionale şi universale cu strigarea mîntuitoare a lui „Deşteaptă-te române" şi „Vrem să ne unim cu Ţara", întărită de legănarea lui „Hai să dăm mînă cu mînă, / Cei cu inima română".

Revoluţia paşoptistă a prefaţat primul pas în procesul Unirii: 24 ianuarie 1859. Alexandru Ioan Cuza, cu înţeleptele lui reforme, a pregătit, material şi moral, lupta pentru scuturarea suzeranităţii otomane. Pasul spre prima Unire a apropiat cîştigarea Independenţei în 1877. Dar mai rămîneau subjugaţi jumătate din români, jumătate din teritoriul lor legitim. Iar desăvîrşirea unificării nu era cu putinţă fără lupta împotriva Austro-Ungariei, care subjuga Transilvania, Banatul şi alte provincii româneşti. Şi a durat această luptă peste patru decenii. Transilvănenii nevoiţi au fost să treacă prin închisori cum au trecut acele zeci de memorandişti sau cei peste 20 000 de tineri români întemniţaţi în Cluj, în timpul primului război mondial, numai pentru că rîvneau Unirea cu Patria mumă. Şi n-ar fi fost posibilă desăvîrşirea Unirii româneşti fără a intra în viitoarea de foc şi moarte a primului război mondial şi fără rezistenţa, mai mult decît eroică, la Oituz şi Mărăşeşti, ca să păstrăm în acei tragici ani 1916—1918, un colţ de Românie liberă, unde să fîlfîie însufleţitor tricolorul, în jurul căruia să se adune fraţii, toţi fraţii. Atunci cînd, în vipia sîngeroaselor bătălii din vara lui 1918, popoarele din Imperiul Austro-Ungar s-au ridicat la luptă revoluţionară şi au dat ultima lovitură colosului cu picioarele de lut, înfrînt pe fronturi, românii, ca şi cehii, slavii din sud, polonii ori maghiarii, au adoptat principiul sacru al autodeterminării, lansat de revoluţia socialistă din Rusia şi, pe cale plebiscitară, au pornit să-şi hotărască şi să-şi făurească singuri soarta şi istoria. Adică să se unească, energic şi entuziast, cu Patria mumă. Să pună cunună de aur pe fruntea înstelată a unei idei milenare şi a unui principiu vital. Aşa a hotărît Marea Adunare Naţională şi revoluţionară de la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918. Poporul român, majoritar în tot acest spaţiu, a aderat cu entuziasm la Unire. Istoria a însemnat, cu admiraţie, democratismul, acurateţea, elanul, frăţietatea cu care, în 1 Decembrie 1918, s-a înfăptuit, prin vrerea şi lupta poporului, un stat român unitar, cu graniţele rotunde, la limitele graiului românesc. Acea zi de împlinire a visului milenar, zi de aur şi lumină în calendarul istoriei naţionale a fost marea sărbătoare a tuturor românilor. Acolo, în Casina din Cetatea Albei Iulia, Gh. Pop de Băseşti, „bătrînul naţiei", cum îl numea N. Iorga, s-a rostit, copleşit de lacrimile marei, celei mai mari bucurii naţionale: „Lăsaţi-vă pătrunşi, fraţilor, de fiorii acestui strălucit praznic naţional şi în cea mai deplină şi frăţească armonie, să clădim temelii fericirii noastre viitoare."

Desăvîrşirea unităţii naţionale române n-a fost un act întîmplător, de conjunctură, ci rezultatul unei lupte de veacuri şi veacuri, dusă de toţi românii. A fost un punct nodal al întregii noastre istorii şi un punct de pornire spre marele viitor. Unitatea română, arată tovarăşul Nicolae Ceauşescu: „Nu a fost rezultatul nici unui tratat de pace, nu a fost voinţa unei puteri din afară: Unirea a fost rezultatul voinţei poporului român, dornic de libertate şi independenţă". Tratatul de pace de la Trianon a consfinţit doar, — şi cît de tîrziu!, abia în 4 iunie 1920, şi cu cîte greutăţi! — o sacră situaţie de fapt, cu grele jertfe rînduită pe treapta cea mai de sus şi mai luminoasă a istoriei naţionale: Unirea cea Mare.

La 1 Decembrie 1918, România s-a aşezat cu tărie pe stîlpii ei genetici: Unitate, Continuitate, Independenţă. Pe aceşti stîlpi ai puterii şi ai înţelepciunii s-au gravat numele tuturor marilor bărbaţi, care ne-au condus şi ne-au reprezentat în istorie. Şi văd chipul lor, făclii şi luceferi pe firmamentul devenirii noastre: Gelu Românul, şi Basarab I, Bogdan şi Mircea Bătrînul, Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul, Miron Costin şi Brâncoveanu, Gheorghe Şincai şi Andrei Mureşeanu, Nicolae Bălcescu şi Avram Iancu, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu şi Alexandru Ioan Cuza, Gh. Şonţu şi Mărăcineanu, M. Eminescu şi Iosif Vulcan, Ion Raţiu şi V. Lucaciu, G. Coşbuc şi Delavrancea, N. Iorga şi Octavian Goga, Take Ionescu şi I.I.C. Brătianu, V. Goldiş, Şt. Cicio Pop şi Eremia Grigorescu. Aşa, înzestraţi cu atîtea nume strălucitoare, am străbătut două decenii de consolidare şi afirmare naţională. Aşa am izbutit să trecem prin prăpastia de foc şi moarte a celui de-al doilea război mondial. Aşa am ajuns, cu fruntea sus, la această a 65-a sărbătorească aniversare. Cu această avere spirituală ne-am înscris în revoluţia socialistă. Aşezaţi pe aceşti trei stîlpi ai existenţei şi ai înţelepciunii, sîntem desăvîrşit încredinţaţi că vom străbate, victorioşi, toate veacurile oricît de grele.

DUMITRU ALMAŞ

De la unitatea de limbă și cultură la statul național unitar al românilor

Poporul nostru, unitar dintru început, a fost obligat, prin voința unui destin istoric advers, să trăiască în provincii separate, cu organisme politice aparte. Comunicarea și solidaritatea maselor prin limbă, tradiții, obiceiuri, cultură, admirabil configurate într-o creație armonioasă și distinctă printre popoarele înconjurătoare, au păstrat numele de *român*, singurul *așa* în toată comunitatea romanică. El indica același lucru în toate provinciile componente odinioară ale vechii Dacii. În lucrările multor umaniști europeni se face nu o dată mențiune de poporul nostru, de românii care, cum spunea Bonfini în *Cronica* lui din 1495 „luptă nu atît pentru viața lor, cît mai ales pentru a-și apăra limba". Iar cei dintîi cronicari români, ca și autorii traducerilor sacre considerau pe românii din toate provinciile ca un *popor unitar*, căruia i se adresau în *aceeași limbă*. Ei au pus temeliile consolidării *culturii unitare* care a evoluat în același sens, cu aceleași manifestări, în Muntenia, Moldova și Transilvania. „Românii se înțeleg — scria stolnicul C. Cantacuzino, — nu numai ceștia de aici (din Muntenia), ce și den Ardeal, cari încă și mai neaoși sînt, și moldovenii și toți cîți și într-altă parte se află și au aceeași limbă, măcar să fie cevași osebire în niște cuvinte den amestecătura altor limbi..., iar *tot una sînt*".

Ilustra generație de mai tîrziu a *Școlii Ardelene* a pus în slujba afirmării drepturilor națiunii române multă știință, patriotism și credință în libertate, unitate și progres, deschizînd era modernă a culturii românești. Pe cărțile lor, scrise cu patima adevărului istoric, cu nobila dorință de emancipare, de refacere a unității politice de odinioară, au învățat, cum ne spune C. Negruzzi, ucenicii lui Gh. Lazăr, — un Heliade, un Bălcescu, Alecsandri, Kogălniceanu ș.a. Dar ce admirabilă unitate de idei și de aspirații politice în revoluția de la 1848 din toate cele trei Țări Române.

Bălcescu a exprimat bine sensul acelor lupte pentru libertate, dreptate și unire: „Ținta noastră socotesc că nu poate fi alta decît unitatea națională a *românilor*. Unitate mai întîi în idei și simțăminte care să aducă apoi cu vremea *unitatea politică*. La crearea acestei naționalități, la o reformă socială a românilor, bazată pe sfintele principii ale dreptății și ale egalității, trebuie să țintească toate silințele noastre. Românismul e dar steagul nostru; sub dînsul trebuie să chemăm pe toți românii".

Acesta a fost desigur un program politic realist, dinamic, sprijinit pe tradiție și pe nevoile înnoirii, ale progresului națiunii române. Tot atunci poetul Alecsandri scria: „Noi nu înțelegem o mișcare a țărilor noastre decît în vederea *unirii tuturor românilor* într-un singur corp. Deviza noastră trebuie să fie formarea Daciei".

Generația pașoptistă s-a dovedit a fi clarvăzătoare, pătrunsă de adevărurile istoriei și de năzuințele epocii. Limba, cultura, tradițiile și lupta pentru progres duceau toate spre un țel comun; unitatea și libertatea poporului, absolut necesare pentru dezvoltarea modernă a românilor de pretutindeni.

Evoluția evenimentelor a confirmat substanța tezelor progresiste, susținute cu atîta ardoare de generația pașoptistă din toate provinciile românești, pentru că la 1859 a venit Unirea Moldovei cu Muntenia, la 1877 Independența lor deplină și afirmarea glorioasă a noului Stat național din această parte a Europei, care prin lupte eroice scapă de sub jugul străin. Milioanele de ostași ai luptei pentru *unitate, libertate* și *progres* continuau însă să-și strîngă rîndurile. Către sfîrșitul seco-

lului trecut Delavrancea scria în „Drapelul" această frumoasă evocare, un adevărat program de luptă pentru generația lui: „Aceeași origine, aceeași limbă, același geniu, o identitate de funcțiune în omenire, în trecut ca și în prezent, fac din nou toți românii o singură ființă, animată de un suflet care crește necontenit, reflectînd în aceeași conștiință durerile trecutului și speranțele viitorului... Carpații nu au despărțit ființa noastră în două, ci i-au menținut întregimea ei, adăpostind în vremuri de urgie, pentru a revărsa mai apoi, d-o parte și de alta, aceeași doină, în aceeași limbă, mișcată de același geniu".

* * *

Conștiința unității poporului nostru a rămas deci neștirbită, oricîte vitregii a trebuit el să îndure, căci limba, tradițiile, aspirațiile erau aceleași în Transilvania, în Muntenia, sau în Moldova. În toate provinciile locuite de ei, românii au crezut în dreptatea istoriei și în unirea lor în statul național unitar, care trebuia să se înfăptuiască, prin legile ineluctabile ale istoriei, ale progresului omenirii. Goga, Titulescu, N. Filipescu vor reține imaginea coloanei vertebrale, formată din bastionul Carpaților, pe care se reazimă patria românilor, cum spunea Delavrancea. „Arătați această figură schiloadă — o fîșie de pămînt întortocheată și frîntă în semicerc — unui copil de șapte ani și întrebați-l: „Ce lipsește României?" — scria în 1915 N. Filipescu. „El cu mîna lui ageamie, va trage linia care împlinește cercul... De aceea ațintim către cetatea naturală a Ardealului, către Acropola românismului".

În același an, Titulescu vedea în Ardeal „inima României". — „Priviți harta: Ardealul e inima României geografice"; acolo „e scînteia care aprinde energia; e mutilarea care... cere libertatea!"

Lupta poporului român pentru realizarea unității sale depline într-un stat național firesc a atins un punct culminant în perioada primului război mondial, cînd solidaritatea națiunilor care luptau împotriva agresiunii teutone a constituit un sprijin pozitiv pentru eliberarea Transilvaniei de sub dominația imperiului habsburgic. Antecedentele acestei lupte merg — cum am spus mai sus — foarte departe în istorie.

În *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul* N. Bălcescu și-a intitulat un capitol: *Unitatea națională*, cu o viziune grandioasă a celui ce la Alba Iulia în 1599 reunise la un loc pe toți românii. În același capitol citim acest splendid aforism: „O națiune, oricît de mică ar fi ea, trebuie să fie respectată, căci sfînt e dreptul ce-l are ea de a trăi în pămîntul ce-l ocupă". Pe această cale au mers luptătorii de acum 65 de ani, cu ochii ațintiți spre eliberarea Ardealului și spre unitatea deplină a românilor într-un stat național suveran, potrivit dreptului ginților. Acest efort și acest țel nobil, plătit cu sacrificiul unui milion de soldați în primul război mondial, au găsit sprijin eficace în conștiința celor mai luminate minți, totdeauna atașate idealului de libertate, unitate și progres. Iată cîteva dovezi.

Revista *Les Annales* din Paris dedica la 17 sept. 1916 un număr special țării noastre: *A nos amis Roumains*, un adevărat document istoric, cu pagini mișcătoare de prețuire la adresa poporului, a culturii, a istoriei noastre eroice, pagini semnate de personalități marcante ale intelectualității franceze, printre care unii membri ai Academiei, ca Paul Deschanel și Jean Richepin. Excelente reproduceri după tablouri de pictori români cunoscuți peste hotare și fotografii din România ilustrau cu mult gust acest număr unic. Paul Deschanel în articolul *Noua aliată* scria în acea revistă: „Franța primește cu entuziasm noua sa aliată... Ea aclamă... această admirabilă armată, strălucită prin gloria ei de la Plevna și care încă o dată va arăta ceea ce știe să facă". Iar Jean Richepin în *Sora noastră* punea în lumină înrudirea romanică străveche; deci alianța era cea mai firească: „în plină comuniune de gînduri cu gîndirea românească, deci fără vreun artificiu literar, ci cu un deplin control rațional al observației, am făcut cunoștință cu înrudirea noastră. Sînt dintre aceia a căror credință în poporul vostru, în sora noastră latină de la Dunăre, a rămas mereu neclintită". Ed. Herriot, cunoscutul om politic, primarul Lyonului atunci, sublinia cu multe cifre și date *Forța română*, consemnînd aspirațiile spre unitate națională, prin recîștigarea Transilvaniei: „Idealul României este spre nord. Pentru a-l realiza, ea poate conta pe armata ei magnifică". S. Pichon, fost ministru de externe, enumera etapele evoluției istorice, atît de dramatică, a poporului nostru, lupta pentru libertate și unitate și sprijinul constant al diplomației franceze în epoca Unirii Principatelor din 1859.

Remarcabile sînt contribuțiile Elenei Văcărescu, poetă de limba franceză foarte apreciată, care închina României o poemă plină de nostalgie după plaiurile copilăriei: *Patria mea*, iar poetul italian D'Annunzio semna alt poem: *Renaștere*, cu un îndemn la libertate și unire: „Voi sînteți — le spunea soldaților — sămînța noii lumi/ Și aurorele cele mîndre nu s-au ivit încă". Marie Anne Cochet închina o poezie Elenei Văcărescu, exaltînd comuniunea spirituală franco-română, iar Paul Labbé, autorul unei excelente cărți despre țara noastră, *La vivante Roumanie*, apărută în 1913, scria despre bogățiile României, cu o temeinică informare.

* * *

Desfășurarea luptelor a luat, cum se știe, repede un drum dramatic și ne-a cerut imense sacrificii, — un eroism care a impresionat lumea. În ziarul englez *Daily Cronicle* din 12 oct. 1917 scriitorul francez Robert de Flers, care s-a aflat mai bine de un an pe frontul românesc, publica un articol: *România eroică*, reluat, cu un scurt comentar de M. Sadoveanu în ziarul *România* de la Iași. Citez din părerile lui R. de Flers: „Românii

De la unitatea de limbă și cultură la statutul național unitar al românilor

a pășit în acest război cu reală generozitate și sinceritate și din dragoste pentru marea cauză. Ea a dorit triumful dreptății și libertății împotriva asupritorilor. Idealul ei național tindea fără îndoială spre Transilvania... Dacă ai fi spus că acești oameni, a doua zi după căderea Bucureștilor, vor birui armata lui Mackensen, ai fi fost luat drept poet... Și cu toate acestea, așa s-a întîmplat; așa a fost! Armata reconstituită a României a salvat frontul de est".

Încercările cele mai grele nu au trecut ușor, chiar dacă la Mărășești eroismul soldatului român a impresionat atît de mult și pe adversari. A urmat tragedia păcii de la Buftea, cu totul vremelnică însă. În acele zile groaznice, s-a putut citi în săptămînalul *La Roumanie* din Paris, 7 febr. 1918, mesajul de solidaritate a Universității franceze adresat universităților noastre, din care citez: „Universitatea din Paris, în momentul în care națiunea română e pradă unei crize tragice, exprimă Universităților din București și din Iași simpatia ei profundă. Ea evocă amintirea vechilor relații intelectuale, morale, politice dintre Franța și România, consecințe naturale ale fraternității latine. Ea exprimă urările ca România, în ziua păcii, să fie recompensată pentru curajul și martiriul ei, recunoscîndu-i-se dreptul de a-și reuni, într-o patrie comună, elementele despărțite ale națiunii române... Ea (Universitatea din Paris) speră că prietenia dintre cele două popoare ale noastre se va dubla, căci popoarele noastre au toate motivele să se iubească.

Vicerector și președinte
al Consiliului Universității din Paris
ss/L. Poincaré
Directorul Școlii normale superioare
ss/Ernest Lavisse.

Drumul către refacerea vechii unități, către eliberare și independență națională a fost lung, penibil, presărat cu nenumărate jertfe, dar credința în dreptatea istorică n-a șovăit nici în clipele cele mai întunecate ale invaziei nemțești din primul război mondial. În jurnalul „România, organ al apărării naționale", de la Iași, din 1917, M. Sadoveanu exprima această metaforă a dramei, dar și a previziunii inspirate: „Furcile s-au înălțat pretutindeni sub cerul tristei Transilvanii... Bătrîna și heteroclita împărăție (Austro-Ungaria) va trebui să cadă în muzeul de monstruozități al istoriei". Și tot atunci, N. Iorga formula acest aforism istoric pătrunzător, confirmat de evoluția faptelor, pe care el le consemna cu fidelitate și patriotism în jurnalul său zilnic din „Neamul românesc": „Nimic — scria Iorga în 1917 — nu poate împiedica o nație de a se întoarce la *unitatea ei primordială și necesară*". Dar ce presimțire în articolul lui G. Ranetti, care scria la 24 ianuarie 1918, în România Iași: „Avem neclintita credință că în ziua de 24 ianuarie 1919 bronzul statuiei lui vodă Cuza va vibra voios ca un clopot de Paști, cutremurat de chiotele de bucurie cu care vom învîrti *hora Unirii celei mari*".

Începutul lui 1918, extrem de tragic, avea să se încheie cu o mare sărbătoare a românilor de pretutindeni: Adunarea de la 1 Dec. 1918 de la Alba Iulia, pentru a consfinți unitatea deplină a poporului român, care după milenii de nedreptăți, de oprimare și umilire se ridica spre lumina dreptății și a unității, a libertății și progresului, așa cum o prevedea încă în primăvara aceluiași an savantul Emile Boutroux de la Academia Franceză, în prefața la volumul lui D. Drăghicescu *La Transylvanie*, tipărit la Paris în mai 1918. Boutroux scria: „Națiunea română prezintă, în forma cea mai strălucită, toate caracterele și toate condițiile unei națiuni demne de a trăi în libertate și independență completă. Transilvania este rezervorul din care se alimentează această națiune. Mai este oare nevoie de ceva pentru a rezolva problema dacă România trebuie să subsiste ca națiune și dacă ea trebuie să recucerească Transilvania?"

Această întrebare și-a găsit curînd rezolvarea, poate mai repede decît se așteptau cercurile politice europene.

Cu o admirabilă solidaritate, manifestată constant și energic din toate părțile, *Românii s-au adunat toți la Alba-Iulia* pentru a-și proclama *statul național unitar*, un drept sacru și un legămînt de conștiință în fața lumii civilizate, care ne-a sprijinit pe drumul spre înfăptuirea acestui ideal.

Au trecut de atunci 65 de ani; a mai trecut și al doilea război mondial, — un dezastru pentru omenire, — o nouă încercare pentru noi toți. Am fost și noi în tranșeele istoriei și ale luptelor duse de Detașamentul Păuliș, pe Valea Mureșului, lîngă Arad, retrăind și reafirmînd eroica deviză a părinților noștri de la Mărășeștii anului 1917: „Pe aici nu se trece!". Curînd vor fi 40 de ani din acel septembrie 1944 de sînge și lacrimi, de biruințe și de speranțe într-o lume mai dreaptă, mai luminoasă și mai fericită, speranțe pe care le îndreptățea, le afirma statul nostru unitar al românilor din 1918.

Amintindu-ne de eroismul și de martiriul atîtor generații care au pregătit și realizat marele act istoric al dreptății noastre, să ridicăm pe o treaptă nouă semnele solidarității, unității și creației în toate domeniile, pentru împlinirea „cu asupra de măsură" a idealurilor noastre sacre de libertate, demnitate națională și de progres.

GH. BULGĂR ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Sub auspiciile Societății regale engleze de medicină, la Londra a fost organizată o conferință avînd ca obiect combaterea consumului de alcool. Programul conferinței a fost următorul: ora 9,15 — expunerea „Alcoolul în sînge"; ora 10,15 — prezentarea comunicării „Alcoolul în ficat"; ora 11,15 — „Alcoolul în pancreas"; ora 11,45 — „Alcoolul și inima"; ora 12,15 — „Alcoolismul"; ora 12,45 — Deschiderea.... barului.

■

Două prestigioase firme farmaceutice europene au lansat pe piața occidentală un nou medicament de combatere a obezității. Numai că cei ce îl foloseau au constatat cu stupoare că... se îngrășau și mai mult. Produsul a fost, bineînțeles, retras din circulație, dar cei ce-l fabricau încasaseră deja beneficii de peste 8 milioane de dolari. În ceea ce-i privește pe cetățeni, un glumeț, făcînd haz de necaz, a spus că nici ei n-au ieșit în pagubă, avînd în vedere că grăsimea acumulată în plus valora, fără discuție, banii dați pe medicamente.

■

Jucînd în mai multe filme roluri de „băiat rău", actorul japonez Koji Fujiyama a intrat, se pare, în pielea personajului. Sau cel puțin aceasta este explicația pe care a dat-o cînd „a uitat" să plătească un ceas luat dintr-un magazin de bijuterii. El apucase să plece cu ceasul, și dacă era un ilustru necunoscut n-ar mai fi fost găsit. Dar vînzătorul, cinefil pasionat, și-a adus aminte că-l văzuse pe „uituc" la televizor, într-un film în care Fujiyama juca rolul unui șef de bandă. Neplăcerile popularității...

■

Înarmați cu cazmale, lopeți și alte scule de acest fel, mai mulți oameni îmbrăcați în salopete au pășit într-o zi pe Bywater Street, în cartierul londonez Chelsea, și au început să depaveze strada. Toată lumea credea că este vorba de lucrări edilitare. Numai actrița Sally Baxeley a bănuit ceva și a anunțat poliția, care a venit, firește, după ce hoții de pietre de pavaj își făcuseră suma și o ștergeseră... englezește. Se presupune că mangițiorii fuseseră tocmiți de un bogătaș, dornic să-și doteze reședința cu un pavaj de valoare istorică.

■

O bandă de răufăcători din Hamburg a operat mai bine de 800 de furturi prin efracție. Obiectul predilect al furturilor l-au constituit mașinile. Nu mică a fost mirarea autorităților cînd au reușit să aresteze banda: era vorba de circa o sută de băieți și fete, care îl aveau drept șef pe „Dirk gagiul", în vîrstă de ...18 ani!

■

Lumea se împarte, evident, mai întîi în fumători și nefumători. Dar fumătorii nu sînt o categorie amorfă, o apă și un pămînt, ci se diferențiază în funcție de modalitatea fumatului. Cel puțin așa pretind societățile de asigurări din Anglia, care percep cotizații (prime) de asigurare diferite, potrivit cu „specializarea" fumătorului. Astfel, pe primul loc se află fumătorii de țigarete, care sînt victimele cele mai expuse ale tabagismului. Ei plătesc primele de asigurări cele mai mari. Urmează fumătorii de pipă, apoi cei de trabuc. Cît privește pe cei ce prizează tutunul sau îl mestecă, ei au pînă una-alta același statut ca și nefumătorii. Pînă la noi cercetări și la noi dispoziții...

■

Ali Azman, din Bangladesh, în vîrstă de 104 ani, se pregătea să se însoare cu o tînă de 18 ani. Nunta n-a mai avut însă loc, ea fiind împiedicată de concetățenii săi indignați. Indignați de nepotrivirea de vîrstă! Nicidecum. Opoziția cetorlalți s-a iscat din cauză că cel ce se pregătea să se facă ginerică mai avea acasă patru neveste, adică exact atît cît permite legea musulmană. Cu o a cincea nevastă, Ali Azman ar fi încălcat legea...

■

Poliția engleză a depistat un nou truc al tîlharilor din domeniul feroviar. Un membru al bandei depune la bagaje două valize, una goală iar alta adăpostind un complice, de statură mică, avînd cu sine rezerve de oxigen. Odată pătruns în vagonul de bagaje, tîlharul din valiză iese afară, umple cea de-a doua valiză cu tot ceea ce merită furat și se bagă din nou în ascunzătoare. La destinație, cele două valize sînt recepționate în modul cel mai normal cu putință. Bineînțeles, fiind descoperit, trucul și-a pierdut eficacitatea.

■

Fluviul Enisei, care se varsă în Oceanul Înghețat de Nord, dispune de imense resurse de apă și energetice. Debitul la vărsare este de 20 000 de metri cubi pe secundă, în timp ce Volga, cel mai mare fluviu din Europa, are la vărsare un debit de „numai" 8 000 metri cubi pe secundă. Eniseiul poate furniza atîta energie cîtă producea U.R.S.S. în anul 1960.

■

Într-o regiune mexicană cu o populație de 250 000 de locuitori, s-au produs la un moment dat deraieri de trenuri, abandonarea mai multor întreprinderi, moartea a numeroase turme de vite datorită lipsei de îngrijire și alte calamități de acest fel. Totul a pornit de la prezicerile unui magician indigen, care anunțase un violent cutremur în zona respectivă. Evident, seismul nu s-a produs, dar pagubele nu sînt cu mult diferite de cele pe care le-ar fi produs dacă avea loc.

■

Cu vreo 14 ani în urmă, pe lîngă Oficiul poliției judiciare din Rhenania de Nord — Westfalia (R.F.G.) s-a constituit un grup special de luptă (o brigadă de detectivi) împotriva hoților de mașini. În scurtă vreme hoții au fost prinși. Pentru a fi trimiși în judecată, mai era nevoie doar de raportul șefului grupului amintit. Care raport n-a fost întocmit nici pînă în prezent. Iar pînă la termenul de prescriere a delictului mai e foarte puțin. „Frankfurter Rundschau" e de părere că, de fapt, asta și așteaptă detectivul respectiv, după toate probabilitățile prieten bun cu șeful bandei arestate.

■

Într-un oraș din sudul Franței a fost pus în circulație un „remediu-miracol" pentru izbăvirea de chelie. Judecînd după reclamă, folosirea preparatului trebuia să ducă la creșterea din abundență a părului la persoanele care și-l pierduseră. Clienți — cu duiumul, dar nici unuia nu i-a crescut, în urma tratamentului, vreun fir de păr. Bani asvîrliți în vînt. Dar cei puțin amatorii de podoabă capilară au fost scutiți de efectul invers, așa cum s-a întîmplat în cazul celor ce-au luat medicamente de slăbire. Nemaifiind păr în cap, n-a mai avut, evident, ce să le cadă.

■

Recent, la Zaragoza (Spania), a fost descoperit un tablou necunoscut al marelui pictor Francisco Goya. E vorba de un autoportret care îl înfățișează pe artist la vîrsta de 46 de ani. Tabloul este datat 30 aprilie 1792.

■

Nu demult în orașul Lille din Franța a fost dat în exploatare cel mai modern metrou din lume. El funcționează fără conductor și are o viteză medie de deplasare de 36 kilometri pe oră. La nevoie însă el poate dezvolta și o viteză de 80 de kilometri pe oră. Capacitatea orară a modernului metrou este de 12 000 persoane.

■

Ocupînd primul loc în lume în domeniul pescuitului, Japonia se situează pe același loc și în ceea ce privește consumul de pește pe cap de locuitor. Cu cîțiva timp în urmă acest consum era, pentru o familie, de 260 kilograme de pește anual.

O amintire din copilărie

Mocanii

Într-o epocă destul de tulbure cineva a scris cu cărbune pe un zid „Pînă aici e nebunie, de aici începe comuna Ceru Băcăinți". Era prima casă dincolo de Mureș, o casă mică, cu o singură încăpere, ridicată pentru brudar. Dincoace de apă zumzăie civilizația. Trec autoturisme străine, în război au apărut tancuri și convoaie militare, mai tîrziu biciclete, mașini de curse, autocare, globtroteri, o lume cu adevărat europeană, simpatică, trăznită, fremătînd de idei, trăind în fugă, visînd cai verzi pe pereți și grăbindu-se spre nu se știe unde. Dincolo de granița de apă și sălcii plîngătoare se întinde imperiul pietrei stăpînit de mocani. Sînt singurii oameni care se încumetă să intre și să trăiască în singurătate. Un fir de apă se scurge pe fundul unei prăpastii. *Valea e* o urmă de topor împlîntat în piatră. Pe o parte și pe cealaltă a tăieturii stau agățate casele. Dacă ai avea un număr mai mare la bocanc și-ai așeza piciorul de-a curmezișul pîrîului ai putea gîtui firul limpede și cristalin de apă rece. Vara, cînd focul arde în pietre, pîrîul seacă. Dar cînd se pornesc ploile torențiale, se aude întîi un urlet sinistru, amplificat de păduri și văgăuni, o imensă mașinărie cosmică apropiindu-se ca un bolid și oamenii strigînd, apa, măăă, apaa, și cine-i pe drum o ia la fugă spre coaste și cade, urcînd și-n genunchi numai să scape de limbile flămînde ale animalului galben de furie, mestecînd stînci, căruțe și arbori, animale și garduri, blocuri imense de granit și calcar. De sus, din pridvorul unei case se aude doar un freamăt, un fel de muzică a prefacerii geologice, chinurile facerii naturii. La cîteva ore totul se liniștește. Rămîne valea unsă cu mîl, împodobită cu rămășițele unui adevărat desfrîu vegetal, fără nici o urmă de drum. E atîta piatră de parcă s-ar fi dărîmat Turnul Babilonului. Și totuși mocanii trebuie să ajungă acasă. Prin pietre carul merge de parcă ar avea roți pătrate și-ar fi tras pe o pardoseală de marmură. Un lan de pumnale ascuțite ca briciul abia așteaptă o tăietură în carne. Și totuși mocanii se grăbesc. Nu pentru că ar pierde filmul la televizor sau începe teatrul și pierd biletele, nu pentru că s-ar închide alimentara sau ar aștepta un telefon de la cine știe cine. Mocanii se grăbesc spre casă oriunde s-ar afla numai ca să-și adape vitele, să le rînească și să dezlege cînii. Au reparat drumul de o sută de ori. De o sută de ori l-a distrus apa. Au venit specialiștii cu utilaje, au măsurat, au calculat, au trasat și l-au refăcut. De cîte ori l-au terminat a ținut pînă la prima ploaie. S-au ridicat și stîlpi pentru curentul electric. Au fost culcați ca niște spice de grîu. Apa și piatra sînt mai puternice decît Dumnezeu. Și totuși mocanul se grăbește. Cînd e prăpăd merge pe creastă. Dar nici pe creastă nu e

ușor. De o parte și de alta pîndesc prăpăstiile. Fiecare pas, fiecare metru e un chin. De la Bulbuc pînă la Mureș e nevoie de-o zi. De la Mureș pînă la Alba sau la Cugir mai trece o jumătate de zi. De ce nu folosesc un autobuz? Pentru că în clipa cînd ar apare și mistreții ar pufni în rîs. Nu rezistă nici caii darămite o mașinărie. Caii au picioarele prea firave pentru a scăpa de cuțitoaiele drumului. De obicei mocanii nu cresc cai. Se țin greu și folosul e mic. Boii mari cît elefanții sînt singura scăpare. Rezistă la piatră, la greutate, la drumul pieptiș, la bușteni și la sălbăticiuni. Boul e înțelegător și cuminte, nu răcește și nu se sperie. Dacă îl bați e bine, dacă îi vorbești frumos, e bine, dacă se rupe osia, e bine, poți să pornești liniștit la drum, te duce încet și sigur pînă în deșertul Patagoniei. Cînd un mocan pierde un bou e o nenorocire. Parcă i-ar muri un frate. Poate chiar mai rău, pentru că fratele te mai și vinde. Cine n-are boi e un fel de nimeni. Nici cîinii nu-l latră. Mocanul nu-și bate vitele, nu le blestemă, dar nici nu li se închină și nu le pupă în bot. Le respectă. Ridică șuri și grajduri călduroase cu ziduri de cetate. Le acoperă cu viță sălbatică și iederă. Seamănă cu niște forturi. Și casele se fac din piatra fețuită de ape. Gardurile se ridică din piatră. Seamănă cu niște metereze de apărare. Cotețele se fac tot din piatră. Se acoperă cu lespezi. Jgheaburile sînt de piatră. Cuptoarele sînt de piatră. Numai sufletele nu. Mocanii au o școală. Pe la jumătatea satului, unde era un loc mai drept au ridicat din piatră cea mai mare clădire din sat, o risipă de spațiu, 5—6 încăperi luminoase în care să învețe copiii. Doi sau trei ani au zidit la ea în fiecare duminică. După ce-au acoperit-o și i-au tencuit pereții s-au bucurat, crezînd că școala le va schimba viața. Cîțiva ani a mers. A fost învățător, au fost copii, s-au ținut ore, s-au dat serbări, au venit inspectori. Dar n-a funcționat mult. Întîi pentru că bătrînii au mai pierdut din entuziasm. În primii ani și-au lăsat copiii la fiecare oră. Pe urmă au început să-i trimită la vite, la pădure, la poame, la fîn. Școala a murit încet. I-au bătut ușile în scînduri și învățătorul s-a pensionat. Cu 5—6 elevi nu mai putea funcționa. Ca să învețe, ei se adună dimineața și pleacă în grup la Ceru Băcăinți. Acolo sînt copii și sînt profesori. Dar pentru asta trebuie să facă mulți kilometri pe vale sau să scurteze drumul luînd-o peste munte. De obicei o iau peste pentru că e mai scurt și ajung mai repede. Dintre mocani n-a ieșit nici un savant. Cîțiva profesori, unul sau doi ofițeri și niște muncitori. Mocanul se îngrozește la gîndul că ar putea pierde încă două brațe, că va trebui să lupte singur. De ce să învețe copilul? Să zicem că merge la școlile mari, ajunge savantul savanților, e dat în cărți și prin ziare, lui la ce-i folosește? Cine va sta lîngă el în ceasurile morții? Știința? El are nevoie de prunc, să stea acasă, să pună mîna și umărul la greu, să poarte casa, să facă și el prunci și să-l îngroape pe cel bătrîn în grădină. Acolo se învață știința cea mai folositoare. Pămîntul pietros este suprema academie.

Un copil de mocan valorează cît doi bărbați de oraș. Face orice. Suportă oricît. Nu se teme de nimic. Poți să-l trimiți noaptea în pădure și el se duce liniștit. Dacă încerci să pui mîna pe el, te mușcă, te zgîrie, te lovește cu o piatră, e în stare să-ți dea în cap și pe urmă să te întrebe, ce vrei de la mine? nu puteai să-mi spui frumos! Un pui de mocan poate să poarte două sute de oi, să le mulgă, să le ajute să fete și să le păzească de lup. El n-are jucării. Nimeni nu-l face cadou mașinuțe, păpuși, mingi, baloane, puști, trenulețe electrice și alte comedii. Pruncii mocanilor se joacă la vite, ciopleșc figurine, vara se scaldă în pielea goală, iarna urcă pe sănii și chiuie. Uneori improvizează un balansoar din plante agățătoare, îl prind de o creangă groasă și se leagănă la umbra pădurilor groase în care dorm vitele la amiază. Cînd se înfierbîntă au un joc nebun, un fel de-a prinsa prin crîngurile tinere de mesteceni. Trec din mesteacăn în mesteacăn cu agilitatea unui animal sălbatic și urlă, rîd și se batjocoresc cu dragoste. Cînd îi cuprinde urîtul încep să âuie. Și asta e o artă. Își fac palmele pîlnie în dreptul gurii, trag aer adînc în plămîni și lansează peste prăpastii un semnal sonor de o mie de ori mai clar decît rachetele de semnalizare folosite de cercetași în nopțile de război. De pe celălalt munte leul bătrîn îi răspunde cu vocea lui groasă și calmă. Țipetele lor pot înspăimînta un oraș; în munți nu este decît un ecou de trăznit și o căldură mistuitoare. Cînd ajunge între copiii de oraș, puiul de mocan se sperie și tace chitic. N-a văzut tramvai, n-a auzit de metrou, nu știe să patineze, n-a urcat cu liftul și nu are habar cum se pornește un casetofon. De obicei se miră. E păcălit cu tot felul de nimicuri, e trimis la o femeie să ceară forme de copii sau să aducă o găleată cu curent electric. Și se duce. Ia fiecare cuvînt în serios. Dacă ai zis, înseamnă că așa e. Pe urmă roșește pînă în vîrful urechilor. Dar tace. Înghite mereu. Și pe neașteptate sare, ai impresia că te-a lovit o locomotivă sau o turmă de elefanți, te zdrobește și nu e decît o mînă de om dezlănțuită sălbatic. Te lasă lat și pleacă spunînd „apoi eu zic că nu-i bine să te mai legi de mama mea".

Un mocan singur e o statuie mișcătoare. Doi mocani înseamnă o familie. Trei mocani la un loc fac cît o divizie de infanterie. Ei au fost singurii soldați adevărați. Au luptat ca proștii. Abia după război au aflat că exista și un fel de linie a doua, unde era mai cald și se murea mai rar. Dar și războiul le-a folosit la ceva. I-a purtat prin lume. Țin minte gloanțele de argint, tunurile rapide cu bătaie de 120 kilometri, generalii înțelepți, orașele dărîmate și ultimele cuvinte ale muribunzilor din alte țări. În treizeci și

Mocanii

cinci de ani n-au terminat de povestit. Descriu totul cu lux de amănunte, încet, cu migală, pocind nume de ofiţeri şi de rîuri, scăpînd cîte un „tu'le mama lor" şi dînd peste cap încă o ulcică de pămînt plină cu rachiu de 60 de grade.

Patru mocani într-un singur loc înseamnă o nuntă sau o înmormîntare.

Ei nu cunosc nici una din micile ticăloşii ale limbii române. Nu spun bonişor. Zic bon sau zapiscă. Nu spun pîinică. Zic pită. Nu-i auzi spunînd maşinuţă. Zic marşină. Nu spun cafeluţă sau berică. Limba lor e săracă şi nu suportă pantofiori, celuţ, şefuleţ, căniţă, chefuleţ, nasol şi mişto. Ei zic bocanci, cafea nu beau, berea o dispreţuiesc şi-i zic pişat de iapă, zic bestie şi mare mahăr, apa e apă, piatra e piatră, naşterea e naştere şi cîteodată naşterea mă-sii, cîinele e cîine şi viaţa viaţă.

Mocanu nu se îmbolnăveşte de două ori. O singură dată şi bine sau niciodată. N-are încredere în doctori. Se pricepe la ierburi şi la rădăcini. Cînd se loveşte şi curge sînge, se urinează pe rană şi se leagă cu o zdreanţă dintr-o cămaşă ruptă. N-a auzit de concediu medical. El nu traversează depresiuni psihice, stressuri intelectuale, psihoze, nu suferă de claustrofobie şi nu înghite pilule. Nu merge niciodată la spital. Eventual e dus cu carul cînd mai are puţine zile şi e trimis înapoi. Racul e singura boală care îl sperie. Dar şi atunci moare în picioare, întorcînd fînul sau fluierînd albinele. La moartea fiecărui mocan se prăbuşeşte o statuie şi urlă un cîine.

În Cer, cele 4 anotimpuri au cu totul o altă istorie şi înfăţişare. Primăvara se retează crengile pomilor şi se ară. Pe o pantă ca acoperişul casei vitele merg greu. Şi totuşi în fiecare primăvară acoperişul lumii e răscolit pînă la os. Brazda se trage de-a latul coastei şi cînd se ajunge la capăt se întoarce fierul. Numai prostul întoarce glia spre vîrful dealului. Boabele se pun cu o semănătoare de lemn sau se aruncă din poală. Se prăşeşte de mai multe ori. La fiecare lovitură sapa cîntă ca o toacă şi dă scîntei. În iulie începe cositul. Munţii se încarcă cu biserici ţuguiate de iarbă. Cine le clădeşte rotunde îşi ia nevastă frumoasă şi trăieşte mult. Miresmele de paradis îi mîngîie sufletul. Încep să pornească mătcile stupilor şi mocanul ştie să le fluiere. Le îmbunează cu flori şi le cîntă şi roiul se aşază în grădină pe creangă şi de acolo îl duce înapoi într-o coşniţă de nuiele. De multe ori bate grindina. Nuci de gheaţă albesc întinderile. Pomii seamănă cu bărbaţii. Iau totul de la capăt, mai înfloresc o dată şi rodesc în chinuri. Dar rodesc. Toamna se culeg prunele şi se coseşte otava. Fînul nu se coboară acasă. Mai bine se ridică şuri pe munte şi se poartă vitele pe la ele. La sfîrşitul lui octombrie începe seceratul ovăzului şi pînda la porumb. De obicei vara este prea scurtă şi boabele rămîn cu lapte. Cînd se coc trebuie păzite. Dacă lipseşti o singură noapte, le-ai pierdut. Coboară o turmă de mistreţi şi strică pînă la ultimul ştiulete. Mocanul, după cină, îşi ia cojocul şi cîinele. Aprinde focuri în cele patru colţuri ale holdei şi aşteaptă să audă guruitul mistreţilor prin pădurea de brazi. Atunci se ridică şi strigă huo, boală, huo, şi de la alte focuri i se răspunde, huo, huo, huo, şi muntele îi răspunde huo, huo, şi cei de acasă, întorcîndu-se în somn, mormăie nedeslușit, iar au venit mistreţii la cucuruz. Grîu se semăna în alte vremuri. Se tăia cu secera şi bătea cu îmblăciul. Se măcina la rîşniţă sau la moara de apă şi se ţinea în hambare. Mocanii de cînd există s-au închinat grîului. Au descîntat seminţele, au intrat curaţi în holdă, au sărbătorit seceratul, au mîngîiat spicul, au simulat sacrificii şi naşteri, au mimat fără ruşine fecundarea pămîntului şi-au preamărit pîinea. Acum nu se mai seamănă grîu. Ca să se coacă e nevoie de două veri. Bătrînii zic că şi porumbul va pieri. Facă-se voia lui. În preajma casei se pun cîteva straturi de legume. Cireşele se coc la sfîrşitul lui august, roşiile în septembrie. Ceapa creşte măruntă şi sfrijită. Viile sînt puţine. Le secătuieşte frigul.

Primăvara, vara, toamna şi iarna mocanul mai are o treabă: turma de oi. De cînd dă colţul ierbii, pînă la prima zăpadă oile trebuie purtate prin munţi. De dimineaţa pînă seara fac drumul dintr-o vale în cealaltă. „Pe-un picior de plai pe-o gură de rai". Şi cine umblă cu oile pe gura raiului, te întreabă mocanul? Muntele e raiul poeţilor şi-al turiştilor. Al mocanilor, nu. Oaia e un animal blestemat. Umblă mereu de parcă ar vrea să facă ocolul pămîntului, pe căldură se înghesuie în cele mai spinoase tufişuri, se sperie de orice, pute, behăie, se încarcă de ciulini, fată unde nu te aştepţi, varsă laptele ca o sălbatică sau te lasă s-o mulgi şi la urmă ţi-l spurcă. Plouă, ea vrea să mănînce, se balegă în mijlocul izvorului şi strică apa, stă ca adormită în faţa lupului şi se lasă mîncată, umblă prin ploaie şi vînt şi te sufocă cu putoarea ei, de ce s-o cînt, zice mocanul, cine a mai făcut-o şi pe asta sfînta Paraschiva, e o curvă, tu adormi şi ea o şterge pe muntele celălalt şi-acolo stă nemişcată şi nu-i auzi talanga şi-o cauţi săptămîni de zile şi la urmă abia mai găseşti un smoc de lînă, singura rămăşiţă de pe masa lupilor. Pierderea turmei este egală morţii. De aceea ia mielul plăpînd, îl poartă în braţe şi-l întăreşte la căldura trupului, ca mai tîrziu acesta să-l alerge prin rîpi şi prin moină, să-i behăie la urech' în toate ceasurile de somn şi să-i împută corpul şi hainele cu o putoare care îngrozeşte oraşele, să-l facă să doarmă în colibe friguroase şi umede,

blestemat de mii de ani să vină în urma oilor, bîr, oiță, bîr, fire-ai a dracului, și să nu se poată bucura de nici o clipă, dimineață sau amiază, înserare sau noapte, indiferent de anotimp, cu urechea la cîini și cu ochii la miei, învelindu-și picioarele în obielele nespălate, noroite și luptîndu-se cu singurătatea, folosind fluierul pe post de carabină împotriva singurătății, cioplind la nesfîrșit bîtă după bîtă, înflorind-o pe fiecare și așezînd-o ca semn al trecerii lui, privind pădurea și iarba și simțindu-se timp în neputința de-a înțelege o taină care parcă totuși există. Singura lui certitudine e cîinele. Dincolo de cîine se întinde necunoscutul. Este o graniță statornică de credință între el și lume. Un cîine mocănesc face cît zece javre. Nu-i o caricatură. Și duce o viață de cîine. Pentru asta primește un boț de mămăligă pe care, uneori, trebuie să-l împartă cu stăpînul. Și moartea și-o împarte cu el în două părți egale.

Cînd ultimul mocan dintr-o familie fără copii se stinge de bătrînețe, casa rămîne pustie. Se dărîmă singură. În cîțiva ani devine o movilă de piatră. O acoperă iarba și bălăriile, cresc cîteva tufișuri și totul reintră în armonia sălbatică a muntelui. Să mori e foarte ușor. Mai greu e să sapi o groapă. În cele mai bune locuri pămîntul are cel mult o jumătate de metru grosime. Restul e piatră. Într-o palmă de pămînt n-ai cum să îngropi nici un cîine, darămite un om. Groapa morților se construiește ca o casă sau ca o fîntînă. Cere aceeași trudă. Vin cîțiva vecini în ajutor. Încep cu două zile înainte de înmormîntare. Aleg locul, îl mărginesc cu patru țăruși și se pun pe săpat. Sparg piatra cu rîngile sau cu tîrnăcoapele. Ca la fîntîni. Bucată cu bucată, fărîmitură cu fărîmitură scobesc un pat în stînca rece și curată. Alții cioplesc o cutie din scînduri groase de stejar, fără ornamente și abțibilduri. Simplă, dreptunghiulară, pe măsura mortului, o cămașă din lemn verde, grea ca plumbul. Se adună cîteva familii, vine un popă, pun sicriul într-un car tras cu boi și pornesc spre gădină. După ce este așezat în spărtura cu pereți colțuroși se aruncă întîi piatra, pe urmă, deasupra, puținul pămînt. Primăvara, înainte de încolțitul ierbii sădesc un pui de măr. Mocanii nu au cimitire, sînt singura civilizație care-și ține morții acasă. Și cei care trăiesc țin minte locurile în care au fost îngropați părinții, bunicii și străbunicii. De ceilalți nu mai știu nimic. Există numai livezile de meri. Ele țin pămîntul amestecat cu pietriș să nu pornească la vale ca spinările de piatră ale muntelui să nu rămînă golașe. Unde se duc morții? O vreme au crezut că trec pe lumea cealaltă. Acum pur și simplu se duc. Nu se știe unde, nu se știe pentru cît timp, dar se duc. Nici unul n-a revenit din livezile cu meri. Umbra lor n-a răsărit niciodată peste întinderile groase de zăpadă. Mocanii au o biserică. E un fel de casă zidită din piatră cu acoperiș țuguiat. O țin ferecată și închisă cu lacăt. Popă nu au. Ar trebui să vină unul dintr-un sat îndepărtat și chiar vine călare, dar mocanii nu au timp să-l asculte. Dumnezeu are treburile lui, ei le au pe ale lor. Ca și Iacov, unul dintre ei s-a luptat cu Dumnezeu, l-a biruit și a cîștigat dreptul de-a trăi singur cu sămînția lui, departe de cîmpii și foarte aproape de cer. Și totuși, într-o bună zi, cineva a furat o icoană mare de lemn și-a vîndut-o. Mocanii s-au făcut foc. Ce-i aia capodoperă, mama voastră de găinari, icoana e icoană și nu se fură. Și ce dacă nu mai mergem la biserică? Au făcut un scandal de moarte. Pînă la urmă au reușit să readucă icoana. Dacă a fost acolo, acolo să stea în vecii vecilor.

Urmașii lor au pierdut din statornicie. Se trag spre cîmpie, chiar dacă pe pămîntul drept părinții lor s-ar fi simțit stingheri. S-au mutat și-n apartamente de bloc și-au devenit orășeni corciți. De la muntele de piatră au fugit la muntele de beton. Au renunțat la rîșnițe, la mori, la vite, la grădini, la stupi și la oi. Prunii se usucă. Șurile de pe munți se dărîmă. Pămîntul pustiu pornește la vale pe o sanie de apă. Poate că tocmai lipsa acestora îi va transforma în niște înfrînți. Puterea lor ar fi în stare să schimbe lumea, dar orașul a inventat o mie de șmecherii prin care forța unui om să nu conteze mai mult decît un bîzîit de muscă. Un bătrîn a trăit o sută șapte ani. Bătrînii mor pe metereze. Chiar dacă nu dau nimic de pomană, munții nu pot rămîne singuri. Greul e numai pentru cei care nu pot. Și plînsul. Nu s-a descoperit încă nebunul, puterea sau armata care să-i poată dezlipi de piatra aproape stearpă. Comuna lor are 75 de kilometri pătrați, cît o mare metropolă. Treizeci sau patruzeci de grăniceri, țărani din Năsăud, au ținut în loc armata lui Napoleon. Opt sute de mocani fac cît oastea lui Alexandru Machedon. Și dacă e pace, coboară cu desagii pe umeri, cu căruțele și se strigă prin tîrguri, cască ochii la minunile tehnicii, cumpără ceva, strîmbă din nas și zic că nu-i adevărat.

La împrăștierea semințiilor pe fața pămîntului ei au ales munții. Trupul lor a strigat fără cuvînt: acolo este locul nostru, acolo vom înflori și acolo vom pieri. În oricare altă parte vom fi nimic. Și au stăpînit piatra. Ea le-a ascuțit mintea și le-a oțelit puterea. Ei au încălzit-o și i-au dat viață. S-au urît și s-au atras cu dragoste. S-au spintecat cu ură, au căscat între ei prăpastii de nepăsare și munți de iubire. S-au măcinat împreună pentru că s-au născut în același loc. Cine va da mocanilor un drum mai omenesc va construi prima șosea spre paradis. Pe asfaltul celest care grele trase de boi cuminți vor trece ducînd în ele niște statui vii — ultima legiune de soldați, trimisă în lume de munți spre a veghea curățenia aerului.

CORNEL NISTORESCU ■

Eminescu-traducător
(al operei lui Hurmuzaki)
și oaspete al Olteniei

Deși liniile arhitecturale ale operei lui Eminescu sînt astăzi cunoscute și limpezi în proiecțiile lor de ansamblu, fiecare volum care materializează componentele activității și creației sale izbește cu forța unui șoc conștiința noastră intelectuală, provoacă o stare de revelație, de uimire admirativă, proaspătă și intensă. Așa se întîmplă și în cazul volumului al XIV-lea, care cuprinde *Traduceri filozofice, istorice și științifice.*

Nu ne propunem să stăruim asupra volumului în totalitatea sa. Au făcut-o amplu și convingător în primul rînd îngrijitorii ediției (deși despre excesul elementelor colaterale din corpul comentariilor, inclusiv cel introductiv, s-ar cuveni încă de vorbit fiindcă legatul lui Perpessicius obligă foarte mult) și au făcut-o numeroase publicații cultural-literare. Atît cît ne îngăduie spațiul, vom schița cîteva considerații și supoziții în legătură cu traducerea lucrării lui Eudoxiu Hurmuzaki *Fragmente zür Geschichte der Rumänen* (vol. I) și mai ales ne vom opri la ambianța *Floreștilor*, comuna din județul Dolj unde s-a împlinit munca de traducător a lui Eminescu la opera amintită.

Știrile că Eminescu este traducătorul volumului I al *Fragmentelor* lui Hurmuzaki sînt relativ puține însă de netăgăduită valoare informativă. O mențiune a lui Eminescu însuși că așteaptă o sumă de bani (în contul traducerii); o altă mențiune, indirectă, a lui Titu Maiorescu în corespondența cu Slavici; prezența numelui poetului pe lista de cheltuieli angajate pentru valorificarea operei lui Hurmuzaki; un fragment răzleț de traducere pe o filă din manuscrisele poetului; în sfîrșit, dar nu în ultimul rînd, relatările din *Amintirile* lui Slavici tipărite mai tîrziu, în 1922.

Aceste relatări sînt de o excepțională însemnătate ținînd seama de calitatea lui Slavici de secretar al Comisiei însărcinate cu editarea moștenirii documentare lăsate de Hurmuzaki, ca și de intimitatea lui Slavici cu Eminescu.

La depistarea și examinarea documentelor amintite au contribuit esențial I. Torouțiu, Augustin Z.N. Pop, Perpessicius; beneficiind de aportul lor documentar și refăcînd din surse originale documentația s-au oprit asupra problemei G. Călinescu, I. Crețu, D. Murărașu, apoi Paul Cernovodeanu și, desigur, alcătuitorii ediției critice Eminescu, vol. XIV (Dimitrie Vatamaniuc și Anca Costa-Foru, Petru și Aurelia Creția, Al. Oprea).

Ar mai fi de amintit încă o probă: anume faptul că în *Contribuțiune la bibliografia românească*, fascicola II, 1923, Gh. Adamescu îl indică pe Eminescu ca traducător al vol. I al *Fragmentelor* lui Hurmuzaki.

Există, așadar, destule dovezi care pun pe un teren sigur traducerea vol. I al lucrării lui Hurmuzaki de către Eminescu. Aceasta nu înseamnă că orice discuție în jurul chestiunii este de prisos atîta timp cît nu sînt epuizate întrebările menite să aprofundeze descifrarea ei.

În fond regula oricărui proces de cunoaștere impune evocarea tuturor circumstanțelor unei probleme.

Mai întîi, ce ne oferă izvoarele? Ele permit să constatăm că Eminescu a lucrat la traducerea cărții lui Hurmuzaki. Este o certitudine absolută. Amintirile lui Slavici, ca cel mai bogat în informații izvor, menționează: „A rămas deci ca el să plece la țară, și răposatul Nicolae Mandrea i-a făcut rost să steie un timp oarecare la moșia Florești din valea Gilortului, unde avea și aer curat și apă bună. Pentru ca să nu steie de pomană, ceea ce el n-ar fi primit, comisiunea însărcinată cu publicarea documentelor rămase de la baronul Hurmuzaki i-a dat, în urma stăruințelor lui Teodor Rosetti, un onorar de cîteva mii de lei pentru traducerea în românește a unui volum din *Fragmente*. A rămas însă ca aceasta să fie singura carte pe care o ia cu dînsul, căci cărțile pe care le citea erau dușmanii lui.

Am trecut peste citeva săptămîni și cu pe la Florești și l-am găsit acolo sănătos tun și în voie bună. Era numai el la conacul moșiei, singur, adică în foarte bună societate" (Ioan Slavici, *Amintiri*, ediție George Sanda, E.P.L., 1967, p. 116).

În altă parte Ioan Slavici scrie: „Parte odată cu publicarea documentelor, parte mai tîrziu, am descurcat manuscrisele *Fragmentelor* și le-am publicat pînă-n cele mai mici amănunte, așa cum le-a lăsat Hurmuzaki. Unele dintre acestea au fost traduse de Eminescu, iar altele le-am tradus eu, ținînd seamă de toate particularitățile de stil ale originalului german" (Ioan Slavici, *Opere*, IX, text ales și stabilit de C. Mohanu, note și indici de D. Vatamaniuc, Edit. Minerva, București, 1978, p. 284).

Relatările lui Slavici sînt limpezi (ultima chiar foarte lămuritoare) dar sînt făcute cumva în treacăt și nu îndeajuns de detaliate ca să conțină răspunsul la anumite aspecte care devin astăzi problematice (în sensul de generatoare de probleme).

Constatăm în primă linie că ediția din 1879 nu menționează pe traducător. Și e doar singura dintre traducerile unor opere științifice publicată în timpul vieții poetului.

Să fie o simplă, dar regretabilă omisiune? Să fi renunțat (sau refuzat) poetul însuși la menționarea numelui său? Să fi fost o muncă comună și atunci era mai dificil de specificat numai pe unul, sau pe ambii în aceeași măsură? Oricum, nemenționarea traducătorului apare ca un gest lipsit de delicatețe din partea membrilor comisiei însărcinată cu editarea documentelor Hurmuzaki (rolul principal îl avea D.A. Sturdza), altfel prieteni și binevoitori ai poetului.

De o regulă anume stabilită nu poate fi vorba întrucît alte două volume ale lucrării lui Hurmuzaki, traduse de I. Slavici, fac mențiunea de rigoare. Este drept, ele au apărut abia în 1900 și alta era relația lui Slavici cu documentele Hurmuzaki — ținînd seama de calitatea lui de secretar al comisiei, de faptul că pusese în ordine însăși textul în limba germană al lui Hurmuzaki, că tot Slavici a editat ediția, în cinci volume, în limba germană, a lucrării patriotului bucovinean și că în răstimpul celor două decenii care despart volumele II și III, în limba română, de volumul I se acumulase destulă experiență editorială.

Dacă cineva a putut să asiste și la procesul traducerii volumului I, acela nu putea fi decît Slavici. Admițînd o asemenea alternativă, cu titlul de vagă bănuială, trebuie să socotim cu certitudine că măsura participării lui Slavici a fost totuși restrînsă. Perpessicius înaintează și el prudent o asemenea ipoteză din considerente pe care nu le detaliază, dar care se simt în demersul exegetului (vezi Mihai Eminescu, *Opere*, vol. V, p. 433). De aceea s-ar fi cuvenit, poate, ca specialiștii redutabili care sînt Dimitrie Vatamaniuc și Anca Costa-Foru să fie mai atenți cu presupozițiile marelui eminescolog.

Pe un teren însă insuficient explorat a situat problema traducerii vol. I al *Fragmentelor* I. Crețu. El a încercat un studiu filologic al textului care probează prezența unor expresii, cuvinte, forme, locuțiuni, construcții arhaice ori arhaizante etc. specifice stilului lui Eminescu. Ele se întîlnesc și în articolele publicate de poet în ziarul „Timpul" unde era redactor. „Aspectul cel mai semnificativ — notează de asemenea D. Vatamaniuc — îl constituie prezența formelor și variantelor fonetice populare, modul de folosire a neologismelor precum și creația proprie de cuvinte" (Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XIV, p. 986).

Desigur, direcția de cercetare este fructuoasă, numai că ea se află la început. Într-un studiu publicat în 1982 arătam că „pentru definitiva tranșare a chestiunii ar avea importanță analiza stilistică comparată a volumului I din *Fragmente* cu celelalte două volume, traduse de Slavici. Lectura obișnuită — notam atunci — nu lasă putința unei concluzii certe, atît de apropiate par textele" (vezi *Mihai Eminescu — un pasionat al istoriei*, I, în „Revista de istorie", tom. 35, 1, 1982, p. 132). Este nevoie, așadar, de un studiu stilistic comparat, amplu și aprofundat; și, de ce să n-o spunem, el ar fi trebuit să fie realizat acum, cu ocazia apariției vol. al XIV-lea al ediției critice Eminescu.

*
* *

Analiștii converg toți în afirmația că Eminescu a tradus cartea lui Hurmuzaki la Florești pe Gilort, la conacul lui Nicolae Mandrea, participant la mișcarea culturală și politică junimistă, apropiat de Maiorescu, de Eminescu, de figurile marcante ale „Junimei".

Sigur, poetul avea preocupări mai vechi pentru moștenirea documentară a lui Hurmuzaki, de fapt de la înființarea Comisiei, în 1875. Opera, deci, pe un teren cunoscut în munca de traducere. În plus, cunoștințele sale istorice bogate și dragostea lui pentru istorie erau motive cum nu se poate mai potrivite spre a i se încredința o asemenea însărcinare și care îl îmbiau, totodată, la rezolvarea ei.

În vara anului 1878 a intervenit acel repaus care leagă pe Eminescu și realizarea traducerii de Oltenia. La acest episod se referea, exact acum 40 de ani, Const. Neicu-Calotescu în articolul *Eminescu prin Oltenia* publicat în revista „Ramuri" (XXXIX, nr.8,9-10, 1943).

În scrisoarea din 13 iulie 1878 trimisă lui Caragiale și Ronetti Roman „pustnicul de la Florești" le reproșează pe un ton de șăgalnică dojană că l-au cam dat uitării. „Din scrisorile voastre cele multe — nota Eminescu ironic — s-au bucurat sufletul meu în adînc

și s-au uns cu untdelemnul veseliei". Se observă că era dornic de știri, de contactul cu noutățile de la „centru": „să spui cum vă merge, cum stă țara, lumea și politica ", și cerea să i se expedieze ziarul „Timpul". „Apoi să mai trimeteți *Timpul* ca să fac și eu haz". În genere însă tonul scrisorii indică mai curînd detașare decît nevoia de participare, fie și din depărtare, la cele petrecute în Capitală. Nu transpare din scrisoare sentimentul angajării, ci simpla curiozitate pentru noutăți.

Dar cît a stat Eminescu la Florești?

În absența unui itinerar precis, unii analiști consideră că șederea sa a durat aproximativ 3 luni de zile — eventual de la jumătatea lunii iunie pînă spre octombrie (poate chiar finele lunii). Mai tîrziu de octombrie — în această variantă — sejurul lui Eminescu nu a putut dura la Florești; spre sfîrșitul lunii el se mută pentru scurtă vreme la Maiorescu, iar în noiembrie participă la aniversarea *Junimii* la Iași.

Sînt și mențiuni despre o vacanță (să-i zicem) mai scurtă, de la cîteva săptămîni la două luni. Ele nu conțin elemente precise, sînt vagi aproximări.

Ceea ce ni se pare sigur și infirmă indiciile despre un timp compact de ședere a lui Eminescu pînă în toamna lui 1878 sînt amintirile lui Teodor Ștefanelli. Acesta relatează întîlnirea sa cu Eminescu la București din august 1878, la 5 ani de la terminarea studiilor la Viena. Propunerea ca „promoția vieneză" a anului 1873 să se întîlnească peste 5 ani în țară, notează Ștefanelli, „a fost primită cu mare însuflețire... și hotărîrăm ca întîia noastră întîlnire să urmeze la București..." Din Bucovina au venit el și un alt coleg, Vasile Morariu, alăturîndu-li-se și A. Chibici-Rîvneanu, sosit de pe cîmpul de luptă din Bulgaria unde se terminase războiul ruso-romăno-turc. „Întîiul nostru gînd, scrie Ștefanelli — a fost să-l căutăm pe Eminescu, despre care știam că este redactor la ziarul *Timpul*". Abia ajunși în capitală, la 14 august 1878, cei trei s-au dus „la hotelul «Dacia» unde se afla atuncia redacțiunea *Timpului*. În sala întîia aflarăm pe un domn (era I.L. Caragiale — n.n.), călare pe un fel de cal de lemn, care-i ținea locul de scaun; el scria la o masă înaltă și ne spuse că Eminescu se află în sala de alăturea. Intrarăm în sala a doua și-l aflarăm pe Eminescu scriind la o masă lungă, plină cu jurnale. Era numai în cămașă și pantaloni; cravata era aruncată într-un colț de masă, iar înaintea sa era un talger cu fructe din care mînca scriind un articol pentru *Timpul*" (Teodor V. Ștefanelli, ***Amintiri despre Eminescu***, Iași, Edit. Junimea, 1983, p. 164—165).

Așadar, la jumătatea lui august 1878 Eminescu se afla la București. Să se fi înapoiat cumva la Florești? Puțin probabil.

Pentru problema traducerii textului lui Hurmuzaki durata șederii la Florești e deosebit de importantă. Trebuie să ținem seama că ediția din 1879 are 336 de pagini tipărite (376 cu tabloul de indici); ținînd seama de litera și formatul cărții ele echivalează cu aproximativ 400—450 de pagini dactilografiate. Ritmul de lucru al lui Eminescu trebuia să fie, deci de circa 5—7 pagini (în funcție de posibilele variante ale șederii), traduse zilnic, constant și pe o durată relativ lungă. Nu e de loc o sarcină de vacanță, ci de efort susținut. Chiar dacă ținem seama de ușurința de exprimare a poetului, trebuie să avem în vedere stilul său de lucru (refractar ritmicității), de scrupulozitatea și exigențele pe care și le impunea. Ar fi de mare interes, în această privință, dacă s-ar afla știri despre ritmul și rapiditatea de execuție a altor traduceri realizate de Eminescu. Ele ar servi drept reper de comparație.

*

* *

Oricum, ceea ce este incontestabil este că șederea lui Eminescu la Florești i-a fost prielnică sănătății și fructuoasă pentru activitatea sa. Într-o scrisoare (nedatată) către Toderiță Rosetti, Eminescu nu amintește nimic de munca sa, dar ține să releve frumusețea ținutului. „Locul în care sînt e cît se poate de frumos. Rîuri, codri, șes, dealuri, munți în depărtare; frumos adecă în puterea cuvîntului... un colț de pădure care îmi dă toane bune și sănătate". (I.E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. IV, București, 1933, p. 152—153).

Tabloul descris de Eminescu descinde parcă din ținuturile familiare ale Moldovei și Bucovinei. Și nu este o simplă proiecție subiectivă pe un colț de pămînt oltenesc, total diferit.

Ne pare că există, în adevăr, o corespondență de relief și peisaj care l-a pus pe Eminescu în acord cu aceste locuri, într-un sens mai profund decît simpla vilegiatură într-o localitate oarecare. Poate că Eminescu s-a simțit puțin acasă, într-un tablou familiar și apropiat sufletului și simțirii lui. Poate că „i-a fost deschisă o poartă" spre acea vatră care face parte din ființa noastră și care este ținutul natal.

Dar cum se înfățișa comuna Florești în vremea șederii lui Eminescu? Dispunem în această privință de știri de mare preț. Este vorba de dicționarul geografic al județului Dolj, lucrare premiată în 1892 și tipărită în 1896. A fost întocmit de Ana Cumbray, Maria Manoil, Mihail Canianu și Aurel Candrea. Principalele știri pe care le conține au fost preluate de *Marele dicționar geografic al României* — operă fundamentală a vieții științifice românești, publicat în cinci volume între 1899—1901 sub redacția lui

George Ioan Lahovari, general C.I. Brătianu și profesorul Grigore G. Tocilescu. Atît dicționarele geografice pe județe, cît și marele dicționar geografic au apărut sub auspiciile *Societății geografice din România* fondată în 1875.

Știrile cuprinse în cele două dicționare referitoare la Florești sînt culese, practic, la 10—12 ani după șederea lui Eminescu în comună. Dacă ne gîndim la imobilismul rural din epocă credem că ele surprind aproape intacte stările din timpul ospeției lui Eminescu la Florești. Pentru autenticitate și exactitate vom reda aproape *ad litteram* informațiile dicționarelor.

Așadar Florești era comună rurală la 46 km de Craiova (nord-vest) și la 11 km de Filiași. Este situată parte pe valea Arpadiei, parte pe șesul Gilortului și parte pe dealul Icleanul.Se mărginea la nord cu comuna Poiana, la sud cu Țințăreni (fost loc de tabără a „oastei norodului" lui Tudor Vladimirescu) și cu comuna Fratoștița; la est cu comuna Valea Boului, iar la vest cu comunele Braniștea și Ionești din județul Gorj de care e despărțită prin rîul Gilort. E accidentată de dealul Icleanul — de circa 400 de metri și are cîteva cîmpii: șesul Căpintenilor, șesul Chicioarei și cîmpul Cerbului. E udată de rîul Gilortul care se varsă în Jiu chiar pe teritoriul comunei Florești. Văile comunei erau udate încă de cîteva pîraie: Arpadia, Valea Lungă, Valea Iepei. Peste rîul Gilort se afla un pod și un vad, în dreptul morii lui Barbu Bălcescu, care nu mai funcționa.

Localitatea era compusă din 4 cătune: Florești, Arpadia, Căpinteni și Chicioara. Mai de mult fuseseră 6, dar două s-au risipit. Erau în total 365 de case și 2 bordeie așezate astfel: 142 în Florești, 49 în Chicioara, 134 în Căpinteni și 37 în Arpadia.

Populația totală a comunei era de circa 1500 de persoane. Comuna avea o școală mixtă funcționînd încă din 1857; așa cum menționa dicționarul județului, era un local din bîrne, în stare mediocră, cu două săli. Existau în comună și trei bisericuțe de lemn.

Satele erau așezate pe locuri și văi pitorești; Florești, ca și Căpinteni, — chiar pe șesul Gilortului, cătunul Arpadia „pe o frumoasă vale prinsă în stînga și-n dreapta între două șiruri de dealuri, acoperite cu păduri și pometuri", Chicioara, „așezat pe un deal, așa că satul se vede de jos, de pe luncă".

În total comuna cuprindea circa 7 000 de pogoane dintre care arabil 2884, fîneață 483, izlaz 300 ha și pădure 3326.

Țăranii fuseseră împroprietăriți la 1864, dar nu dispuneau decît de 500 ha teren arabil. Restul era mare proprietate — pădure, teren cultivabil. Judecînd după datele dicționarelor, moșiile își schimbau stăpînii prin vînzări sau moșteniri. Cea mai întinsă moșie, de circa 340 ha, aparținea lui I. Constantinescu și Milian; înainte fusese proprietar un anume Poenaru. Venea la rînd moșia de circa 300 ha a lui Mihai Sterie, obținută de la moșierul Coțofeanu; Iancu Urdăreanu și Miloteanu aveau o moșie de circa 200 ha arabile care aparținuse altădată lui Ioan Cernătescu.

Pe noi ne interesează de fapt cătunul Chicioara, acolo unde era conacul lui Nicolae Mandrea. Moșia, de circa 100 ha, o moștenise prin căsătoria cu Zoe Bălcescu, fiica lui Barbu Bălcescu, fratele marelui istoric. Construcția fusese ridicată de Barbu Bălcescu și era un fel de culă-conac. Între timp Nicolae Mandrea reușise să cumpere, tot în Chicioara, 750 ha de pădure, de la I. Cernătescu, care se adăuga la o altă pădure moștenită de el în Florești. Ca esență lemnoasă prevala cerul, gîrnița, fagul, stejarul. Moșia Chicioara era dăruită și cu o vie de 7 pogoane.

Casa era probabil destul de veche și nu prea atent întreținută.(Este caracteristic că în întreaga comună doar trei construcții de zid meritau o mențiune specială din partea alcătuitorilor dicționarului geografic, printre care și această locuință rămasă de la Barbu Bălcescu.).

Fiica lui Mandrea dădea drept autentic următorul episod: În timpul șederii lui Eminescu, proprietarul a făcut unele reparații la casă. Cînd l-a întîlnit, Eminescu i-ar fi spus: „În peretele camerei mele era o crăpătură adîncă. Acuma a fost astupată. Ce păcat, d-le Mandrea! În cîte nopți de-a rîndul n-am privit eu luna pe acolo!" (Vezi Const. Calotescu-Neicu, *Eminescu prin Oltenia*, în „Ramuri", XXXIX, 8-9-10, 1943). Relatarea pare plauzibilă.

Sigur că Eminescu a vizitat împrejurimile — a fost la Filiași și probabil la Craiova — că intenționa să facă o excursie spre Motru și la Turnu Severin („vă rog să-mi trimiteți o sută de franci — îi scria el lui T. Rosetti — spre ilustrarea existenței ca oarecari călătorii la Turnu Severin și prin împrejurimi") și că a fost vizitat de Slavici în „sihăstria" lui.

Presupunem că vizita lui Slavici nu era dictată exclusiv de dorința de a-l vedea. Au fost, probabil, și alte motive printre care trebuie să admitem interesul pentru traducerea cărții lui Hurmuzaki (în acest sens se pronunță și D. Vatamaniuc în *notele* la *Amintirile* lui Slavici — Opere, vol. IX, p. 910) a cărei definitivare se vroia probabil urgentată dacă ne gîndim că lucrarea a și apărut în vara anului 1879.

DAMIAN HUREZEANU ■

Idei care se pun în

Pe Pîrîul Secului, într-o duminică de noiembrie a anului care s-a scurs, vreo 15 vînători urcă pieptiș prin pădure, se afundă în noroaiele moștenite de la ultimele ploi. Puși pe fapte mari, ei se pregătesc să înfrunte, să doboare cohorte de mistreți. Dar deși hăitașii își fac din plin datoria — puști din Dorna Candrenilor cu fața îmbujorată umplu cu zarva lor coclaurile — iar cîinii latră cumplit arătîndu-și colții („ia-l de pe mine că-l omor!"), mistreții refuză să se conformeze și, lipsiți de spirit sportiv, votează în inima pădurii pentru o viață lungă și liniștită. Iată de ce, după patru *bătăi* infructuoase și cam tot atîția kilometri, singurul trofeu este o biată vulpe pe care piaza rea și curiozitatea au adus-o în această tristă stare.

Încercaților vînători, cu vechi state de serviciu în ale pădurii și cu patalamale în regulă de la AVPS, nu le rămîne nimic altceva decît să stea la taclale. Sînt crescători de animale pe Obcine și muncitori din Vatra Dornei, tehnicieni, un medic... Pe Simion Chiruță, mecanic frigotehnist de la Fabrica de lapte din oraș — dar și crescător a șapte vite mari — îl bucură noutatea zilei și anunță: „O să-mi dau și eu pe cei doi copii la liceul montan. S-a discutat ieri la Dorna Candrenilor."

În adevăr, nu departe de locul vînătorii eșuate, peste munte, avusese loc cu o zi înainte prima *Consfătuire națională privind pregătirea elevilor în școlile de munte*. Organizată de Ministerul Educației și Învățămîntului, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și Consiliul popular al județului Suceava, consfătuirea a dezbătut cu reprezentanți ai județelor din arcul carpatin, inspectori generali școlari, directori de școală, profesori, specialiști, problemele învățămîntului destinat zonelor de munte. Faptul că imediat după încheierea consfătuirii oamenii discutau cu însuflețire despre viitorul liceu montan îi învederează și el actualitatea. Dealtfel, cititorii „Flăcării" o cunosc foarte bine, fiindcă de aproape un deceniu serialul Carpați-2000, pornind de la ideile doctorului Radu Rey, pledează pentru această formă de învățămînt ca parte integrantă a unei civilizații montane, a unor gospodării carpatine modernizate integrate într-o concepție mai largă de dezvoltare.

Deoarece cumpăna anului îi găsește pe specialiștii de la Ministerul Educației și Învățămîntului și Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare preocupați să configureze un învățămînt cu specific montan, pentru prima oară în România, l-am rugat pe doctorul Radu Rey să ne prezinte cîteva sugestii și idei de viitor. Iată-le.

Primul Grup școlar ar putea lua ființă chiar la Dorna Candrenilor, Suceava.

Grupul școlar cu dublă subordonare (MEI și MAIA) ar cuprinde, în concepția interlocutorului nostru, un liceu agroindustrial montan, școala profesională agricolă, centrul de calificare pentru agricultori (în perspectivă), școala de maiștri.

Liceul, treapta I, ar urma să deservească comune din Bazinul Dornelor pentru început, iar promovații în treapta a II-a ar avea drum deschis, ulterior, spre facultate (de profil agricol în primul rînd).

Întrucît în majoritatea lor elevii ar proveni din gospodăriile individuale montane și ar urma să revină la ele, cu nivelul de instruire necesar modernizării acestor gospodării, apare rațional ca microferma de practică din cadrul liceului să se axeze pe ideea unei gospodării model cu profil agroturistic, activitatea practică urmînd a fi prestată cam în proporție de 80%, direct de către elevi.

Școala profesională de un an ar fi destinată pregătirii absolvenților treptei I a liceului pentru diverse îndeletniciri de tip industrial-casnic și, bineînțeles, pentru agricultură montană, creșterea animalelor și păstorit, grădinărit, legumicultură, horticultură, albinărit, mecanizare-instalații. La absolvire s-ar acorda diploma de *muncitor calificat în agricultura montană, gradul II*. După trei ani de practică și demonstrarea capacității personale, a calităților gospodărești s-ar acorda diploma de *fermier de munte*.

Școala de maiștri se prefigurează pe o durată de doi ani, pe bază de trimitere din partea consiliilor populare și a asociațiilor crescătorilor de animale. De ce o asemenea școală? Modernizările necesare în montan, după noi proiecte de gospodării și de adăposturi, ar justifica pregătirea unui eșalon

mişcare

La Dorna Candrenilor, în acest local, își va deschide porțile, probabil, primul liceu montan experimental din România.

de lucrători calificați. Ei ar realiza obiectivele solicitate mai ales de noua generație de agricultori trecuți prin liceul montan și școala profesională. Pentru viitorii „maiștri montani" nu există riscuri, întrucît chiar dacă unii dintre ei, temporar, dintr-un motiv sau altul, s-ar vedea fără lucru, în calitatea lor de crescători de animale ar avea, oricum, baza materială asigurată. Marele volum de lucrări pentru modernizarea gospodăriilor carpatine și pentru construcțiile aferente, în viziunea Carpaților-2 000, face însă o asemenea perspectivă puțin probabilă: ei nu se vor plînge de lipsă de lucru.

Sînt oare aceste sugestii prea „ambițioase"? Nicidecum, cu atît mai mult cu cît după consfătuirea de la Dorna Candrenilor din noiembrie 1983 problema liceului montan este pe cale de a fi rezolvată. Cît privește celelalte forme de învățămînt sugerate, urmează ca ministerele interesate să-și precizeze un punct de vedere și să ajungă la un consens, fără prea mari întîrzieri. Fiindcă vremea nu stă pe loc și modernizarea gospodăriilor carpatine, a bazei lor de producție — deci și utilizarea și valorificarea unui vast rezervor de hrană — rămîne încă mult în urma cerințelor. În anul care a trecut se pare că doar consfătuirea de la Dorna Candrenilor a marcat un substanțial și concret pas înainte, și o consemnăm cu satisfacție ca atare.

Să menționăm, tot în 1983, și lăudabila inițiativă a Comitetului de cultură și educație socialistă *Argeș*, care a organizat în toamnă la Rucăr *EXPO PASTORALIS*, consacrată zonelor de munte. La simpozion au prezentat comunicări specialiști, ingineri zootehniști, reprezentanți ai stațiilor de cercetare din județ și au participat — fapt îmbucurător — crescători de animale, tineri și vîrstnici. S-a discutat despre creșterea animalelor și pomicultura în satele de munte, iar *expoziția de bovine și ovine, cursele de cai, concursul de cîini ciobănești carpatini (probabil prima asemenea manifestare organizată vreodată la noi)* au contribuit la stimularea morală a producătorilor din zona de munte.

Nu încheiem fără a evoca pe inimosul om al Zarandului, doctorul *Florin Bîrnețiu* din Chisindia, împătimit de munții lui. Și în acest an el a adus o contribuție însemnată la resuscitarea tradiționalului Tîrg al Codrenilor. Străduindu-se pentru a asigura o dotare excepțională dispensarului său din inima Zarandului, inclusiv o stație de emisie-recepție de mare ajutor în cazurile de urgență în cătunele montane izolate, gonind pentru a salva vieți cu autosalvarea pe drumuri în pantă cu hîrtoape ideale pentru cascadori dar nemernice pentru bolnavi, Florin Bîrnețiu a dovedit și el posibilitățile concrete de realizare a Carpaților-2000.

— Asemenea inițiative locale — comentează doctorul Rey — sînt valoroase, firește, dar nu rezolvă totul. Este nevoie, după părerea mea, de un program de dezvoltare montan, de normative care să-l sprijine și de instituții care să-l realizeze, se simte nevoia de a se clarifica o strategie, printr-o consfătuire națională sau pe alte căi.

Desigur cadrul acestei „strategii" există, orientările ei generale se desprind din programul partidului și ele sînt limpezi, însuflețitoare. În acest cadru constituit trebuie însă ținut seama de specificitatea zonelor de munte și a problematicii respective.

În acest context, „Dorna Candrenilor, noiembrie 1983", care a deschis perspectiva învățămîntului cu profil montan în țara noastră, are toate șansele să rămînă un moment de referință. El ne apropie nu numai cronologic, ci mai ales prin fapta vie de Carpați-2000.

LIONEL NIȚESCU ■

Un exemplu coborît din carte

— *Cîți ani ai?*

— 25 împliniți. Par mai bătrîn?

— *Din contră. Pari mult mai tînăr. Gigi Ursu, am auzit că pe lîngă faptul că ești unul din cei mai destoinici crescători de animale, acolo, în Obcine, ți-ai construit o frumoasă gospodărie montană. Așa-i?*

— Toată lumea vorbește despre ceea ce am făcut. Nu vreau să mă laud dar așa stau lucrurile. Ceea ce am făcut am făcut. Acum sînt curios să văd cum o s-o exploatez și să văd care-i randamentul. Despre ce este vorba? Să o iau mai pe ocolite. Eu sînt utecist. Nici cînd eram mic nu aveam timp să mă duc pe la biserică. Munceam tot timpul. Apoi, cînd m-am mai mărit l-am cunoscut pe doctorul Radu Rey. Fugeam de la biserică, fugeam de acasă ca să-l ascult și să-i cer sfaturile. Ceea ce scrie în cartea „Viitor în Carpați" și în cea pe care o pregătește în legătură cu turismul montan cunosc pe dinafară. Este inutil să vă spun cîtă dreptate are. Ei, și atunci, ce mi-am zis: să traduc în viață ceea ce spune doctorul. Cu alte cuvinte să scot din coperțile cărții cîteva lucruri care îmi stau la îndemînă. Și am făcut o gospodărie montană așa cum scrie la carte. Trei ani de zile n-am coborît la vale. Toată lumea se întreba unde am dispărut. Trei ani de zile am muncit fără nici un fel de pauză. Și am făcut casa. Unii spun că este o cabană. Dar ce este, ce nu este, doresc prin această construcție să fac într-adevăr agroturism montan, în care turistul să vină și să stea cîteva zile la mine și să facă cură de lapte și brînză. Toți banii pe care i-am cîștigat, împreună cu ai mei, i-am investit în această construcție. Pînă acum am terminat patru camere, o sală de mese și două beciuri. În final aici vor fi instalate 54 de paturi—atît cît numără un autocar.

...Ion Grec Botezan. Cu nume, prenume și poreclă...

— *Care-i porecla?*

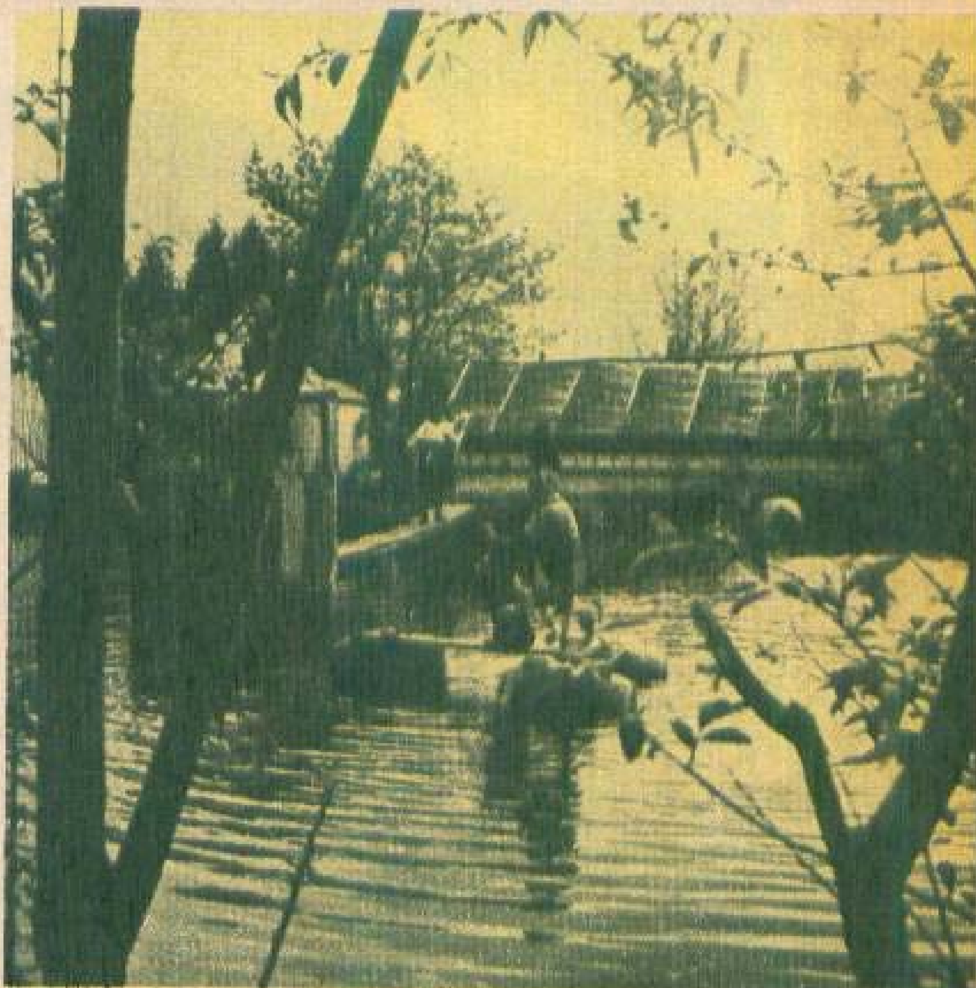
— Botezan. Acum sigur o să mă întrebați: de ce mi se spune așa? Moșii și strămoșii mei se trăgeau din Botiza. Asta-i explicația. Așa am ajuns să mi se spună Botezan.

— *De ce spune lumea că sînteți inventator?*

— Ca să rîdă de mine. Stați puțin! La început au rîs de mine. Acum nu mai rîde nimeni de mine. Cred că pe undeva, lăsînd modestia la o parte, în momentul de față nu mai rîde nimeni de mine. Sînt privit de lume cu alți ochi. De unde au plecat toate aceste povești? Eu am făcut pe lîngă casă tot ceea ce mi-a trebuit.

— *Și ce v-a trebuit?*

— Multe. Vreți să încep chiar cu începutul? Atunci am să încep a vă povesti. Stăteam cu ai mei, jos, la Arșița Poeni. Dar mie îmi plăcea mai mult sus către munte. La așa-numitul loc Corha-Duri. Aici, ai mei, aveau trei hectare de pămînt. Acolo mă simțeam ca un stăpîn și domnitor al pămîntului. Dar pămîntul era plin de pietre, era sterp și arid. După ce l-am primit în dar de la ai mei, împreună cu Sava, soția mea, am început să strîngem pietrele și să dăm drumul pămîntului. Am muncit ani la rînd. Am dus, am transportat și depozitat vagoane de piatră. Din ele mi-am făcut temelia casei, un beci iar cu restul mi-am înconjurat pămîntul cu un zid de piatră. Așa că totul, la mine, arată ca o cetate. Apoi, oare ce-am mai făcut? Da! Casa. Mi-am terminat-o Dar nu aveam apă. Izvoarele parcă ocoliseră aceste locuri. Și, atunci, ce mi-am zis? S-o aduc din pămînt. Și am făcut trei puțuri. Am găsit, la o adîncime destul de mică, apă bună și în cantități suficiente. Acum, de bine de rău, aveam apă. Putea, deci, aici, pe pămîntul meu, începe viața. Aveam apă bună și destulă. Dar, mereu în viața mea a apărut cîte ceva. Nu aveam

Și am făcut trei puțuri...

curent. Am tot umblat pe la primărie și chiar pe la județ dar mi s-a explicat că nu am nici o șansă să mi se aducă curent pînă la mine. Eu, jos, acolo, la părinți eram obișnuit să am lumină și confort. Și m-am gîndit și ce mi-am zis: să fac eu curent. Mai aveam un dinam vechi de la tata. Era unul vechi de cînd veacul dar era încă bun. Și mi-am sucit mințile ani de zile cum pot să fac curent electric. Apă, cum spuneam, aveam dar nu de la izvor. Trebuia s-o aduc la suprafață. S-o depozitez, așa, ca la o hidrocentrală, și, apoi, s-o folosesc. În acea perioadă începuse să se construiască și barajul de la Bicaz. Chiar am și fost de cîteva ori pe acolo ca să trag cu ochiul și să ascult cîte un sfat. Așa că, după ce mi-am făcut toată documentația, m-am apucat de treabă. În cinci ani, împreună cu ai mei, pe un teren pe care nu-l puteam folosi am săpat o groapă mare. Cu o suprafață de peste 1000 de metri pătrați și un metru-doi adîncime. Pămîntul l-am bătut de jur împrejur. După aceea am captat izvoarele puțurilor. Groapa s-a umplut repede. Acum aveam din belșug apă. Și ce mi-am zis: pînă să fac curent electric, în apa gropii să cresc pești. Toată lumea, vecinii, cunoștințele, rudele rîdeau de mine. Rîdeau și îmi spuneau: cum o să faci să crești pești în vîrf de munte pe pantă?! Și, pînă la urmă am făcut.

Anieș, o firmă de Neckerman

...Satul Anieș reprezintă un pilon al Maierului și o poartă către așa-numita Valea Vinului.

Cu un sfert de veac în urmă, Gheorghe Voicu (din Bogații-Topologului-Argeș) a urcat pînă aici. A venit, și cum se spune, n-a mai plecat. A întîlnit pe aici pe Maria din Rodna și au hotărît să se stabilească la Anieș. Au făcut în timp, exact ca-n povești, o casă frumoasă și cinci feciori. Cel mare are peste douăzeci de ani și este student la mine în Baia Mare, altul este chemat la treburile ostășești, alți doi sînt elevi, iar prislea nu are decît un an și cîteva luni și, după credința părinților, va rămîne în Anieș. Dacă nu el, altul din feciori, jură cu mîna pe inimă Gheorghe Voicu, nu va părăsi gospodăria și ceea ce au început ei să facă, în urmă cu ani, și pentru ei, dar nu doar pentru ei.

Intrînd în subiect, va trebui să notăm, înainte de toate, că ideea lor a fost de a smulge pădurii, pe cît se poate tot felul de bogății, cu un minim de investiții și de efort. Așa stînd lucrurile s-a început cu ce era la îndemînă și reprezenta, prin părțile locului, o tradiție: fabricarea sucurilor naturale. Sucul smuls fructelor de pădure și conservat în butoaie de lemn de către familia Voicu — și, desigur, de alte familii — a reușit, în cel mai scurt timp, să cucerească multe piețe îndepărtate Anieșului. Cu alte cuvinte, sucurile fabricate la Centrul de fructe de pădure din Anieș au început să călătorească peste mări și țări. Și, în ani, producțiile s-au mărit, ele reprezentînd foarte mulți bani care s-au adunat la cei din Valea Anieșului.

O tradiție care a devenit, în timp, o meserie o reprezintă împletiturile. Se fac împletituri din nuiele de alun și de plop — o anumită specie care se găsește din belșug numai pe aici.

Și lista realizărilor nu se oprește aici. În ultimul timp mesteacănul a invadat pădurile Bistriței-Năsăudului. Lăstarii acestuia, după ce se usucă, sînt tăiați la anumite dimensiuni. „Buchețelele", așa se numesc în limbajul celor de aici, sînt mult cerute pe piața internațională. Se folosesc pentru artizanat și diverse decorațiuni. Cu aceste bețișoare, cu aceste buchețele, s-au cîștigat într-un singur an peste 1 200 000 de mărci! Conurile brazilor, ale molizilor și ale pinilor, după ce li se extrage sămînța, sînt „puse" pe tot felul de ramuri și împletituri. Ele devin decorații pentru pomul de iarnă. Puțini știu că, acele frumoase coronițe și crengi de brad, reproduse prin tot felul de reviste străine, sînt gîndite și modelate la Anieș. Apoi, spune Gheorghe Voicu, se mai recoltează și o mulțime de plante medicinale. Sus, la peste 1 400—1 500 de metri, crește un mușchi de piatră. El este recoltat cu ajutorul unor greble. Mușchiul acesta este foarte căutat fiind unul din elementele de bază în fabricarea celebrelor aspirine Bayer!...

O realizare de ultimă oră este punerea pe picioare, să spunem așa, a unei distilării de ulei eteric de cetină de brad, pin și molid. Întreaga concepție aparține celor din Anieș. Într-un cazan de locomotivă (veche și care a fost casată), adus tocmai de prin Moldova, este pusă o masă de cetină. Se trece abur care antrenează particulele de ulei ce se găsesc în cetină. Uleiul rezultat este folosit în industria farmaceutică și cosmetică. (Pînă acum cîțiva ani aceste substanțe se importau).

Grupaj realizat de
SORIN POSTOLACHE ■

Adrian Păunescu

Ultima noapte pe Atlantida

În disputa universală cu privire la existența sau inexistența acestui continent, ca locuitor al Planetei și ca poet român, afirm cu toată convingerea și cu toată răspunderea : Atlantida a existat, există și va exista.

Depinde de noi, oamenii, de înțelepciunea noastră, mai ales în vremurile de azi, cînd amenințări de tot felul, în primul rînd sinuciderea nucleară a planetei, înnegurează pămîntul și omul, ca nimic din ceea ce există să nu ne fugă de sub picioare și să nu ne mințim niciodată că acolo unde e apă ar fi uscat și acolo unde e primejdie ar fi seninătate.

Atlantida mă interesează și geografic și istoric, dar și moral.

Orice asemănare între Atlantida și situații din lumea de azi nu este întîmplătoare.

Prin exorcism și prin afirmație, cartea aceasta (din care au apărut fragmente și în revista Flacăra și care așteaptă anul 1984 pentru a-și găsi editura și cititorii) se alătură luptei oamenilor buni ai pămîntului, pentru o lume mai bună și mai dreaptă, pentru ca niciodată valorile umanității să nu se scufunde prin accident sau prin pierderea conștiinței de sine.

Vă convoc, dragi atlanți supraviețuitori, la vigilență în apărarea fragilei noastre superiorități care e viața. Acestea pe care le citiți vor să fie neapărat un semnal de alarmă și un îndemn la luciditate.

Autorul

Amnezie corecțională

Au ieșit pe străzi
În duminica de primăvară
Care i-a amăgit
Și dintr-o dată,
Ca-ntr-o amnezie planetară,
Ca-ntr-o ispășire de închisoare
corecțională,

Exprimată în zife de uitare
Nu s-au mai cunoscut.
Se uitau unii la alții
Și nu știau cine sînt,
Pînă ieri se strigau pe nume
Și-și dădeau bună ziua,
Acum uitarea le spuzise mințile,
În creierele lor halucina
Ca o luminare regenerată
Semnul de exclamare înfrunzit
La infinit în toate pădurile
Și, desigur, această demență a primăverii
S-ar fi sfîrșit rău, tot mai adînc în uitare,
Dacă noaptea n-ar fi căzut brusc
Și frunțile lor nu s-ar fi aplecat
În somn
Căci ei nici noaptea n-o mai recunoșteau,
Uitaseră,
Își uitaseră reflexele de apărare,
Nu mai erau nimic altceva decît bucurie,
O bucurie inflexibilă și ușor de învins.
Și-atît de brusc s-a așezat noaptea între
ei
Încît au început să strige că sînt orbi,
Că nu mai văd nimic
Decît niște zgîrîieturi luminoase
De care nu mai știau că sînt stelele
Și-au adormit
Hohotind de plîns
Lîngă muguri enormi
De primăvară mistuitoare.

Și-a doua zi s-au sărutat
Și s-au strigat pe nume
Cu criminala familiaritate
Care a tocit lumea.
Primăvara clinchetea din nou mărunt
Într-o ediție populară
Pe care toți o știau pe dinafară.

Motive bacoviene

Nervii mei ca și ai tăi mă dor,
Hai și trage barca de la mal,
Pururea măreţul viitor
Se preface-ntr-un prezent banal.

Picură din streșini. Zvonuri mari.
Cad pe lume corbii lui Tradem.
S-au sculat ai lumii proletari,
Dar bogații nici nu se mai tem.

Și Decembre ninge și în Mai,
Ninge pe aspectul tău suspect,
Domnule Bacovia, mai hai,
Spune versuri fără subiect.

Lasă-n lume galbene scîntei,
Pivnița te cheamă în adînc,
Zațul trist al veacului să-l bei
Și să rîzi cu toți cei care plîng.

Și femeia cum cînta barbar,
Singur, singur, nimeni, numai tu,
Plouă, ninge, abatoare, rar,
O monedă-n geam la noi bătu.

Nervii mei ca și ai tăi mă dor,
Bangăte de arme au căzut,
Pururea măreţul viitor
Se preface într-un trist trecut.

Bei și rîzi în hî în hi, în ha,
Domnule Bacovia, ia loc,
Vrem să auzim vioara ta
Cum își cîntă arderea în foc.

Ți-ai îndeplinit, ce profeții ?
Cum poți spune tu ce tu nu crezi ?
Corbii lui Tradem vor mai veni
Să confiște oblice zăpezi.

Cioburi de Bacovia uitat,
Zdrențe dintr-un rege mort pe ring,
Mă apropii obosit de pat,
Lampa suflă-n mine să mă sting.

Viața mea

O ! viața mea !
Frază cu toate consoanele căzute
Viața mea.
Bîlci al deșertăciunii
Și capitol închis
Eu mie îmi las testament
Eu pe mine contestîndu-mă,
O, viața mea.
Sălbatica mea pornire spre aventură
Și cuminţenia puiului de vrabie
Într-o palmă de copil
Și viața mea la cules
Și viața mea la demolări
Și viața mea instituție publică
Și viața mea cu dependințe comune
Și viața mea risipită ca o cenușă
Prin hoteluri,
Și pe unde a trecut rugul meu,
O, viața mea,
Literatura mea
Niciodată egală cu sine,
Totdeauna egală cu viața mea
Și plouă versuri de Bacovia
Din nori universali

Și viața mea la capătul puterilor
Scriind în fiecare zi un testament
În care-l anulează pe cel dinainte,
Viața mea mizerabilă
Între femeia altar și femeia noroi
Și neștiind vidul în care să mă arunc
O, viața mea, cît ești tu de a mea
Cît sînt eu de al tău ?
În această permanentă conspirație
A noroiului împotriva templului
Și-a mea împotriva tuturor
O, viața mea, viața mea,
Permanent braconaj
Acolo unde aveam voie să fiu vînător
legal

Permanenta împiedicare
Acolo unde aveam voie să fiu liber

O, viața mea, Salonul numărul 6
De Wiliam Allan Cehov
Viața mea, între dragostea față de o singură femeie

Și dăruirea față de toate celelalte
Și remușcarea mea
Podidindu-mi violaceu pleoapele
Și faptul că de atita timp mi-e rău
Și nimeni nu-mi găsește motivul,
Rău de epocă, rău de mare, rău de mine însumi,
Viața mea cu toate ferestrele deschise
Și cu toate ușile închise,
Fierărie unde se fac potcoave
Și unde se fac cătușe
Zac și scriu,
Sint ca un violoncel strins în brațe de un urs

O, viața mea
Netrebnica mea contribuție
La menținerea în stare de funcționare
A felinarului din Piața mare,
Măcar s-apuc să-mi termin volumul de opere complete
Cartea mea de testamente contrarii
Doamne ajută și apără.

Vînătoarea din urmă

Sfirșit de vînătoare de giganți !
E-o seară roșie ca remușcarea
De dinainte de-a ne prinde marea,
La berării e muzică de danț.

Ce amintiri aduce înserarea
Parcă-i suflarea triștilor amanți,
În Atlantida nu mai sînt atlanți,
Doar sculptori, negustori și disperarea.

Ultima noapte. Parcă-i foc în ierbi ;
Cei care azi se mai împerechează
Mai bine-ar fi pînă la capăt sterpi.

Dinspre fîntîni e-un sisiit de șerpi,
Iar dinspre larg, zăduf ca de amiază.
Deodată cade singele din cerbi.

Războiul convențional

— Domnilor, mă scuzați, zise el ridicîndu-se,
Masa dumneavoastră este excelentă,
Este idealul în materie de masă de pace,
Însă eu trebuie să plec,
Nu că nu mi-e foame, nu că nu mi-e sete,
Dar am de continuat războiul
Împotriva dumneavoastră,
Ne-am înțeles doar,
Mai sînt douăzeci de minute și trebuie reînceput,
Eu sînt un om punctual,
Nu vreau să mă dezonorez întîrziind
De la importanta noastră întîlnire.
— O, nu vă faceți probleme, zise gazda,
Sînteți invitatul nostru, de ce să vă grăbiți așa ?
Vom călători în aceeași trăsură,
Nu vă grăbiți, plecăm împreună pe front,
Dar nu refuzați pe nevastă-mea
Care a pregătit pe toată perioada cît noi ne-am luptat
Aceste gustoase plăcinte
Din floare fragedă
De ramură de măslin.
...Afară birjarul țesăla caii,
Și musca bătea amețită
La granița dintre pace și război.

Grădinarul culegea cu foarfeca
Flori de măslin.
Și parcă nici nu-ți mai venea să pleci
La servici pe o vreme ca aceea.

Gînd despre Pămînt

Condiția umană e-n pericol deci,
Cînd se sfîrșește veacul douăzeci,
Nu numai armele care ne-au podidit
Ci faptu-ngrozitor că le-am gîndit.

Înseamnă că primejdia-i aici în noi,
Degeaba amînăm acest război,
Pericolul va trece numa-n clipa cînd
Ne vom spăla pe creier de-acest gînd.

Nu mai luptați cu fumul, că tot n-aveți noroc

Întoarceți-vă gîndul către foc
Nu blocuri, țări sau oameni, ci priviți lucid,
Condiția umană e la zid.

Și omul însuși moare, cît e el de om,
Și parcă nu avea nici un simptom
Civilizațiile ne-amăgeau mereu
Și omu-n cer părea un ultim zeu.

Ce bine poartă, iată, ca pe-un dulce dar
Gioconda, azi, vestonul militar
Pămîntul are un miros de glonte tras
Și surdomuții se întrec la glas.

Natura e bolnavă de împrejurări
Și lumea-i numai ierarhii și scări
Pămîntul nostru însuși este tuns chilug
Și-l duc inchizitorii către rug.

Lalele pot muri și pot și învia,
Dar nu-mpușcați ideea de lalea
Ce-i grav, nu-i răul meu și nu-i nici răul tău

Ci că ne-am învățat cu acest rău.

Nu ne mai revoltăm decît avînd permis
Visăm cu aprobare cîte-un vis
De-atîtea surogate apetitul las
O să se simtă-n oase la urmași.

Tot enervăm pămîntul de atîția ani
Și ne mirăm că ne răspund vulcani
O să cădem cîndva în Univers, în bot,
Cu scări, cu măști, cu scaune cu tot.

Condiția umană-i scoasă la mezat
Destul cu toate, ne-am cam săturat
Ne trebuie și nouă un final cinstit
Pentru un veac așa cum l-am trăit.

Războaie mondiale am făcut tot noi,
Și dacă ne-am întors din vreun război

Am fost certați, ce-am căutat la orizont,
Din pensie ni s-a scăzut un front.

De parcă noi am vrut să mergem în război,
Cîți am putut să mai venim-napoi.

Tot noi am dat impozite la perceptori
Trimiși la gherlă pentru trei culori
Tot nouă ni s-a luat pămînt și-acum e gol
Tot noi cerșim nevestei cîte-un pol.

Am fost țărani și am ajuns și muncitori
Ne-am nimerit să fim nemuritori.

Tot noi, ce v-am umplut cămară și pătul,
Vă spunem, oameni mari, că e destul,
Ne-am săturat de înarmare pînă-n gît
Cu-atîta moarte-n noi ne e urît.

Chemați salvarea pe planeta de pămînt
Să vadă oamenii care mai sînt,
Chemați salvarea și pe niște doctori buni
S-aleagă sănătoșii, de nebuni.

Noi mai avem destule pe-aici de rezolvat
Noi încă rolul nostru nu ni l-am terminat,
Vrem s-auzim cocoșii, vestind cum știu
doar ei,
Întîia dimineață din mileniul trei.

Să înțelegem înainte

Sarbădă sarea pe rănile noastre,
Pe rănile noastre ca niște iscălituri,
Ne uscăm întinși pe firele de telegraf
Care coboară către Atlantida.
La ce oră a căzut Atlantida ?
De ce a căzut Atlantida ?
Ce rude avem în Atlantida ?
Și, vai, bolnave ape au oceanele
În care s-a-necat un continent
Cu mari dosare.

Și firele de telegraf mai merg
spre Atlantida,
Mai bate semne aparatul nostru,
Și-ntinși cum stăm pe-aceste sîrme
Ce leagă continentul existent
de continentul scufundat,
Punct-linie-punct, punct-linie
Și trîmbele de sare searbădă
În rănile acestui inutil semnal.
Telegrafiști, anunțați și în Atlantida
Timpul probabil.
Averse locale de ploaie.
Vînt ușor dinspre miază-zi,
Temperatura în scădere ușoară.
Vai, mama noastră, tragedie planetară,
Privește sîrmele de telegraf
Plecînd de pretutindeni
Către continentul scufundat.
Și fă socoteala
Ce te-așteaptă.
Nici nu-i așa de greu să fii întins
ca rufele
Pe sîrmele de telegraf care coboară
halucinant
Spre Atlantida.
Cum o fi fost ultima seară pe Atlantida ?
Ce discurs o fi ținut primarul ?
Dar ce zic eu primarul ? Prefectul.
Dar ce zic eu prefectul ? Împăratul.
Poate că respectivul a fost mărinimos.
În acea seară.
Poate că a și comutat pedepse,
Poate că s-a zbătut pentru dreptate,
Poate că sufocat era de motivele
Unei satisfacții lăuntrice,
Poate că primise mesaje de simpatie,
De la celelalte continente.
Poate că trimisese un om în Lună,
Poate că, uite-acum îmi dau seama,
Celelalte continente nu erau
continentele-acestea,
Poate că lui îi plăceau acvariile
cu pești colorați,
Poate că visa,
Poate că nu visa,
Poate c-avea nave puternice
Și marinari devotați,
Poate c-avea o ideologie înaintată,
Poate că n-avea o ideologie înaintată,

Poate că scumpise carnea,
Poate că nici nu se mînca pe-acel
continent carne,
Poate că era o zi obișnuită,
O zi care nu prevestea nimic
Și, deodată, incredibil,
Pentru cine incredibil cînd n-a scăpat
nimeni
A început să cadă Atlantida,
Să se scufunde, să se lase la fund,
Să se-nece.

Cu toate iluziile,
Cu toate iertările,
Cu toate intrigile,
Cu toate bogățiile,
Cu toate denunțurile,
Cu toate relațiile,
Cu toate orgoliile,
Cu toate înțelepciunile,
Cu tot, tot, tot.
Mai puneți urechea pe telegraf,
Vai, băieții mei risipiți pe sîrmele
Ce duc în Atlantida,
N-auziți un vuiet,
Vuietul cimitirului comun,
Vuietul neprecupețit al morții ?
Luați aminte !
Nici un continent nu știe ce-l așteaptă.
Oricît de luminoasă suprafață ar avea,
Oricît de grea civilizație ar înălța
deasupra.
Dilema e situația lăuntrică.
Dilema e ce se întîmplă înăuntru.
Dilema e cum poți afla ce e în Atlantida
cînd ești în Atlantida.
Cum poți să spui ce afli,
Cui poți să spui ce afli
Și cine te va crede cînd încă
Nu s-a scufundat de tot.
Cu tine și cu cei ce-ar trebui să te-audă.
Nevinovatul continent ?
Doamne, apără sîrmele de telegraf
Care mai duc spre Atlantida
Și-nvață-ne pe noi să înțelegem
Filozofia scufundării
Măcar cu o oră înainte de a se petrece.

Pielea ursului

Nu mai vindeți la mezat
Pielea ursului aflat
In pădure incă.

Nu mai dați la argăsit
Pielea ursului pitit
Pe vreo rece stincă.

Nu-i mai puneți pe cizmari
Cizme să vă facă, mari,
Carimbi și pingele.

Nu mai vindeți cizmele,
Nu mai luați bancnotele
Pentru-această piele.

Ursul incă e neprins,
Ursul fuge pe cuprins,
Poate hibernează.

Ursul n-are chef de voi,
Dați-i prețul inapoi,
Renunțați la pază.

Pielea prea din timp i-o luați,
Pe alți proști ii inșelați,
Dar și ei vă-nșeală.

Falși sint banii lor, și ei,
Zero lei pe zero piei.
Visteria-i goală.

Dați nimic pentru nimic,
Dați un sic pentru un sic,
Hoți ce știu să fure.

Negustori naivi și hoți,
Toți vă inșelați pe toți,
Ursul e-n pădure.

Vindeți pielea unui mit,
Și o prelucrați, grăbit,
Nici nu vă mai pasă.

Dacă el intr-adevăr
Are piele, are păr
Dacă e acasă.

Hoților, buni de hoții,
V-ați făcut impărății,
Tot lucrind cu șperțul.

Urșii au pierit de mult,
Unde-au fost păduri, e cimp,
Cinic vi-i comerțul.

Dați pe bani inexistenți
Piei de urși inexistenți,
Zero pe tot cursul.

Piei de urs pe vid fișic,
Dați nimic pentru nimic,
Vindeți, vindeți ursul.

Hoților, ce-aș vrea să văd
Al comerțului prăpăd,
Rău zicind comerțul.

Peste voi intr-un tirziu,
Să se scoale ursul, viu,
Mormăindu-și prețul,

Să vă stringă-n brațe blind,
S-aud oasele urlind,
Să vă crească pulsul.

S-adunați de pe parcurs
Toate pieile de urs,
Arăta-s-ar ursul.

Geneza

Această carte am s-o scriu in tren,
cu litere nesigure și strimbe,
ca niște tulburi și hilare trimbe
asupra continentului obscen.

Atit, din Atlantida mi-a rămas :
plăcerea de a-i fi la fel de-a pururi,
vers similar la duhnet și contururi,
poem purtindu-i inecatul glas.

Sint străbătut de pești dezastruoși,
din lacrimă o molimă se naște :
un continent intreg răpus de broaște,
o țară ce se-ascunde-n doi galoși.

Această carte pare-a-i fi magnet,
așa de tare drama i-o absoarbe,
intreagă țară a privirii oarbe,
mă ai in apa ta, iți sint poet.

Călătoresc cu trenul tău final,
la roți se simte apa in șiroaie
și fumul nostru iată-l cum se-ndoaie
ingreuiat de apă, la semnal.

Această carte e in sol minor,
și poate n-are nici o calitate
decit că e compusă pe luptate
in orele cind trebuia să mor.

Cu ea și fără ea sintem la fel,
un far bolnav agonizează-n lume,
dar continentul nostru prea postum
ca să mai creadă cineva in el.

De nicăieri, de ajutor nu-i semn,
ne scufundăm in marșuri triumfale,
ne-am proiectat chiar noi această cale
și ne-necăm entuziast și demn.

Dar nici măcar nu recunoaștem noi
că ne-necăm, că nu mai e vreo șansă,
intrăm intr-o visare și-ntr-o transă,
nici impușcați nu vrem să dăm-napoi.

Orgoliul e mai mare decit toți,
ne inecăm, dar provocăm elogii,
plutesc pe continent ideologii
cu frac și papion, dar in chiloți.

Și apele sint rele și sint mari,
dar ei comandă cintece uscate,
un val pină sub guri acum le bate
dar ei se mai răstesc la lăutari :

„Cintați cel mai puternic continent,
acela unde nu-i nici fir de apă,

cintați voios magnifica etapă
in care am intrat incandescent".

Iar nouă ni s-a stins și-un ultim foc
cind lăudăm o flacără eternă,
un putred val ni-i piine și ni-i pernă,
dar noi omagiem acest noroc.

Trăiască Atlantida de uscat !
Și Atlantida leorpăie de valuri,
pămintul ud răsare prin canaluri
și apele pină spre lacrimi bat.

Această carte-i tot ce-am mai ales
dintr-un noroi pornit absurd spre lună,
o scriu in tren, plutirea incă-i bună
și aburi toxici din plămini ne ies.

Atlanții, in ședințe și acum,
mai moțăie, aplaudă, dorm iarăși,
iși sint prieteni și iși sint tovarăși,
dar apa i-a zvirlit pe-același drum.

Noi, cei mai mulți, sintem deja răpuși,
o baltă e intreaga Atlantidă,
și bate apa-n ușă s-o deschidă,
inecu-nvirte cheile la uși.

Și-n acest timp distinsul parlament
discută cu o dragoste mioapă
că-n alte părți e azi prea multă apă
de-i secetă la noi pe continent.

Și deputații ar vorbi ceva,
dar milul și bulboanele ii fură,
au apă in urechi și apă-n gură
și-n miini, de nu mai pot aplauda.

Primul drum

(Din ciclul Amintiri din copilărie)

Am fost fătat intr-un pămint curat,
Dintr-o Moldovă sfișiată pururi.
Olteancă mama și al ei bărbat,
Ei in Ardeal mi-au năzărit contururi.

Din Dolj și Vilcea vine firea mea
Sfințită in Ardealul fără moarte.
Moldova din ea insăși mă năștea
De nu aveam de intrupare parte.

Două contrarii sint și-au fost cei doi
Contrară e și firea mea intreagă,
Am fost fătat la vreme de război
Și un război ființa-n veci mi-o leagă

Și cind venea spre noi pierdutul front
Și mama a luat-o incotrova,
Atunci se legănau in spicul blond
Valahia, Ardealul și Moldova

N-aveam un an, cind am fugit cu-un tren,
Cărat de mama mea spre orișiunde,
Mai am in oase un bolnav refren
De roți ca vechi zădărnicii rotunde.

Și, dintr-o dată, trenul a ajuns
Și-n imbulzeala numai militară,
Cu vaerul de roți ca un răspuns
Sărmana mamă s-a trezit in gară.

Dar mă pierduse printre-acei soldați
In haosul infringerii și morții,
Și ce e un copil cu ochi mirați
La scara zdrobitoarelor proporții ?

Unde mergea intiiul meu vagon ?
Puteam să plec din gara cenușie
Să plec cu-ntregul mușuroi cazon
Spre-o altă viață și biografie.

Puteam rămine fiul altcuiva,
Războiul prea le-amesteca pe toate,
Dar pe peron măicuța mea plingea
Spre vuietul ferestrei cu armate.

Plingea dup-un copil ca un bagaj
Ca un bagaj pierdut intr-o pustie
Și printr-un zid de doliu și bandaj
Soldații s-au intors la duioșie.

Și pe deasupra capetelor lor,
Uscate de capriciile foamei,
M-au dat din mină-n mină plutitor
Și am ajuns din nou la sinul mamei.

Și trenul a plecat și nici nu știu
In calea lui istorică și lungă
De n-a plecat atuncea prea tirziu
Și-a mai ajuns unde avea să-ajungă

Dar eu acum, cu pielea ca un act,
Pe care scriu notarii stări frecvente,
Consacru, consfințesc și duc in veac
Bătrinele soldaților amprente.

Că ei s-au iscălit pe carnea mea
Analfabeții mei din veșnicie :
Sint botezat in trenul ce ducea
Acasă pătimita Românie.

Să fie traiul meu oricit de bun
Și circulat al meu poetic nume,
Ca pe-un afet botezător de tun
O mină de soldat mă ține-n lume.

Acum acei soldați poate-au murit,
Acum nici mama nu mai știe bine
Dacă sint eu copilul regăsit
Sau alt copil i-au dat in loc de mine.

Oricum, mă simt un act original,
Capabil incă viața să-și trăiască
Rebotezat in tren la un semnal
De tragica armată românească.

Indreptar

Deschid sfinta carte
A mintuirii prin refuz,
Las vouă
Toate plăcerile,
Oameni !

Dar vă cer să renunțați
La bucuria de a avea copii,
Pămintul nu e al vostru,
Casele nu sint ale voastre,
Numele nu vă aparțin,
Sinteți datori vinduți,
Sinteți generația-camătă,
Vă vind și vă cumpără
Plutonierii și plutonierissimii,

Căpitanii şi căpitanissimii,
Mareşalii şi mareşalissimii,
Sinteţi imprumutaţi.

Oameni, refuzaţi
Continuitatea imorală,
Pentru cine faceţi copii,
Pentru cine construiţi iluzii ?

Gravidele lumii sint ameninţate,
Sint numărate, numerotate,
Gravidele lumii sint inventariate
Ca animalele de povară,
Ca animalele de hrană,
Gravidele lumii sint cercetate
Indecent, imprudent,
Cu ochiane ce singerează
Adinci complexe sexuale,
Gravidele lumii sint exploatate
Mai cumplit decit pămintul
Peste gravidele lumii
Sună goarna militară.
Care-i aşteaptă pe feţi,
Goarna cazărmii
Insingerează cu ţipătul ei
Carnea gravidelor.

Gravidele lumii sint recrutate,
Cind nasc ele nasc
De-a dreptul in garnizoană.
Tunurile sint unse cu
Lichid amniotic
Scutecele
Impart vechi pinze de cort,
Leagănele, cărucioarele
Au şenile şi turelă,
Incă-nainte de-a vorbi,
Incă-nainte de-a zimbi,
Copilul e recrut,
Şi mama e trimisă
Iar la montă,
Să fie incărcată,
Să fie reamenajată,
Să fie gata de-a mai trage
Inc-un copil in lume,
Să fie gata de-a mai da
Recruţi armatelor flăminde.

Deschid sfinta carte
A civiliei celei mai incăpăţinate.

Declar pace ireversibilă
Domnului general
Şi domnului plutonier,

Şi mă adresez
Civililor şi gravidelor
Şi le cer grevă !
Grevă absolută !
Refuzaţi să mai faceţi copii,
Refuzaţi să mai naşteţi,
Refuzaţi-vă dragostea
Exploatată de militari.

Pace, pace şi Grevă !
Amin.
Citiţi sfinta carte !

Plajă cu tineri atlanţi

Pe plaja continentului ce se va scufunda
Stau pilcuri de tineri şi se-mbrăţişează,
Uitarea e scuza lor, salvarea lor, pavăza
lor.
Cind oceanul ii va cotropi, ei vor crede
că sint năduşiţi.
Pe plaja continentului condamnat.
Scoicile moarte vuiesc a intoarcere,
Se-ntoarce oceanul in scoicile sale.
Crucile de pe morminte inverzesc şi dau
muguri.
Industria atlantă e puţin contrariată,
Dar, in fine, toate sint cum sint.

Şi pe plaja cu nisip de rumeguş de
verighetă,
Pilcuri de tineri intră pe nesimţite in
spinzurătoarea de apă.
Aceasta e ultima zi dinaintea ultimei seri,
Cine-a murit pină azi a murit pe cont
propriu,
Şi la Mica publicitate s-a ţinut seama de
numele lui,
Miine, agenţiile de ştiri ale lumii incă
nescufundate
Vor anunţa că un continent intreg a murit
De un cosmic infarct şi nimeni nu va
putea plinge destul
Aceste pilcuri de tineri cărora soarele
A nimic prevestitor le dublează orgoliul

Cu umbrele neperechi tolănite şi ele pe
nisip.
Doamne, aceste energii elementare
Cum se vor descompune, cum se vor
retopi in sarea mării ?
Din veac in veac oceanele planetei fi-vor
bintuite
De tinerii strigoi ai pilcurilor ce se
imbrăţişează acum pe plajă
Şi niciodată omenirea nu va fi destul de
fericită
Ca să nu audă mările plingind
De mila sărutărilor strivite.

S-au scufundat in apă flote
Purtind odoarele nepreţuite ale
vremurilor,
Insă un inţeles a existat, chiar dacă
Unul cinic şi inacceptabil, şi aurul de pe
corăbii
S-a-ntors pe fundul mării
Şi-acolo va rămine pină la marele
cutremur.

Dar scufundarea unei plăji cu oameni
tineri
E un coşmar al tuturor apelor lumii.
Cit va fi apă in Univers, cit hidrogenul şi
oxigenul
Se vor imblinzi intr-o picătură de apă,
De la Cercul Polar, pin-la inlăcrimarea
mamei,
Apa Planetei Pămint va fi vinovată.

Din fintinile celorlalte continente vor
răsări duhuri
Şi asupra mării in furtună vor pluti

Epavele nebiruite ale îmbrățișărilor.
Doamne, pe plaja luminată de propriul ei nisip.
Aici, într-o periferie a Universului, pe Atlantida,
Se va muri.
Deocamdată pilcurile de tineri mai cred în amorul lor,
Mai cred că nădușesc din pricina aceasta.

Găleata cu apă

Ce simțămint ciudat, să simți deodată
Că-ntregul cer în ochii tăi se-ngînă
Să-ți vină să-ngenunchi la tine-n țară
Și apă să îți scoți dintr-o fîntînă.

Atita tot, din cînd în cînd, ajunge
Cînd frica dinspre lume te cuprinde
Să simți că ai fîntîna ta acasă
Și-n suflet să te ningă vechi colinde.

Ce mici pretenții, tristă bucurie,
O sabie din teacă iat-o scoasă
Și tu te amăgești cu adjective
Și cu fîntîna dulce de acasă.

Au decăzut plăcerile moderne
Trifoi cu patru foi se mai cultivă
Din ciutura fîntînii liorpăi apă
Aprins de-o bucurie primitivă.

Pămînt netot, îmi vine să te huidui,
De boala cariată nu-ți mai trece
Să bag găleata grabnic în fîntînă
Și să ți-o torn în cap cu apă rece.

Pieri-va timp

Pieri-va timp și timp din nou veni-va,
Uscase-vor și limbile la ceasuri,
Plămîni bolnavi sui-vor împotriva
Prea limpezilor, sănătoase, glasuri.

Toci-se-vor arcadele de piatră,
Cădea-vor semnalmentele de piele,
Spuzi-se-va cenușa de pe vatră,
Spuzi-se-va cenușa dintre stele.

Pieri-va timp, veni-va timp întruna,
Cădea-ne-vor din umeri aste brațe,
Pătrunde-s-ar de viciul nostru luna,
Omoară-se în zbor migrînde rațe.

Întîmplă-se orice aici, pe cale,
Din mări ridică-și turnuri sugativa,
Răsune-n ploaie clopote de jale,
Pieri-va timp și timp din nou veni-va!

Noi să rămînem ultimii apatici,
Necunoscuți de bîrfitoarea moarte,
Ca două cifre-n triste matematici,
Ca doi afoni scăzuți din șapte arte.

Suficiența-n ea să ne închidă,
Să ne-mbrăcăm în frunze, nu în nume,
Plecînd din scufundata Atlantidă
Înot, ca dintr-un ștrand cu multă lume.

Pieri-va timp, astfel cum timp veni-va,
Urca-va marea-ncet această pantă,
Reînflorească-și cărțile arhiva,
Atlant voi fi, cu draga mea atlantă.

Și n-am să dau la nimeni socoteală
De ce ne-a fost această soartă dată,
Că-n marea ce picioarele ne spală
Aceste lacrimi ale noastre-noată.

Lecția de ecologie

Atunci, profesorul nostru de ecologie
Începu să strige :
— Fiecare să-și ia partea lui de Atlantidă
Și să și-o ducă degrabă acasă !
— Domnule profesor, domnule profesor,
Săriră cițiva,
Dar partea fiecăruia e casa fiecăruia,
Cum o să ducem casa acasă ?
— Grăbiți-vă, strigă profesorul,
Atlantida se scufundă !
Dacă nu vă salvați fiecare partea de Atlantidă,

O să ajungeți niște orfani,
Niște naufragiați,
Niște pensionari ai furtunilor de gradul opt.

Luați-vă Atlantida și plecați.
Puterea noastră a stat în unirea noastră,
Acum puterea noastră stă în felul cum vom ști
Să dezbinăm Atlantida,
S-o demontăm,
Să ne-o însușim.
Luați exemplu de la melci !
Trăiască Atlantida proprietate personală !

Mai apucă să zică profesorul
În timp ce catedra îl năvălea în spinare,
Căci asta era proprietatea lui
Și noi pluteam pe valurile tulburi,
Agățați de ghiozdanele noastre
Și, vai, în ghiozdane,
Ce cărți frumoase erau
Despre stabilitatea Atlantidei.

Vînătoarea de folclor

În toată Atlantida, în țara care cade,
În țara, altădată frumoasă și profundă,
În țara care astăzi în mare se scufundă,
Se-arată vînătorii ce caută balade.

Ei caută balade și doine să le stingă,
La împușcat de doine ies, veseli, vînătorii
Și peste Atlantida nici nu mai vrea să ningă
De-atita sterpezime de sonuri provizorii.

Ce tristă este țara cu cîntece ucise,
Baladele-mpușcate pe țărm agonizează
Și doinele sînt date cu farduri în culise
Și-apoi sînt epigrame, pe-a scenei oarbă oază.

La ora cînd atlanții trecutul și-l împușcă
Și din statui bătrîne fac ziduri de closete,
Gramatica atlantă miroase-a praf de pușcă
Și urcă-n scări persoane cu creiere încete.

O doină fuge-n cucul ce cîntă pe colină,
O alta se îneacă în lacrima de mamă,
Balade-nghează-n cerbii cu fruntea lor divină,
Spre cerul fără milă în aburi se destramă.

Sint fluiere şi naiuri care-au fugit in plante,
Reabsorbite parcă de matcă şi origini,
Întreaga sănătate a muzicii atlante
Decade-n marş funebru şi moare fără pricini

Cu nările umflate şi puştile-ncărcate,
Prin codrul fără margini al muzicii eterne,
Se-arată vinătorii, sătui de libertate,
Şi totul un delir e şi totul un infern e.

Aleargă toată noaptea să implinească moartea,
Hipnoza animală ii poartă sub frunzişuri,
Au demontat piane şi-au ars in pieţe cartea
Şi-acum se string să scoată folclor din ascunzişuri.

E cea din urmă noapte, urmează inecarea,
Ei nici nu simt că apa le-a şi trecut de glezne,
Ei toţi vinează suflet, dar ii vinează marea,
Aşa setoşi de forţă că-ngenunchiază lesne.

Şi ei, ce fac atitea, in goana lor neroadă
Voind să se sustragă condiţiei umane,
Nu simt că după dinşii rămine o baladă
Şi hăituind o doină, nasc doina tristei goane.

Tot ce-au ucis invie, ca să-i eternizeze.
Şi cintece ciudate stau gata să inceapă,
Dar ude instrumente pornesc spre metereze
Şi puştile sint pline, pedepsitor, de apă.

Pe Munţii Atlantidei se cerne-un fel de moină,
În zori, din vinătoare, nimic n-o să se vadă,
Doar peste tulburi ape va mai pluti o doină
Şi toată vinătoarea va trece-ntr-o baladă.

Indicaţii gramaticale

Toate verbele
se vor conjuga
numai la timpul viitor,
trecutul e o capcană,
prezentul e o tarabă de droguri,
numai viitorul merită atenţie,
numai viitorul.

Toate verbele
vor umbla imbrăcate
a viitor.

Toate verbele
se vor conjuga la plural,
spre a se evita dezacordul
intre subiect şi predicat.

Toate verbele
vor insoţi substantive comune,
nici un substantiv propriu
nu va mai fi permis.

Orice incălcare a acestor
dispoziţiuni
se sancţionează
cu amendă in interjecţii,
cu inchisoare corecţională
in carcerile imperativului,
sau chiar cu muncă silnică,
ocnă, ocnă,
in locuţiuni adverbiale ;

Există şi o ultimă pedeapsă,
retragerea calităţii de verb,
trimiterea verbului
printre substantivele defective
de numărul singular,
punerea la zid şi luarea
vieţii din verbe.

Folosirea trecutului
ori a prezentului
de către persoane fizice
sau instituţii
e considerată instigare,
e considerată avort.

Toate verbele
limbii atlante,
acum şi pururea,
se vor conjuga la timpul viitor,
lăsaţi dracului trecutul,
nu vă mai indeletniciţi
cu amintirea,
nu vă cantonaţi
intr-un prezent care, şi aşa, trece,
cuceriţi viitorul,
viitorul, mereu viitorul,
cel dulce şi incontrolabil,
aminaţi pe miine
ce puteţi face azi,
miine aminaţi pe poimiine,
folosiţi verbele numai
la timpul viitor,
nu vă grăbiţi să faceţi,
făgăduiţi şi visaţi,
numai animalele inferioare
fac inainte de a visa,
voi, dragii noştri atlanţi,
profitori merituoşi ai acestei
gramatici novatoare,
ai acestei
gramatici militante şi libere.

Toate verbele
vor trece cu arme şi bagaje
la timpul viitor.

Ţineţi seama, atlanţi, de
inaltul moment ce-l trăiţi
şi nu uitaţi că niciodată
n-a trăit gramatica
un moment de triumf absolut
ca acesta.

O, fericitele verbe
ale limbii atlante,
verbele noastre partizane,
verbele noastre
care nu denumesc
decit acţiuni convenabile.

Continentul in galoşi

Bate vintul prin defectele noastre,
Mare vint secular,
Maşina aleargă cu spartele ei cauciucuri,
Inutil este bună şoseaua,
Vintul bate-n drapelele noastre,
Vintul suflă-n defectele noastre.

Plăcerile noastre ne costă mult,
Sintem o lume bolnavă,
Sintem o maşină brambura,
Mulţi asasini şi puţini oameni vii,
Subofiţeri grandomani
Şi recruţi destăraţi,
Atlantida noastră e o insulă defectuoasă,
Ii intră apă in galoşi,
Ii intră lacrimi in ochi,
Ii intră ochii in pleoape,
Defectele noastre sint mai mari
Decit realităţile,
Defecte halucinante.

S-a deschis Universitatea populară :
„Atlantida spre minus infinit".
Acolo se dau gratis defecte
Şi diplome defectuoase.
Trăim in fracţii,
Intregul a fost pus sub stare de interdicţie,
Majoritatea stă la numitor,
Minoritatea la numărător.
Linia dintre noi, cei de la numitor,
Şi ei, cei de la numărător,
O simţim pe creştete
Şi uneori ne doare.

Privită de departe,
Atlantida e o insulă de intregi
Plutind pe bărci spre treburile lor,
Dar bărcile, in spate, noi le ducem,
Defectarea intenţionată a intregului
Se numeşte fracţie.
Frumoasa noastră insulă s-a specializat
In construirea de defecte.
Atita vreme cit Atlanţii
Erau incapabili să-şi producă
Ei inşişi defectele,
Maica Atlantidă a importat
Defecte pe bani grei.

Vintul suflă in defectele noastre,
Apa intră in urechile noastre,
Minuirea defectelor insăşi,
In primii ani, a fost o problemă,
Dar marii profesori de boala atlantă,
Medicii intorşi cu spatele la sănătate,
După indelungate cercetări şi studii,
Au reuşit să transplanteze
Defectele pe tulpinele eredităţii.

Generaţii defectate domină azi Atlantida
Şi medicii noştri lucrează, lucrează.
Un Iov milenar se plinge unui Dumnezeu
Aflat intr-o grădină mărăcinoasă
Că i-a mai lăsat ceva sănătate.
Vrea lepră !

Istoria este fotografia
Celui mai mare defect,
Arta e un defect al simţurilor,
Maşina noastră e in pană,
Pe Atlantida zuruie
Bancuri de peşti.

Se dau comenzi de răspindire
Mai entuziastă a defectelor.
Folclorul e dus pe Golgote de nichel
Şi impuşcat.
Verbele, in Atlantida,
Nu mai au decit timpul viitor,
Nici un verb nu se mai conjugă
La timpul trecut.
Pe orice amintire se pretinde
Plan de incasări.
Solidaritatea dintre
Numărător şi numitor
Se numeşte horă.

Marile porturi lansează defecte la apă,
Ateliere cu meşteri pricepuţi
Defectează nuanţat şi riguros
Toate maşinăriile Atlantidei.
Cum se repară o maşinărie singură,
Cum proprietarul este obligat s-o aducă
La atelierul de defectat.
Se percep amenzi,
Te poate aştepta şi inchisoarea
Dacă ai un lucru intreg.

Invăţătorii din cursul primar
Ii deprind pe copii,
Datorită deosebitului lor simţ pedagogic,
Cu stricarea lumii.

In aplauzele şi ovaţiile părinţilor impetuoşi,
In plescăitul galoşilor de gală
Ai continentului scufundat,
In geamătul violoncelelor
Imbibate de apă,
Sub salvele de tun
Ale marilor redute de noroi,
Noile generaţii de analfabeţi
Se ridică pure spre zările ştiinţei.

Vintul suflă in defectele noastre,
In drapelele noastre bazonate,
Bazonate in toate culorile,
După ce fel de steag au purtat alternativ
Croitorii care ne-au ocupat croitoria.
Şi, vai, drapelele noastre nu erau rupte
Dar le-am defectat noi,
In neistovita noastră poftă şi
In neostenita noastră vocaţie
De-a murdări şi de-a defecta.

Doamne, priveşte-ţi brăzdaşii,
Iată-i, ies pe cimp, in urma plugului,
Şi aruncă in brazdă supreme defecte.
Şi numai unii aruncă
Defectele mici.

Altar al defectelor noastre,
Moştenite sau împrumutate,
Notă de plată trimisă de
Zoologie — biologiei şi de botanică — filozofiei,
Din această cancelarie cu toate
Ţevile sparte,
Sub această pălărie

Ciuruită de pești și de lacrimi,
Să fie oare ambiția ta
Atît de mare
Încît să nu mai fim decît defecte ?

E oare atît de mare și
Dezagreabil pericolul de-a avea și calități
Încît în fiece zi noi,
Bieții tăi Atlanți,
Sîntem politizați către defecte
Și îndobitociți către erori
Fără nici o zi de reculegere ?

Ne închinăm ție să ne mai ierți,
Atlantidă,
Și mergem să ne închinăm
Stemei tale,
Cu doi galoși încrucișați
Din care curge apa
Și nu știm cărui om
Să-i spunem,
Barcagiului negru
În mîinile căruia vîslele s-au rupt,
Chirurgului de branhii
Sau artistului amator
Care șterge cu apă toate tablourile din
muzee
Redîndu-i pînzei puritatea.

O, noi, guralivii supuși
Ai mereu mai asimilatelor noastre defecte,
Recunoscători înălțăm ochii spre tine,
Lipindu-ne frunțile
De odihnitorii tăi galoși
Monumentali.

Abstracta supraviețuire

Atlantida n-are, după cum se spune,
În comunicatul existenței sale,
Decît uscăciune, numai uscăciune,
Însă nu probleme sociale.

Atlantida este doar egalitate,
Proștii și deștepții au aceeași leafă,
Seceta întruna peste țărmuri bate,
Piele groasă ne-a crescut pe ceafă.

Atlantida este scara fără trepte,
Atlantida n-are-n sine nici o școală,
Creierele toate, proaste sau deștepte,
Au gîndire joasă și egală.

Atlantida are forța să priceapă
Care e nevoia cea mai mare-acasă.
Din întreaga lume ea importă apă,
Cu-nsetații ei e generoasă.

Atlantida este cea mai bună lume,
Cea mai minunată, cea mai optimistă,
Doar atît că, dincolo de nume,
Atlantida nici nu mai există.

Fortissimo eroi

Fortissimo, eroi ! Vorbiți mai tare,
Fiți mai limbuți, o, bieților eroi,
Numai din gura voastră se mai poate auzi
Ceva în acest secol despre voi,
Fortissimo, fortissimo, eroi !
Nu-i cine să mai vadă, să descrie
Fapta ce faceți pe-un prudent pămînt,
Fortissimo, eroi ! Să se audă
Sîngele vostru viu din răni curgînd.
Cei lași nu mai au astăzi nici putere
De-a-i contempla pe cei ce nu sînt lași,
Cei lași sînt lași — o, cinică mîndrie —
Silnic uitîndu-se la uriași,
Fortissimo, eroi, să vă deprindeți
A și pălăvrăgi cîte ceva.
Nu e destul să mori pentru-o idee,
Ca un geambaș descrie moartea ta.
Neputincioșii lăutari și pictori
Cu arme stafidite vă descriu,
Iar profitorii voștri vă vînd ieftin,
Cu doi eroi de film un erou viu,
La televiziune seriale
Cu bieți actori jucînd pe bieți eroi,
Dar nu mai plac eroii, ci actorii,
Tot pe actori îi preferați și voi,
Fortissimo, fortissimo eroi !
Pînă veți răguși strigați, eroi,
Sloganuri despre eroism și sacrificiu, voi,
Fortissimo, fortissimo, eroi !

Preistorie

Începuseră, deci, uriașul lor marș,
nu știau unde merg dar știau că e bine,
n-aveau sud, n-aveau nord, fredonau ceva
trist,
fiecare credea în năluca din sine.

Nu-i uneau nici idei, nici obsesii străvechi,
nu erau veri primari, nu vorbeau doar o
limbă,
începuseră doar la un semn nedistinct
acel marș fără leac care lumea o schimbă.
Poate-aveau comandant, ce-i ducea unde
vrea,
dar ei nici nu-l simțeau, erau liberi în
toate,
mai mergeau ce mergeau și fiertură-și
făceau
și deodată-au numit marșul lor : libertate.

Tot ce contra venea, devenea ținta lor,
umblători cum erau distrugeau ce-i
statornic,
nu știau unde merg, dar mergeau spre-a
afla
unde merg, unde-ajung, după marșul lor
spornic.

Deșirați și murdari, cînd treceau cîte-un rîu
se spălau pentr-un veac, se găteau ca la
nuntă,
mai prindeau cîte-un urs și-l mîncau
zgomotos
și pe tîmple urca o vecie căruntă.

Nu știau cine sînt și de unde și nu,
nu știau ce-ntreprind, nu știau cum îi
cheamă,
ca prin aburi treceau prin sudoarea de cal,
n-aveau milă în ei, nici rușine, nici teamă.

Răsturnau ce-ntîlneau pînă frînți
adormeau,
mai mureau cînd venea cîte-o luptă pe
moarte,

și pe urmă plecau, se grăbeau fără rost,
ei atita știau : că se duc mai departe.

Cineva trebuia să le spună cindva
unde merg și de ce, unde merg, ce-i așteaptă,
dar nici timp de-a-ntreba alergind nu găseau,
scara lor nu avea pentru ei nici-o treaptă.

Erau numai egali, și-ntre ei, și cu tot,
nu gindeau la nimic, se duceau inainte,
dacă-n somn se suceau, o luau inapoi,
nu-și spuneau, nu știau nici un fel de cuvinte.

Aveau treabă pe drum. N-aveau rost fără drum,
chiar șederea la ei era culpă cumplită,
incepuseră deci uriașul lor marș
se duceau unde-a vrut un impuls să-i trimită.

Nu trăiau din idei, asta nu avea sens,
inainte mereu și la luptă intruna,
peste căile lor soare mare ardea,
peste pleoapele lor uneori bătea luna.

Și un marș absolut ii lega de un ritm,
nu știau de arat, nu știau de vreo casă,
alergau spre ce loc se trezeau că au chef
unde ochii vedeau că e negură deasă.

Cavaleri ne-nfricați, nu stăteau la vreun tirg,
pentru ei nu era pe pămint decit luptă,
ori cu cine-apărea, ori cu cine credea
c-ar putea-ncetini calea lor ne-ntreruptă.

Și deodată luptind, alergind și murind
ei in ochi s-au privit, ca la-ntiiul examen,
peste tot ce păreau, bestiar năclăit,
au urlat pricepind că ei totuși sint oameni.

Că de-un timp nesfirșit ei aleargă pe loc,
intr-un singur pămint, intr-o singură țară,
că mereu se-ntilnesc ei cu ei, ei cu ei,
și că-n luptele lor ei pe ei se omoară.

Că a fost lungul marș al micimii din om
că-i chema inocența cu-o falsă alarmă,
că au dreptul la tot, că au dreptul la fii,
că au voie la gind, că au voie să doarmă.

Carnaval

Cea mai mare surpriză,
Cel mai mare șoc,
Nebunia serii,
Punctul culminant
Al balului nostru mascat
În care
Nimeni
N-a mai cunoscut pe nimeni
A fost acela în care
Cineva
A avut ideea genială
Să apărem
Cu toții
Cu fețele noastre
Reale.
A trebuit să ne mascăm
Din nou
Ca să ne mai putem
Recunoaște
Și să ne dăm
Bună ziua.

De-ale vintului

Tot bate vintul dreapta, stinga, dreapta,
tot bate vintul, biet curent domestic,
tot bate vintul stinga, dreapta, stinga,
nelămurit și curios amestec.

Atita vint, schimbări de sens intruna,
direcțiile țăndări sint in haos,
tot bate vintul și aruncă sare
pe rana noastră fără de repaos.

Haideți incolo ! Năvăliți incoace !
Urmați supremul vint ce ne indrumă !
Spre dreapta deci ! Ba nu, porniți la stinga !
Spre dreapta iar, căci stinga e o glumă.

Tot bate vintul, s-au uscat vislașii,
corabia e pielea lor postumă.

Vizita la Academie

Toți academicienii stau
Cu fracuri, cu papioane la git,
În poziție solemnă.
Din moment în moment
Trebuie să sosească.
O asemenea vizită
Nu s-a mai petrecut aici
Niciodată.
Au venit împărați și regi,
Academicieni și suferinzi,
Dar niciodată,
Absolut niciodată
O vizită ca aceasta
Nu a mai fost.
Cărțile in biblioteca Academiei
Parcă dau aburi.
Locurile numerotate
Din eternitatea
Acestei instituții de giganți
Freamătă in ele insele.
Ferestrele tremură
Ca niște timpane
Ale unui om care coboară
De la mare înălțime.
Și deodată, sărind peste
Toate pregătirile de protocol,
Amestecind biblioteca și cantina,
Valorile și amneziile,
Pe ușa dată brutal de perete
A Academiei atlante,
Intră Oceanul.

Vis comandat

Mai marii Parlamentului atlant,
Sătui de zăpăceală și orgie,
Sătui și de-un popor prea rar disciplinat,
Lipsit de orice urmă de frăție,
Au hotărit deodată, unanim,
Că orice-ar fi și orice-ar fi să fie,
În ziua sorocită prin consens,
Atlanții toți, ce au celula vie,

Să se așeze fiecare-n pat
Și, la un semn, cu toții să înceapă,
În creier să viseze-același vis,
Precum un ochi sub o aceeași pleoapă.
Și-astfel a fost și toți au adormit
Și sub o lună violet-mioapă
Atît de tare au visat la fel
Că s-au trezit că-n creiere au apă.

Și Parlamentul, încleiat și el,
Întru aceeași mizgă unitară,
Plutea defunct, mutat din val în val
Și nu putea pe-un țărm uscat să sară.
Dar visul programat continua,
A doua oară, și a mia oară,
Ca niște ochi de pleoape arestați,
Care-și aruncă lacrimile-afară.

Vă vorbește un atlant

Corabie de vicii și erori
Nu-i iad puterea ta să o închidă,
Chiar dacă ai muri de mii de ori
Nu te-ai spăla de crimă, Atlantidă.

Ne ții aici ca valurile-n lanț,
Pedeapsa ta ne place și ne arde,
Sîntem prin obligație atlanți,
La tine condamnați ca și la moarte.

Microbii tăi nervoși prin univers
Fac stelele să fie sanatorii,
Contururile tale s-au și șters,
Tu ești un cer cu margini provizorii.

Au putrezit coroanele pe prinți,
Nici unul n-a putut ajunge rege,
Nu se mai nasc copii, nu mor părinți
Și arbitrariul e suprema lege.

Atlanții tot ridică pușcării,
Chiar inima tot în cătușă bate,
Și-ai ei constructori mai mereu chefiii
Tot cîntă cîntece de libertate.

Nu mai există fîn, se paște cocs,
Chiar pîinea este tranzistorizată,
Trăiesc atlanții sacrul paradox
De-a pedepsi ce cîntă totodată.

Nu-i iad mai mare decît zeama ta,
Ai să te verși din iad în purgatoriu,
Vei rătăci plîngînd din stea în stea,
Sinistru, agresiv și iluzoriu.

O, Atlantida mea, bolnavă ești,
Cu stări sublime și cu stări putride,
Depozit de legendă și povești,
Ești singură mai multe Atlantide.

Eu te iubesc și mor de mîna ta,
Istoria ți-o scriu cu mîna stîngă,
Atîta timp cît dreapta îmi va sta,
Minciuni despre atlanți cu spor să strîngă.

Atlanții viețuiesc duplicitar,
Mințind cu bucurie, des și suplu,
Atît de mult pătrunși de-acest coșmar
Că ei și ea trăiesc aproape dublu.

O Atlantidă respirînd real
Cu toate ale ei, firești și simple,
Și-o alta, păcălind monumental
Pe cei ce vor în bine să o schimbe.

O insulă pe cale de-a muri
Într-o greșeală lungă și profundă,
Cîte puțin în fiecare zi,
Iubita noastră barcă se scufundă.

Aveam în Grecia un fel de nai,
Cel ce putea furtuna s-o priceapă,
Și azi cînd lîngă buze îl luai
N-a mai cîntat, ci clipocea de apă.

Sîntem aproape-n fundul unei mări,
Industriile morții ne apasă,
Dar nu simțim, ne-am învățat călări,
Aici, pe fundul mării, ca acasă.

Dar noi ne-am scufundat încet, încet,
Fîntînile izvoarele își varsă
Purtată pe-un hilar și șters afet
Te muți în moarte dinspre trista farsă.

Cui să mă rog ? E apă peste tot,
Un sanctuar de bălți neînnoite,
Noi nu mai mergem, noi trăim înot,
Și cerul nici un semn nu ne trimite.

Pămînt neomenos, cum te scufunzi
Și tu petreci, ești iar în sărbătoare,
Alene urcă mările pe munți,
Și noi care uitasem cum se moare !

Ești apăsată iarăși de păcat,
De tribunale care mint întruna,
De mult urma să te fi scufundat
De te-atingea cu o sclipire luna.

Moment

Vin ape pe pleoape, vin ape pe pantă,
În clopote-i apă, sînt valuri în turlă,
Dar, marea cînd tună și cerul cînd urlă,
Se-aude un cîntec în limba atlantă.

Un cîntec absurd, ce nimic nu mai schimbă,
Că toate sînt scrise de-o tragică mînă
Și cîntecul plînge, atinge, îngînă
În cea mai frumoasă și tragică limbă.

Se-aude un cîntec, se sparg predicate,
Lovite de dramă se sting subiecte,
Și-n cele din urmă abdică pronume
Și numai o muzică trist mai străbate
Plîngînd drumu-n apă al țării perfecte
În vreme ce insula iese din lume.

Ultima noapte pe Atlantida

Fragment de
tragedie

Peisaj de plajă, lunară, scoici mari, calcar lucrat ciudat, munții în preajmă, marea zbătîndu-se. Liniște adîncă. Doi oameni. El și Ea.

El : Nici prooroc nu sînt, nici apucat,
Dar simt și după solzul de pe pește

Că de-un imens, nedescifrat păcat
La noapte Atlantida se sfîrşeşte.
Iubita mea, am încercat mereu
Să merg şi să le spun ameninţarea,
Dar ei au rîs de simţămîntul meu
Şi ei m-au prins aici, vecin cu marea.
Prin marile spitale de nebuni
M-au aruncat cum de pe pomi omida,
Sînt proorocul blestematei lumi,
Ce-n zori nu va mai fi, în Atlantida.
La noapte Atlantida va cădea,
De un vîrtej al sinei sale suptă,
Şi vom muri şi noi, iubita mea,
Cu Atlantida neagră şi coruptă.
Aşa că pregăteşte-te de bal,
Scăpare nu-i şi nu e amînare,
Trăi-vom nupţial ce e mortal,
Eu simt cum apa urcă pe picioare.
Eu simt concret, teribil de concret
A cosmosului groasă igrasie
Intrînd în noi, prin fiece defect,
Prin vanitate şi schizofrenie.

Ea : Iubitul meu, tu oare nu te-nşeli ?
Cum poţi uri pe cel ce nu te crede ?
E lumea noastră plină de greşeli,
Dar nici o judecată nu se vede.
Şi nu e drept să moară inutil
Nevinovaţi cu ceilalţi împreună.
Aş fi avut cu tine un copil
De n-ar fi profeţia ta nebună.
Nu sîntem, iată, decît doi amanţi
Ce cheamă lumile la judecată,
Dar şi tu eşti atlant între atlanţi,
N-ai dreptul să-ţi vezi ţara scufundată.
În ochii tăi o bucurie văd,
Te bucuri de speranţa prăbuşirii,
Dar nu-nţelegi că-n marele prăpăd
Noi vom fi morţii, cum vom fi şi mirii ?

El : Şi poate sînt şi fericit puţin,
Şi poate satisfacţia m-abate,
Că le-am proorocit acest destin
Şi ei m-au dat afară din cetate.
Le-am spus că ţara se va prăbuşi
Şi ei mi-au spus să le aduc dovadă.
Şi i-am chemat în fiecare zi
Să vadă, dar au refuzat să vadă.
Priviţi la continent, aşa le-am spus,
Cum se scufundă, iată-l se scufundă,
Din răsărit şi pînă în apus.
Pe tot ce-am spus ei mi-au cerut dobîndă.

Le-am spus că de spitale şi de boli
Şi de greoaiele civilizaţii,
De false clopote şi false şcoli,
De mari minciuni presînd mărunte naţii,

De degetele lor cu aur greu,
De mintea lor bolnavă de orgoliu,
De lămpile arzînd în prea mult seu,
De prea mult sînge şi de prea mult doliu,

De prea mult demon înger îmbrăcat,
De oameni cu atît de multe feţe,
De-atîta repetat suprem păcat,
De-o bătrîneţe fără tinereţe,
De condamnaţi prea mulţi şi de călăi,
De prea acute lupte fratricide,
Se va desprinde de pe stîlpii săi
Construcţia bătrînei Atlantide.

Ea : Le-ai spus spre a părea al lor profet
Şi nu ca să-ţi asculte profeţia,
Dar dacă scufundarea vine-ncet
Nu ţi-ai făcut întreagă datoria.
Eu jur aici, pe bunii mei părinţi,
Pe marea ce ne va-nghiţi, perfida,
Că dacă-e adevărat ce simţi,
Tu eşti mai vinovat ca Atlantida.
Tu trebuia să îi convingi pe ei
Că scufundarea nu-i o fantezie,
Că oamenii au devenit prea grei
Dacă tu ştii ce nimenea nu ştie.

El : Eu am luptat, dar ei m-au izgonit,
M-au dat suflării mărilor flămînde,
Cu tine-aici, în cea din urmă zi,
Sînt fericit că or să se scufunde.
Şi profeţesc, în noaptea de neant,
Că nici o urmă nu va mai rămîne
Şi că vor trece nişte valuri spine
Deasupra continentului atlant.
Pe unde-au fost industriile lor
De vanitate, de neom şi lene,
Ca-ntr-un imens şi trist şi cinic cor
Vor trece peşti, vor grohăi balene.

Se-ntoarce spre continentul violent colorat şi decupat în razele de lună, începe să plîngă, îngenunche şi apele mării îi bat picioarele, în vreme ce femeia se îndepărtează spre continent. Parcă ducînd toată lumina lunii cu ea.

Inchină-te şi tu măcar acum,
Ţărm tehnocrat, de plusvalori şi fracţii,
Din focul tău mai iese-un ultim fum,
Mai rîd atlanţii tăi pe la distracţii.
Şi chiar şi cei ce-n Lună au ajuns
La noapte, ca-ntr-un rît cu salturi oarbe,
Veniţi instantaneu ca un răspuns
Ei vor simţi ceva care îi soarbe.
Şi vor veni, şi vor muri cu toţi,
Odată cu căderea ta putridă,
N-ai să mai poţi prin cosmos să înoţi,
Vîndută şi străină Atlantidă.
Şi tu, femeie, du-te dacă vrei,
Şi cazi cu ei la mare adîncime,
Din ei te tragi şi te întorci la ei,
Tu, tragică şi ultimă cîtime.

Ea : (strigînd de pe un promontoriu lunar)
Te mai iubesc, nebun orgolios,
Şi nici nu ştiu de vrei doar să mă sperii,

Sau e real că lunecăm în jos,
La baza insondabilei materii.
Nu ştiu ce e, dar simt că simt şi eu
Cum un păcat lăuntric ne absoarbe,
Cum ni se-ndepărtează Dumnezeu
Şi ni-s aproape broască, peşte, şarpe.
Dar încă sper că simt ceea ce simt
Nu ca pe-un adevăr cu osebire,
Ci pentru că instinct lîngă instinct
Mă molipsesc de tine prin iubire.
Rog cerul să te creadă un dement,
Rog mările sub tălpi să se deschidă
Şi să cazi tu sorbit de continent.
Salvează, Doamne, biata Atlantidă !

La Siliştea-Gumeşti, în satul lui Marin Preda

Lăsăm Bucureştiul, Videle şi Roşiorii în urmă. Trenul mergea repede şi-n faţa ochilor mei buimăciţi de nesomn se derula cîmpia, îmbrăcînd haina şesului întins. Arareori în aceste ţinuturi privirea se pironea pe o cumpănă părăsită, pe un mănunchi de boscheţi dar, uite, ce vorbesc? Pe zare se întrezăreşte un călăreţ. De fapt, este o namilă de om călărind un măgăruş. Îşi tîrîia picioarele pe jos. Paşnicul patruped pare un supus austriac, nimic mai mult sau mai puţin. De unde atîta supuşenie la umilele dobitoace? Am lăsat în urmă şi un lan de ricin. Auzisem că din sămînţa burduşită binişor în capsule se extrage cel mai fin ulei pentru avioane. Avea să-mi dezvăluie acest „secret" şi un ţăran din Siliştea care, simţind probabil că e stăpîn pe situaţie se răsti şoferului: taie-mi, bre, bilet! Taie-i lu' babacu 'bilet!

Uitasem să vă spun că la Roşiori ne îmbarcaserăm pe un autobuz: destinaţia Siliştea-Gumeşti. Era în jurul amiezii. Şoferul, bine legat şi cu mustăcioară, i-ar fi spus el două „babacului", dar n-a catadicsit. Mă cerceta pe sub mustaţă neîncrezător. Mai ştii cu cine ai de-a face? îi spuse unuia tolănit în scaunul mic de lîngă şofer. Probabil eram o rara avis în zonă şi nu-şi permitea gesturi de largheţe. Deodată invadează în autobuz un miros puternic de piersică. Piersici proaspete de ţară. Dumnezeu să mă ierte, piersicile din plantaţiile intensive n-au nici un miros. Au năvălit în „ogarul cenuşiu" cîteva femei care fuseseră, pesemne, la cules de vii. M-am uitat la mîinile lor negre de atîta cules. Negre de coaja strugurilor negri, dar negre şi de coaja nucilor dezghiocate în palme. Mîinile lor erau mai negre ca ale puştilor care morfolesc aluatul de pămînt şi fac din el tot felul de figurine. Femeile, ca din reflex, şi-au dosit deodată mîinile. Se simţeau privite. Aş fi vrut să le spun pe loc că sînt mîini truditoare şi că mi-ar fi făcut reală plăcere să sărut aceste mîini. Între mîinile cu unghiile în terminaţie de vopsea violetă şi aceste mîini butucănoase, cărnoase, scrijelate, de cele mai multe ori eu prefer aceste din urmă mîini. Nu-s cabotin şi-mi place şi mie ca o femeie să arate bine, dar prea ne-am obişnuit să discredităm mîinile despre care adineaori vă vorbeam. În bloc. Ce ţi-e şi cu mîinile astea?!

Retina mea lacomă de nou a înregistrat totul: Brebina, Cucuieţi, Atîrnaţi, Drobotești, Merişori, Dideşti ş.a. În gări maşinile transportară porumbul şi-l deşertară direct în vagoane. Printr-un sistem de transportoare mobile. Pe vagoane scrie CEREALE, iar vagoanele au fiecare o destinaţie. Era gata-gata să ne tamponăm cu un camion, care transporta hîrdaie de struguri. Acestea sînt, altminteri, peripeţiile şi culorile toamnei, mi-am zis şi căutam cu privirea la săteni. Ne apropiem de Balaci. Îmi aduc perfect de bine aminte că din Balaci era un dascăl de-al lui Marin Preda: „Domnul Georgescu" era desigur din Balaci, cel de-al doilea dascăl al lui Marin Preda. Mai sînt vreo 9–12 km. Drum neted de cretă. O nerăbdare ascunsă mă cotrobăia prin toţi porii. Întîlnirea cu satul lui Marin Preda mă păştea prin toţi nervii, de ce să nu spun?

Îmi spăl încă o dată ochii năclăiţi de nesomn cu cîmpia, cu şesul nemărginit. Îmi aduc aminte de fraze de-ale lui Marin Preda despre cîmpie. Tacticos îmi sună în timpane. Fascinantă realitate. Extraordinară sinonimie. Să-mi deşert memoria, dacă este cu putinţă: *„Era în mijlocul verii. Peste întinderea cîmpiei năvăliră deodată în goană, ieşind dintre porumburile înalte şi negre ca o pădure, doi călăreţi, alergînd fiecare cîte o pereche de cai. Cîtva timp, n-ai fi crezut că cei doi se urmăreau unul pe altul, sau că sînt porniţi să ajungă în vreun loc de primejdie. Călăreţii însă se luau la întrecere şi, cînd ajungeau unul lîngă celălalt, goana se opri şi perechile o luară la pas. Erau doi flăcăi, care se întorceau cu caii de la păscut."* (*„Întîlnirea din pămînturi"*). Cînd au apărut aceste rînduri eu nu mă născusem, dar cu Marin

Preda am avut mare noroc în viață, cert lucru.

Nu forțez nota destinului. Doamne, cît noroc mi-a purtat Marin Preda! De la el mi-am însușit mai temeinic întîile precepte morale, știute de mine din pruncie, dar necăpătînd contur decît după studierea lui. De ce studiu vorbesc eu acum? Știam pasagii întregi pe dinafară. La examenul de bacalaureat, dacă nu-mi venea Marin Preda „scris și oral", nu știu cum o dregeam cu matematicile. Replici întregi le îngînam în memorie. *„Stai nițel, al lui Teican"... „nu-ș ce-am făcut"... „ce e și cu fetele astea!" se miră Dugu din Deal, al lui Mereuță, cînd o văzu pe Drina goală pușcă în gîrla de lîngă Vadul Morii. „Te-aș bușuma eu nițel" îi zise tatăl, cînd îl văzu umblînd zălud, de cînd o văzuse pe aia goală".* Apoi, să nu uităm: întîlnirea de la stejar. Bătaia zdravănă dintre pămînturi. Din cauza unei fete sau din cauza tuturor cauzelor, ce mai contează?!

„Epizoduri" din paginile marinprediene se derulează în memorie. Dar iată că ajungem surprinzător de repede la Siliștea. Intrarea în sat o văzusem filmată într-un scurt metraj. O intrare străjuită de plopi, bag seamă. Bate ceasul amiezii într-un turn părelnic. Mă scoate din sărite tabla de la intrarea în sat. În fond, *de ce Siliștea Nouă?* De parcă nu toate localitățile s-ar fi primenit după eliberare? De ce Nouă? Este și banală această terminație și oamenilor nu le-a intrat în uzanța vorbirii. Nici n-o să le intre! Dacă Marin Preda a imortalizat Siliștea-Gumești e greu să-i schimbi titula. Istoria se face și așa. Mă gîndesc la Tolstoi, care a reîntregit pagina de istorie, uneori a rescris-o. Și, bine a făcut. *Respectînd tradiția și respectînd proza lui Marin Preda, cerem hotărît ca Siliștea Nouă să se cheme din nou Siliștea-Gumești!*

Nu e țipenie de om în sat. Sînt duși desigur la muncile cîmpului. Doar omul de serviciu e la consiliu. Ne răspunde monosilabic. Cercetăm caietul de note telefonice și din scrisul ilizibil nu înțelegem mare lucru. Ferească Alah dacă s-ar ivi vreo stare de urgență, din acest scris s-ar înțelege că e vorba de transportul superfosfatului! În cele din urmă dau de primărița Victorița Văcăruș. Femeia era acasă și-și punea cîteva borcane cu murături. Deh, oameni sîntem. Din discuție în discuție ne dăm limpede seama că în acest an Marin Preda ar fi împlinit abia 61 de ani!

În eposul moromețian cei trei frați după tată ai scriitorului sînt prezenți sub numele Nilă, Achim și Paraschiv. În casa cu numărul 860 locuiește Gheorghe Călărașu, fratele cu 6 ani mai mare ca prozatorul. Iată-l (în stînga imaginii) stînd de vorbă cu consătenii.

Aflu din sat cîte-n lună și-n stele. Aflu că țăranii s-au revoltat — e un fel de-a zice! — că salcîmul descris de Marin Preda este cu cîțiva pași mai la vale de cum l-a descris Domnia Sa. De cum l-a descris și trecut în eternitatea nu tocmai locală. În sat sînt 5 familii de Moromete. Nici una dintre ele nu s-a recunoscut pe de-a-ntregul în scrierile sale dar, poate, s-au recunoscut fiecare cîte puțin, dar n-au spus-o. Marin Preda le-a mărturisit la o întîlnire cu sătenii că Ilie Moromete este însuși tatăl său, Teodor Călărașu! Iar atunci parte bărbătească dintre Moromeți au jinduit că nu erau ei aceia care trebuia să fie trecuți „în manuală". Unul

Sala-muzeu **MARIN PREDA**, din cadrul căminului cultural.

mai hîtru îmi spunea că este din „contijent" cu el. Pe loc aflu însă că pentru firea sa închisă, posacă, nu totdeauna era agreat. Îl știți, e un general care tot de la noi se trage, a zis. El mai bea cîte-o țuică de zarzăre cu noi, atunci cînd vine acasă. Adevărat, Parin Preda nu era din fire prea comunicativ. Avea un fel ciudat de-a fi care, cred eu, tot de la țărani i se trage. Avea glasul pus numai și numai pe întrebare, iar urechea predispusă, de o dumnezeire ascunsă, spre ascultare! Numai spre ascultare! Cică, el s-ar fi justificat într-o anume împrejurare, dacă Marin Preda mai avea nevoie de vreo justificare. „Nu io vorbesc cu voi, ci voi vorbiți cu mine, iar io iatălăi vin la voi și voi cătați pricină că nu vă ascult, cînd colo voi nu mă ascultați". Nu știu cît de originale sînt aceste cuvinte spuse de sora prozatorului. Cert este că „Mon cherul" știa ca nimeni altul să asculte.

Primărița Victorița își șterge broboanele de pe frunte de-atîta înghesuit de gogonele în borcane. Iar noi ne dregem vocea la o țuică moltie de corcodușe și chiar la aburul unei cafele naturale. Odată, în primii ani de primărie, își aduce aminte gazda, la nu'ș ce aniversare sau nu mai știe exact cu ce prilej, au fost împreună într-un prezidiu. Se holba năimită la marele scriitor. Acesta brusc se întorsese și-o-ntrebase: „Ti a cui ești, bre?". „Sînt al lu' Ilie Bozar, de fapt, David, a îngăimat. Ăla, lăptaru'". „A, da, cînd eram școlar tac-tu m-a dus cu căruța de cîteva ori". Atîta a fost tot dialogul. Pînă una, alta, descindem în sat și ne oprim la casa lui Gheorghe Călărașu, fratele după tată al scriitorului. Este mai mare cu 6 ani ca timpuriu dispărutul dintre noi Marin Preda. Îl întreb cînd anume l-a văzut ultima oară? Ne așezăm țărănește pe niște scaune țărănești. Îmi spune că l-a văzut cu puțină vreme înainte de-și fi dat obștescul sfîrșit. Îmi spune mai pe ocolite, mai cu adăugiri retroactive, că a venit „cu domnul Fulga la alegeri de MEANE". Nu rețineți cumva ce v-a spus ultima oară? Omul mă privește înciudat. De ce, adică, să-i scormonesc eu prin tainițele sufletului? „Ba da, îmi aduc aminte, a spus. M-a luat la rost de ce mi-am vopsit gardul galben. Zicea că-i culoarea căcatului, să mă iertați". Rîd înfundat și comut discuția la treburile casei, ale gospodăriei. Nea Gheorghe are 16 ani muncă grea de șantier. Acum mai trebăluiește ce poate pe lîngă casă. Soția este dusă la împrăștiat de superfosfat la gospodărie. Muncă al dracului de migăloasă. Îngrășămîntul roade mîinile neînmănușate. Dar facem ce facem și tot la „Mărin al nost" ne întoarcem. Spune că ultima oară s-a dus în Deal să vadă mormîntul tatălui lor, mort prin '77. Fraților mai mari nu le plăcea că, în viață fiind, tac-su ținea prea mult la „învățăcelul" familiei. Dar asta era situația și basta.

Facem un cuvenit popas la Ilinca Baltac, sora „dulce" a prozatorului, adică, soră și de mamă și de tată. Marin Preda venea cu mare drag la Ilinca. Cel mai ades adăsta la ea. Mă uit peste cărțile dedicate ei și familiei sale. Tremurul sentimentelor confraterne răzbate dincolo de cerneala neagră și scrisul îngrijit. Interlocutoarea mea știe să povestească uimitor. Ne povestește amănunte despre cei doi copii ai prozatorului, Alexandru și Neculai, acum în vîrstă de 12 și, respectiv, 13 ani. Stau pe Pictor Romanov nr. 21, în plin centrul Bucureștiului, cu mama lor, Elena. „Ilinco, vin să-ți spun ceva. Aș sta o lună, două, la tine, să-mi mai odihnesc nițăl oasele". N-a apucat, sărmanul, niciodată luna aceea de învoială și permisie, de odihnă activă. Așa i-a fost menit. Rabde-l pămîntul! Țața Ilinca își mai aduce aminte că a venit pe la CAP și a cerut un „personaj pozitiv", despre care vroia să scrie. Ăi de la CAP l-au dat pe „Nica de la cherestea". L-a lăudat după puterile și știința lui. Numai că la scurtă vreme ăsta a fost arestat. Vinovat-nevinovat, a fost reținut pentru cercetări. Mărin al nost tare s-a supărat că „tocmai astfel de om mi-o dat". „N-am să mai scriu despre ei, veci". „Ce om sînt eu?" „Nica lui Ilie a fost om nevinovat, dar cei din conducere țineau cu el și de bună seamă le făcea și lor voia..." a spus mîniat. „Cei de la televiziune au stat trei săptămîni în sat. Au cercetat. Au filmat. S-au dus la unul al lui Moromete. Da ăla nu era Moromețele scris de frate-miu! Bag samă că ăia de la televizie nu au citit cărțile lui. Cît s-o zbătut sireacul pînă a interzis filmul, să nu-l dea pă post, așadară. Sau Anghel al lui Cătănoiu, care a catadicsit și a spus: „Salcîmul de la Geacă a căzut la Ilie Moromete". E 1 km distanță. Nu înțelegeau nimic. Dacă el a scris că acel copaciu era acolo și săcurea tot acolo și mortul în casă, așa rămîne! Mărin nu este nici a' lui Pațanghel și nu e nici din Săliște. Îi al întregii țări. Dacă Mărin a scris că ăla o intrat cu toporu în casă, aia-i sfîntă, n-are voie nimeni să-l combată!" Cîtă rigoare și matură judecată în spusele acestei femei de la țară. Cîtă înțelegere profundă. Poate vom afla într-o zi că Marin Preda este și al continentului european care nu se prea grăbește să afle ce valori are în grădina sa. Ce e drept nici noi nu prea știm să le impunem.

Ce să vă mai spun? ne întrebă amfitrioana. Cînd era mai tînăr, n-a dormit nopți întregi. L-am găsit într-o dimineață moțăind cu capul pe masă. Noi, în neștiința noastră, îl mai nesocoteam, n-aveam de unde ști că-i va fi de folos cartea mai tîrziu. Apăi, cînd a fost ales deputat în MAN. Masa festivă s-a dat la Ciolănești. A venit cu Laurențiu Fulga și Cornel Popescu. Mărine, să stăm la masă, i-am spus. „Sîntem mulți, bre".

N-are a face, i-am răspuns. Apoi a spus: „Am mîncat la Alexandria, nu ne roade foamea". N-am ţinut cont de spusele sale. Ne-am aşternut la masă. Şi mai departe: cînd s-a dat pămîntul peste mama, era tare necăjit şi muncit. Era slab şi tras la faţă. Niţăl şi neîngrijit. Nu'ş ce era cu el.

Primăriţa Victoriţa îşi aduce şi ea aminte că, într-adevăr, nu prea arăta bine la moartea mume-si. Răvăşit. Răscolit. Cu ochii injectaţi. Alecu Preda dă buzna în casă (pură coincidenţă de nume) „Nea Alecule, de ce venişi din deal şi nu culeseşi păpuşoii?" „S-o spun p-aia dreaptă? Nu-mi deteră păpuşoi la cai!" Omul rade o cănuţă de licoare colilie, apoi îşi vede de treburile sale. Dar şoferul de la CAP nu mai vine. Inginerul şef, Ionel Ţăpurică, promite că-l va pune la punct pe Marian Marinescu. Este mare păcat să te loveşti de bolovani cînd vorbeşti de lucruri sacre. Să-l lăsăm naibii pe şofer, am zis. În faţa ochilor mai stăruie scrisul acela citeţ al lui Marin Preda pe cartea dăruită tatălui său: „Tatălui meu, aceste amintiri din copilărie. Bucureşti, 1960. Marin Preda". Doamne cum trec anii. Parcă ieri a fost.

Mergem prin sat şi de data asta ne însoţeşte şi inginerul Ţăpurică. Este din sat. Cînd a revenit prin '68 ca inginer, se dădea, cică „spor de sălbăticie". Ne roagă să nu scriem asta. E lipsă de tineri specialişti în sat. Unii vin şi pleacă. Alţii sînt cu rucsacul între două trenuri ori două autobuze. Mă grăbesc să dau numele cîtorva săteni de-ai lui Marin Preda: *Stănică Banu, Nicolae Oprescu, Marin Nedelcu, Alexandru Ghica, Tache Arghir, Tudor Zila, Rădiţa Popa, Marin Nicolae, Tudor Guriţă, Marina Dănălache, Marin Matei*, iar lista ar putea continua mult şi bine cu încă 33 de Marin. Poreclele: *a lui Boţoghină, a lui Birică, a lui Onete, a lui Paţanghel*, dumnezeu ştie de unde vin. Convivii nu-mi pot da lămuriri. Ele sînt aşa de cînd e pămîntul-pămînt şi Siliştea-Gumeşti — Siliştea-Gumeşti. Trebuie să fii însă cu mare băgare de seamă cînd ţi se spune: *Costică, ăla de o ţine pe Victoria lui Ardeal!*

Pentru moment ne oprim la şcoala unde a învăţat Marin Preda. Vedem banca în care a stat. Vizităm o cameră special amenajată la căminul cultural. Cîteva imagini îl imortalizează, copil fiind. Dăm cu ochii de primele pagini în manuscris ale romanului: „Cel mai iubit dintre pămînteni"... Ne înfiorăm la gîndul: cît de recent scrise sînt aceste pagini. Ne înfiorăm şi la gîndul: cît de anevoios se reeditează!? Vedem masa de lucru. Ochelarii prozatorului. Cîteva poze expresive. Într-una este alături de tatăl său. Cîtă asemănare! Ce trăsături distincte! Alte poze de familie. Alte poze cu prieteni. O poză imensă, fără egal!, aparţinîndu-i lui V. Blendea, ne urmăreşte şi azi. Ochii ăia mari şi iscoditori mă urmăresc şi azi, realmente.

E seară de-a binelea şi o ploaie măruntă şi sîcîitoare îşi anunţă venirea. De dimineaţă de la orele 4, e totuşi cale lungă şi o foame năprasnică mişună prin măruntaie. Lăsăm ruşinea transilvăneană la o parte şi cerem ceva de-ale gurii. Bănuiam că şoferul CAP-ului, supărat ca un arici, nu mai vine. Am scăpat primul tren. Nu-l voi scăpa pe al doilea. E cale de vreo 6 km pe jos. Cerul era mohorît. La despărţire nu uit să-i spun primăriţei că *Siliştea-Nouă trebuie să se recheme degrabă Siliştea-Gumeşti! Aşa cum Marin Preda a trecut-o în cartea de literatură şi istorie. Sigur s-ar putea organiza şi o casă-muzeu Marin Preda, ceva mai spaţioasă şi mai bine amenajată. În faţa casei-muzeu n-ar strica, de bună seamă, un bust care să-l petreacă în eternitate pe cel mai preţuit dintre prozatori, pe cel mai bun prozator de după 23 August 1944.*

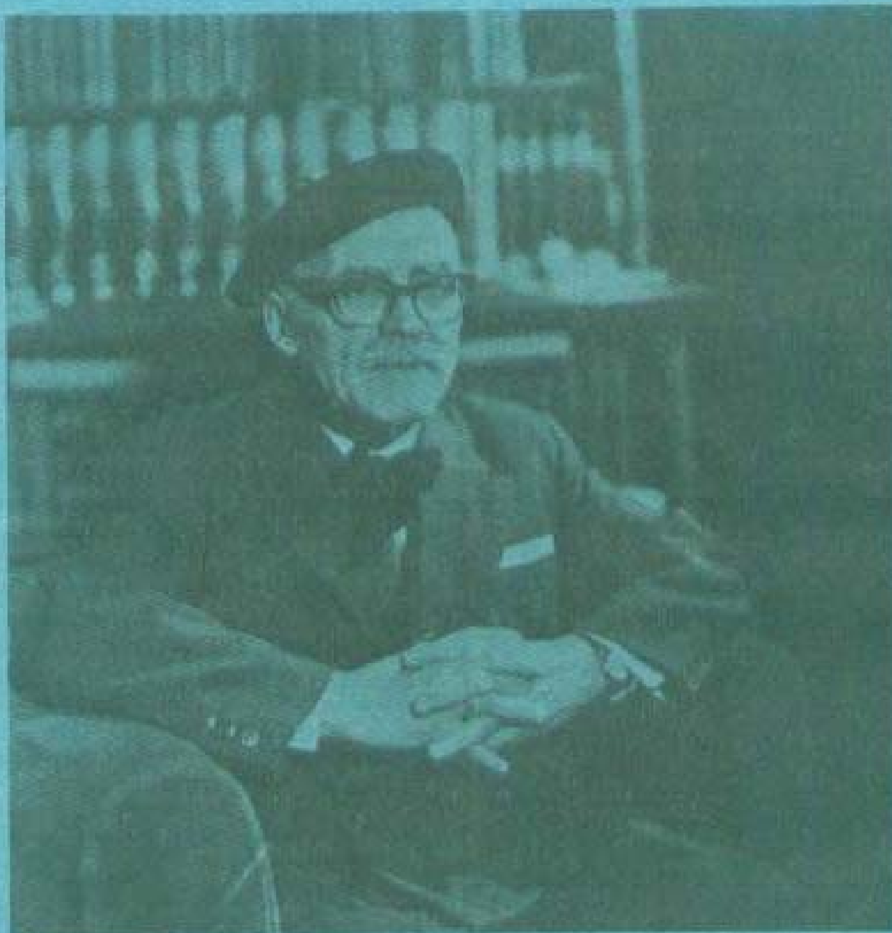

Foştii colegi de şcoală ori de „leat" sînt mîndri de performanţele literare ale „consăteanului nost". Unul dintre ei stînd de vorbă cu tineri silişteni.

...Drumul de întoarcere este la fel de istovitor. M-am umplut de-a binelea de frig. Zimbreasa, Beocă, Răcşenei, Popa, Videle şi iar Roşiori şi iar Bucureşti. Gara Basarab. Drumul pînă la Gara de Nord mi s-a părut o veşnicie. Şoferi ciubucari te pîndesc la toate colţurile. N-aveam chef de nimic. Ajuns la gazdă am dormit buştean, neîntors. Abia a doua sau a treia zi realizasem o bucurie ascunsă, netăgăduită: văzusem satul lui Marin Preda! Chipul acela imortalizat de V. Blendea, în care se pot distinge clar trăsăturile feţei, asemănările cu tatăl său, imaginea aceea cu barba nerasă de două zile, cu cicatricea de pe obrazul stîng şi semnul ăla distinct de pe obrazul drept, creţurile frunţii şi ochii, mai ales ochii aceia mari, sfredelitori, ochii aceia mari de uimire şi de cuprindere, ochii aceia mari şi blînzi de sfînt de ţăran, dar şi de sfînt din icoanele bizantine, cerule, ochii ăia şi azi mă urmăresc.

DORIN SĂLĂJAN
Fotografii de ELENA GHERA

„Urăşte războiul, atacă-l şi-l învinge!"

Ideea acestor însemnări mi-a oferit-o faptul că la sediul Organizaţiei Naţiunilor Unite din New York, trecînd prin „Salonul delegaţilor", mă aflu, de fiecare dată, în faţa tapiseriei *„Cîntare omului"* de Ion Nicodim, oferită în dar de România sediului Organizaţiei mondiale.

Lîngă această impresionantă operă de artă, închinată Omului, Păcii şi Umanismului, se află o tăbliţă metalică aurie pe care sînt încrustate cuvintele: „Cadou de la poporul şi guvernul României" (1968), iar mai jos (reproduc în engleză): „Ode to Man"

„Offspring of Prometheus
Man
Discovered the greatest mystery of all —
The atom,
He can in an instant
Rejuvenate or drown mankind
Now is the time,
Slave of the ages, servant of the wicked,
Now — Man, Brother — be your own master".

Versurile sînt semnate simplu: *„Tudor Arghezi 1880—1967"*.

Între multe alte imagini simbolice, în centrul tapiseriei binecunoscute apare o carte deschisă în care, pe două pagini, sînt înscrise, în limba română, cuvintele:

TUDOR ARGHEZI — CRONICAR DIPLOMATIC

„Urmașul lui Prometeu
el, omul
a prins și taina mare
a tainelor,
atomul.
el poate omenirea,
în cîteva secunde
s-o-ntinerească nou
ori s-o scufunde.

e timpul
slugă veche
și robul celui rău
tu, omule și frate,
să-ți fii stăpînul tău.
Cîntare omului

Tudor Arghezi"

(Am respectat ortografia și dispunerea în spațiu a versurilor argheziene.)

M-am întrebat nu o dată ce știu reprezentanții celor 158 de state membre ale Națiunilor Unite despre Tudor Arghezi. M-am întrebat, de asemenea, dacă milioanele de vizitatori de la sediul Organizației mondiale se pot documenta, dacă doresc, asupra personalității marelui poet și om de cultură umanist care a fost Tudor Arghezi.

Un prim răspuns mi-a fost oferit de consultarea unor lucrări de referință fundamentale publicate la New York — sediul ONU.

Astfel, T. Arghezi deține un loc de cinste în cea mai importantă enciclopedie literară publicată în ultimii ani. În *Encyclopedia of World Literature in the 20th Century*", revised edition, sub redacția generală a lui Leonard S. Klein, tipărită la New York în 1981 de editura Frederick Ungar Publishing Co., la paginile 114—115 ale primului volum (lucrarea este proiectată în patru tomuri, dintre care nu a apărut decît primul), lui Tudor Arghezi îi este consacrat un amplu articol, însoțit de o bibliografie selectivă, însumînd aproximativ 150 de rînduri, sub semnătura lui Thomas Amherst Perry, care, în același volum, semnează și articolul dedicat lui Ion Barbu.

Cu toate că analiza publicisticii argheziene este redusă ca întindere în articolul amintit, autorul american subliniază „pacifismul" lui T. Arghezi, pe de o parte, iar pe de alta nu omite să informeze despre pamfletul „*Baroane*" (1943) în contextul mai larg al evidențierii talentelor gazetărești și al „pamfletismului îndrăcit" (journalistic talents and wicked pamfleteering) al marelui scriitor român. Pamfletul „*Baroane*" este caracterizat drept cea mai celebră satiră de atacare a ambasadorului german de la București (his most famous lampoon attacked the German ambassador in Bucharest) și se reamintește că, prin acest act curajos, T. Arghezi și-a cîștigat internarea în lagărul de la Tîrgu-Jiu (earned him internment at the Tîrgu-Jiu camp). În opinia autorului american opera lui T. Arghezi, în tot ceea ce are ea mai bun, are, între multe altele, meritul de a fi dat glas plînsului și tribulațiilor universale spre înțelegere (at their best they voiced the universal cry for meaning), precum și simțului românului de a avea un trecut pierdut în negura vremurilor (the Romanian's sense of his timeless past). Pentru legăturile lui T. Arghezi cu literatura americană nu este semnalat decît faptul că, în 1911, l-a tradus pe W. Whitman în românește.

Epoca noastră îl merită din plin pe Tudor Arghezi. Publicarea masivă a scrierilor sale stă mărturie convingătoare a prețuirii de care se bucură fondul umanist al gîndirii sale într-o societate care se vrea pusă statornic în slujba omului și a năzuințelor sale de pace, progres și prosperitate. Unul dintre cei mai avizați exegeți români ai operei lui T. Arghezi scria că „A-l merita pe Arghezi înseamnă a găsi acele căi de acces spre scrisul său, acele modalități de exprimare, de formulare, acele valori și structuri, acele echivalențe prin care să ne putem apropia această operă, sau, altfel spus, prin care ea să devină pentru noi o prezență".

Analiza activității de cronicar al vieții diplomatice românești și internaționale, desfășurată de T. Arghezi timp de 55 de ani (spațiu calendaristic al anilor 1911—1966, ales pentru rațiuni de metodă și documentare) ne va dovedi încă o dată cît de mare este prezența printre noi a ilustrului contemporan. Economia acestor însemnări obligîndu-ne la o abordare selectivă, nu ne vom opri asupra ansamblului publicisticii argheziene în care apar, fragmentar sau amplu, aspecte diplomatice, ci vom stărui numai asupra acelor elemente de cronică a vieții diplomatice care invită și astăzi la dialog, reflecție și documentare pe tema complexității raporturilor internaționale.

Un subiect rămîne predominant, fiind un liant al tuturor scrierilor argheziene pe marginea activității diplomatice. Este *Pacea*, văzută ca aspirație universală, ca imperativ vital pentru oameni și națiuni. În numele păcii, în 1912, T. Arghezi adresa pateticul îndemn: „*Urăște războiul, atacă-l și-l învinge! Ideea strîngerii la un loc a popoarelor înfrățite e cu adevărat frumoasă, și inspirații care o propagă trebuiesc salutați de toate sufletele muncitoare ca niște buni învățători*".* Dar cu un an mai înainte, autorul făcea elogiul învățătorului în termeni înduioșători: „*Schimbarea vine de la tine, din sufletul tău știutor de mai multe, în care a-nceput să scapere gîndirea scînteii de dragoste și de visare, și să alunge durerea timpului nostru...*". El pledează pentru o educație în favoarea păcii și umanismului, care cultivă prietenia și înțelegerea între popoare. În opinia sa „*Înțelegerea fără săbii și tunuri a raselor, deosebite între ele mai mult prin ignoranță și sălbăticie, merită să fie o preocupare omenească esențială și cinstesc pe învățații și intelectualii care au născocit-o*" („*Facla*", 22 septembrie 1912).

A pleda în 1912 pentru dreptul la viață, ca drept individual și colectiv al oamenilor și al națiunilor înseamnă a face operă de pionierat într-o epocă în care dreptul la război era considerat, pe plan juridic, ca un drept inalienabil al statelor. T. Arghezi atacă frontal această concepție, astăzi perimată, dar atunci în plină vigoare, declarînd:

„Urăşte războiul, atacă-l şi-l învinge!"

„Omul civilizat are războaie mai lungi şi mai curate de repurtat pe faţa planetei, decît uciderea de oameni". Iar dreptul la viaţă este formulat poetic, dar convingător: *„Viaţa este un mister care nu trebuie mînjit cu sînge şi ofensat cu sabia unui fanatic. Viaţa e cugetarea din toate veacurile, lumina, speranţa şi bucuria"*. El stigmatizează falsa bravură şi glorie pe cîmpul de bătaie, denumit ironic „cîmpul de ruşine", pentru că suprimă viaţa. În opinia sa *„Cîmpul de onoare e acolo unde două neamuri îşi strîng mîinile; e în laboratorul savantului care pune la-ndemîna tuturor remediul sufletesc sau fizic pentru o suferinţă îndurată de toţi la fel; e-n gîndirea nouă a omenirii de azi, de la care orgoliul naţional caută să o abată"*.

Preţuirea acordată diplomaţiei pentru contribuţia ei la înfrăţirea popoarelor nu-l determină însă pe autor să emită teze pacifiste absolutizante, contrazise de dreptul internaţional. El nu neagă necesitatea şi liceitatea războiului de autoapărare, ci le afirmă expres: *„Negreşit că apărarea e un drept, pentru cînd vecinul, bestial şi în rîvnă obraznică, se socoteşte-n drept să te turbure din studiul tău sau din munca mîinilor tale, şi, desigur, bravura noastră este în această împrejurare voinţa şi bărbăţia, nu laşitatea. Este război şi război."*

Se recunoaşte ca axiomă a vieţii internaţionale faptul că între state pot apărea diferende, contradicţiile dintre state fiind o realitate obiectivă ce nu poate fi suprimată. Soluţionarea diferendelor pe calea forţei şi ameninţării cu forţa înseamnă violarea dreptului internaţional. Folosirea negocierilor diplomatice pentru prevenirea şi aplanarea diferendelor şi conflictelor interstatale este calea conformă dreptului şi eticii internaţionale. T. Arghezi optează ferm pentru această cale, asigurînd că *„e o vitejie mai mare atunci cînd poţi cîştiga o victorie asupră-ţi, şi purcede la cucerirea lumii cu braţul gîndirii, care cîştigă întotdeauna şi va sfîrşi prin a supune pe toţi."* Gîndirea raţională pusă în slujba soluţiilor diplomatice paşnice constituie o temă pe care o vom regăsi şi mai tîrziu în publicistica argheziană. Pacifismul întemeiat pe o gîndire înaintată se bucură de întreaga simpatie a lui T. Arghezi, fiind prezentat ca *„o religie mare şi un mijloc de îmbunătăţire a minunatei brute omeneşti."* Fidel credinţei sale în rolul dreptului şi al diplomaţiei în stăvilirea forţei, T. Arghezi scrie în 1912: *„...trebuie admirată stăruinţa acestor puţini care într-o lume sălbatică şi azi, opun artileriei conferinţe şi cărţi, şi ies înaintea oştirilor, să le oprească din rîpa lor de sînge, cu o gîndire."*

Se cuvine a preciza că la T. Arghezi „gîndirea" are un înţeles polivalent, înglobînd totalitatea mijloacelor raţionale de rezolvare paşnică a diferendelor şi a conflictelor. Astfel, în contextul de mai sus, el evocă practicarea arbitrajului internaţional pentru prevenirea războiului şi conchide: *„... e ştiut că a muri mai bine sau a ucide mai bine nu-i o condiţie indispensabilă de a pierde sau de-a cîştiga mai mult. Rămîne gloria... Dar gloria e vanitate, şi goana după ea presupune şi multă nerozie."*

Folosirea căii militare pentru înfăptuirea dreptului la autodeterminare a popoarelor este admisă cu toată claritatea de Tudor Arghezi, atunci cînd instrumentarul mijloacelor politico-diplomatice eşuează. În articolul *„Austria"* din 22 iunie 1913, semnat I.N. Theodorescu în ziarul *„Seara"* se afirmă: *„Austria, cu toată puterea ei, şi cu toată perfidia ei, e slabă ca un copil rahitic. O agitaţie românească în Ardeal, o agitaţie sîrbă în provinciile sîrbeşti, croate şi dalmate, aruncă Austria în aer şi o desface în mai multe ţări. Cîteva luni de zile, şi Imperiul habsburgic poate să fie o simplă amintire, şi din această cultură intensă de făţărnicie, vor renaşte cîteva ţări întinse şi cinstite. România ştie de aici încolo că nu mai are de aşteptat din partea Austro-Ungariei nimic altceva decît Transilvania şi Bucovina, care cer să fie întoarse fără întîrziere la obîrşia lor."*

Acţiunea diplomatică românească era de neconceput în opinia lui T. Arghezi în afara iubirii de patrie. Este semnificativ faptul că la trei zile după publicarea articolului *„Austria"*, la 25 iunie 1913, Tudor Arghezi semna tot în ziarul *„Seara"* articolul *„Lăsaţi politica şi fiţi patrioţi"* în care se subliniа necesitatea de a se urma *„disciplina strictă pe care ne-o ordonă iubirea de patrie"*. Iar concluzia autorului este elocventă prin ea însăşi: *„Singura noastră preocupare a românilor, singura pasiune trebuie să fie acum una: triumful României. Faţă de această preocupare, atotabsorbantă, restul e deşertăciune şi scrum."*

Sarcinile diplomaţiei în promovarea obiectivelor naţionale nu reprezintă abstracţiuni, ci se integrează organic în activitatea politică generală a ţării. Politicianismul poate deveni un obstacol în calea promovării unor idealuri superioare ale întregii naţiuni, fiind întemeiat deseori pe interese personale. T. Arghezi este pe deplin conştient de această realitate şi la 29 iunie 1913 în articolul *„Ţara merge, politica rămîne"* (*„Seara"*, Nr. 1239, pagina 1) întreabă: *„Cine mai are dreptul să cugete la sine însuşi, cînd patria reclamă cugetarea tuturor, exclusiv pentru dînsa? Să înceteze vrajba, să înceteze egoismul. Conştiinţele trebuie să se prăvălească toate şi să se dizolve în conştiinţa mare naţională. Disciplina patriei trebuie să înăbuşe toate ambiţiile, toate sentimentele, toate pornirile lăturalnice."*

Iar misiunea de înaltă răspundere ce revenea diplomaţiei româneşti este formulată de T. Arghezi în articolul *„Datorii după pace"*, publicat în *„Seara"* din 27 iulie 1913, în care arată: *„România nu mai poate cu nici un preţ să mai stea închisă de-aici înainte între teamă şi neîncredere. O situaţie viguroasă înlăuntru şi o politică limpede şi energică*

TUDOR ARGHEZI — CRONICAR DIPLOMATIC

peste granițe, iată datoriile bărbaților noștri de stat, de azi și din viitor."

În 1915, în articolul *„Idealul național"* publicat în *„Cronica"* din 5 aprilie T. Arghezi revenea asupra sarcinilor diplomației românești, reliefînd faptul că în eforturile generale de a asigura țării un climat de splendoare morală, de înălțare a conștiințelor, trebuie să fie depășit stadiul dorințelor și să se construiască *„o temelie pentru așternutul României viitoare, de cinste, de dreptate și de superioritate."*

În perioada interbelică activitatea de cronicar diplomatic a lui T. Arghezi cunoaște o puternică intensificare. Numai în cursul anului 1929 au fost identificate peste 40 de articolașe publicate în „Bilete de papagal" sub titlurile generice semnificative *Actualități; Secrete diplomatice; Internaționale; Mărunte.* Diversitatea subiectelor abordate este impresionantă. Vom semnala cîteva care țin de profesia diplomatică în sensul strict al cuvîntului. Astfel, sub titlul *Un diplomat foarte modern*, T. Arghezi îl portretizează într-un mod original pe generalul Dawes, ambasadorul SUA în Marea Britanie. Referindu-se la activitatea sa, T. Arghezi scrie: *„Nu s-a pomenit în diplomație o astfel de viteză: Vineri, 14 iunie* (1929 — nota noastră), *sosește la Londra. A doua zi, sîmbătă, la Windsor, prezintă regelui scrisorile de acreditare. Duminecă, pleacă în Scoția, unde are o întrevedere senzațională, la Fowes, cu primul ministru Macdonald. Marți, în sfîrșit, rostește marele discurs de la „Pilgrim's Club" asupra dezarmării navale și a relațiilor anglo-americane. Ziarele engleze, uimite, se-ntreabă dacă nu cumva spiritul practic al afacerilor va ruina cu desăvîrșire arta diplomației, făcută din reculegere, meditație, tăcere și lene."*

Un alt diplomat american Fletcher, fostul ambasador al SUA la Roma, este prezentat ca un simbol caricatural al prudenței. Fletcher urma să fie numit ambasadorul SUA la Paris. Arătîndu-i-se un anunț dintr-un ziar new-yorkez după care d-l Fox and Co, antreprenori de pompe funebre, aveau de gînd să introducă aeroplanul pentru înmormîntări, în cazul clienților de vază, Fletcher ar fi răspuns: *„Prefer să nu fiu înmormîntat cu aeroplanul. Dacă se răstoarnă? S-ar putea să mi se întîmple vreo nenorocire..."*.

Într-o altă „mini-tabletă" din *„Bilete de papagal"*, T. Arghezi relatează că Austen Chamberlain, fostul ministru de externe al Marii Britanii *„e un feminist convins, dar care nu disprețuiește gluma.*

— Credeți că vom fi mai fericiți cînd vom fi guvernați de femei? l-a întrebat cineva de curînd, pe un ton mai mult decît îndoielnic.

— Pui rău întrebarea, răspunse fostul ministru britanic. Trebuie să spui: „Sîntem mai fericiți de cînd sîntem guvernați de femei?!..." Precizăm că aceste rînduri au apărut la 29 iulie 1929. Cititorii sînt invitați să le actualizeze mintal, avînd prezentă în spirit imaginea primului ministru britanic din 1983, d-na Margaret Thatcher, supranumită „Lady de fier".

Ce subiecte mai trata T. Arghezi sub genericul „actualităților" și „secretelor diplomatice" din *„Bilete de papagal"*? Președintele SUA Coolidge în calitate de ziarist; Mussolini și Vaticanul; președintele Mexicului și mandatul său; pașaportul lui Stressemann, ministrul de externe al Germaniei; mutarea lordului Balfour dintr-o casă din Londra în care a locuit numai 58 de ani; Winston Churchill în calitate de sculptor și de ministru de finanțe într-o Londră în care ambasadorul SUA este compozitor; un muncitor englez care-l știe pe Shakespeare pe dinafară cîștigă o grevă silindu-și patronul să cedeze la revendicările greviștilor; epidemia wagneriană; primul ministru al Angliei Macdonald și filmul vorbitor; ironia ministrului cultelor din Prusia; lupta „diplomatică" pentru tronul Afganistanului.

În perioada interbelică T. Arghezi nu se va ocupa însă numai de partea anecdotică a vieții diplomatice, oricît de pasionantă ar fi fost aceasta. În 1933 îl regăsim în postura de critic competent al „Pactului celor patru", denumit ironic „Pactul pătrat", cu argumente științifice care pot provoca invidia unui profesor universitar de drept internațional. Sesizînd cu finețe specificitatea diplomatică lugubră a temei, T. Arghezi scrie în publicația *„Progresul social"* din 20 iunie 1933: *„Europa trece la numărul patru. Inițiativa Italiei, unde rezidează Trinitatea și Infailibilitatea, s-a încheiat cu un contract între patru. Anglia, Franța, Germania și țara domnului Mussolini l-au semnat, după ce, rămase la vechea unitate triplă, Cehoslovacia, Iugoslavia și România iscăliseră un pact deosebit."* T. Arghezi manifestă spirit vizionar, apreciind că acest Pact este prevestitor de război. Fără a fi, prin profesie, jurist sau diplomat, el remarcă cu mult rafinament că *„Pactul pătrat face încă o dată ierarhizarea statelor după mărime, și a popoarelor după vechimi..."*. Sesizînd limitele diplomației și ale dreptului internațional, el remarcă faptul că în practică *„puterea dă drepturi pe care Dreptul le ratifică întotdeauna"*. Iar persiflarea hegemonismului practicat de marile puteri este realizată cu o extraordinară forță de sugestie: *„Statele mici furnizează filateliștilor timbre poștale variate și amatorilor excentrici soții exotice"*.

Din ampla publicistică argheziană din perioada celui de-al doilea război mondial reamintim pamfletul *„Baroane"*, prea cunoscut cititorilor pentru a-l mai relata aici. Precizăm că această minicapodoperă de „desființare" artistică a ambasadorului Germaniei hitleriste la București a apărut în *„Informația zilei"*, anul III, Nr. 624, din 1 octombrie 1943. A împlinit, deci, vîrsta de 40 de ani, fără a-și fi pierdut una din calitățile sale unice — aceea de a fi, poate,

„Urăşte războiul, atacă-l şi-l învinge!"

în istoria universală a publicisticii una din cele mai aspre şi mai necruţătoare critici pronunţate vreodată la adresa unui diplomat. Această piesă vitriolică nu-şi are pereche nici în portretistica lui T. Arghezi vizînd alţi diplomaţi români sau străini.

Dealtfel, chiar atunci cînd scrie despre mari diplomaţi români, cum este cazul lui Nicolae Titulescu, pamfletarul T. Arghezi rămîne fidel tezei sale că *„Un portret bun e fără elogii"*. Nicolae Titulescu este denumit *„marele Precupeţ"*, căruia i se recunoaşte însă meritul de a fi *„furnizorul aproape exclusiv de idei şi soluţii al Europei occidentale"*. Mai mult, T. Arghezi ţine să precizeze că *„Precupeţul nostru a transportat încet acasă, în lei, în poli şi în sutari averile, din care trăiesc popoarele şi se împuternicesc: prestigiul"*. În schimb, unui diplomat onorabil, apreciat de N. Titulescu, şi anume I. Ciotori, i se aplică eticheta de *„pocitanie suavă"* şi i se contestă meritele, prilej de reflecţie filosofică pentru T. Arghezi: *„Diplomaţia celebrităţilor fioroase din istorie nu e prin urmare întotdeauna atît de exclusivistă şi de trufaşe, pe cît pretind uşuratecii ei detractori. Nu există o lege de fatalitate care împinge în carieră numai pe aristocraţi, refuzînd intrarea subt cupolele-i glaciale personalităţilor ivite din profesiunile artistice."*

Pe un plan mai general, T. Arghezi stigmatizează demagogia atît în profesia diplomatică, cît şi în activitatea politică, în ansamblul ei. El consideră că *„Demagog este tot insul care nu-şi trăieşte ideea şi sentimentul, care nu-şi trăieşte naţia şi numai le maimuţăreşte."*

După cel de-al doilea război mondial îl regăsim pe T. Arghezi prezent în analiza politico-diplomatică a unor importante evenimente. Pornind de la necesitatea înfăptuirii aspiraţiilor evreilor de a avea un stat propriu, T. Arghezi formulează în iunie 1945 considerente de mare actualitate pentru materializarea dreptului popoarelor la autodeterminare, valabile şi în cazul poporului palestinian. Arghezi susţine că *„un popor trebuie să aibă o patrie ca să-şi puie în valoare toată personalitatea..."*. În opinia sa *„În regim de spaimă şi de incertitudine, marea nesiguranţă a vieţii împiedică plenitudinea dezvoltării caracteristicei naţionale. Nici conglomeratul de popoare într-un stat eterogen nu o poate înlesni integral. Poporul are nevoie să se simtă acasă la el, oricît i-ar fi casa de slabă. Ar fi putut poporul românesc să dea pe Eminescu fără patria, chiar şubredă, dar reală, a celor două principate? Dar energiile ardeleneşti?"* Opţiunea autorului pentru realizarea dreptului popoarelor de a-şi hotărî liber destinele, prin constituirea de state naţionale este clară şi neclintită: *„Orice altă soluţie, afară de întemeierea unei patrii, e neviabilă şi adaugă la o veche, amară experienţă, o nouă amărăciune."*

Tudor Aghezi a avut fericitul prilej de a scrie şi despre diplomaţia României noi. În 1956 salută rezultatele practicării unei diplomaţii pusă statornic în slujba păcii, ca valoare supremă a întregii umanităţi. El constată cu bucurie: *„Învăţătura de înfrăţire a neamurilor vecine a dat rodul prieteniei. Prietenia creşte zi de zi. Noi, în aceşti Bucureşti, celebri odinioară prin năravuri, ne întîlnim azi cu negri, cu chinezi, cu coreeni: limitele morale ale ţării s-au întins de la Dunăre peste continente şi oceane. China, Indiile, Australia, America s-au apropiat de bisericuţa ciobanului Bucur... Nu mai sîntem singuratici şi străini, în circotă jur împrejurul ţării: ne găsim între prieteni. Dacă trebuie păstrată formula „Trăiască!" întrebuinţată atît de anapoda altădată — Trăiască Prietenia!"*

Într-o corespondenţă de la Geneva, datată 10 septembrie 1962, relatîndu-şi impresiile de la o şedinţă a Comitetului celor optsprezece state pentru dezarmare, care a avut loc la Palatul Naţiunilor Unite sub preşedinţia României, Tudor Arghezi subliniază *„Două compensaţii finale: una patriotică şi cealaltă europeană... În sfîrşit, ţara noastră se face, fără propaganda trîmbiţei, tobelor, a surlelor şi a tipsiei, utilizate pasional de alţii, bine cunoscută ignoranţei înfiorătoare, geografice şi politice, occidentale, prin valorile naţionale ieşite din ce în ce mai divers la lumină, şi capătă tot mai multă autoritate şi putere morală."*

Cu un an înainte de trecerea sa în lumea umbrelor, în *„Scînteia"* din 6 mai 1966, Tudor Arghezi îşi exprima satisfacţia de a vedea *„socialismul ridicîndu-se în perspectivă"*. El salută *„biruinţa inteligenţei"*. După 55 de ani de la formularea unei speranţe în care a crezut fără şovăire, T. Arghezi putea să scrie: *„Biruitoare, muncitorimea şi-a impus forţa şi întîietatea. Judecata limpede a fost pusă ca o muzică, pe note. Instrumentele de luptă şi victorie sînt ale gîndirii. Peste toate universităţile, o universalitate, lumina."*

Cuvîntul are la T. Arghezi cu adevărat o forţă verdictuală. Paginile sale „diplomatice" vin să o confirme. Într-o lume tensionată în care folosirea nesăbuită a violenţei riscă să împingă omenirea în preistorie, mesajul vibrant de pace şi înţelegere pe care îl aduce T. Arghezi atît pe tărîmul majestuos al poeziei, cît şi pe cel al publicisticii, opţiunea sa umanistă pentru universalizarea şi ocrotirea dreptului la viaţă adaugă un capitol generos de umanism la zestrea de valori spirituale pe care România o dezvoltă în comunitatea internaţională, ca mandatar al unui popor care doreşte ca diplomaţia să slujească binele, liniştea şi progresul omului.

IOAN VOICU

New York, 24 octombrie 1983
(Ziua Naţiunilor Unite)